

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SVUNDNE DAGE

Copyright 1916 by H. Hagerup.

SVUNDNE DAGE

ERINDRINGER

FRA

ONDLØSE PRÆSTEGAARD

OG

ROSKILDE LATINSKOLE

AF

C. H. RØRDAM

KAMMERHERRE, OBERST

H. HAGERUP^S FORLAG
KØBENHAVN

KØBENHAVN — GRÆBES BOGTRYKKERI.
1916

ONDLØSE PRÆSTEGAARD¹⁾

NAAR man, følgende Landevejen fra Ringsted i nordvestlig Retning, har tilbagelagt ca. 3 Mil, dukker Landsbyen Ondløse med Kirken og dens røde Tage frem i Landskabet.

Tilvenstre for Byen har man da ude i Horizonten det store Aamose-Parti med de milevide Enge — ved Sommer-tid dækkede af Engblommens og Førglemmigejens spraglede Tæppe, senere paa Aaret af Myriader af Tørvestakke, der prosaisk stikke de sorte Næser i Vejret —, medens Terrænet hæver sig bagved og tilhøjre for Byen, kranset af Kongsdals og Løvenborgs Skove.

Ondløse! Uha! Et Sted, hvor de onde er løse!

Tværtimod!

Sagnet fortæller ifølge Magister F. Dreyers²⁾ Bog, »Ondløses Historie«, at der i længst forsvundne Tider levede dér paa Egnen en Kvinde af fornem Byrd, som mistede Synet og ikke ved Alverdens kloge Mænds, Koners og Lægers Hjælp kunde faa det tilbage.

Da saa hun en Nat i Drømme en Mand, der førte hende til et Sted, hvor en Kilde skulde springe frem, og hun faa sit Syn igjen ved Kildevandets Kraft.

¹⁾ Erindringerne vedrørende Ondløse Præstegaard og Roskilde Latinsko-le ere nedskrevne i 1904.

²⁾ Præst i Ondløse i Aarene omkring 1700.

Hun troede paa Drømmen og fandt Stedet. Kilden vældede frem, og hun blev helbredet.

»Deraf fik Stedet og Byen, hvortil den hørte, Navnet Undløse, d. e. den, som er befriet for Und,« 3: Saar.

Altsaa, i Ondløse¹⁾ er man skærmet mod Saar, og jeg attesterer, at det endnu var saaledes i de mange Aar, jeg havde mit Hjem dér.

Naa, bemeldte Kvinde rejste af Taknemmelighed tre Jernkors ved den hellige Kilde, som derefter fik Navnet »Korsets Kilde«, og i Aarhundredernes Løb fandt utallige Syge og Svage Lægedom ved dens klare Vand og reiste da til Tak Trækors, hvor de havde hvilet ved dens Spring. Altsaa et lignende Sagn, som vi træffer adskillige andre Steder her i Landet.

Da Christian IV engang besøgte Ejeren af Kongsdal, der dengang hed »Tygestrup«, og var nede at se Kilden, huggede han med sit Sværd til alle disse Trækors, der var rejst omkring den.

Det skulde den gode Konge ikke have gjort, thi »den stærke Klinge, som fire Konger før ham havde baaret, sprang for Korsene uden at rokke dem«.

Naa, han har vel faaet sig et nyt. I hvert Fald støtter han sig jo til et i Slaget ved Femern.

Her ved denne Kilde holdtes hvert Aar endnu i min Barndom »Kildemarked«, saavidt jeg mindes, Sct. Hansaften.

Vi Børn fra Præstegaarden var altid med. Ved Vejen, der fra Ondløse fører til Landsbyen Skamstrup — ad den smukke, snirklede og bakkede Vej gennem Kongsdals Skov »Friheden« — var Markedets Boder og Telte rejst, pyntede med nysudsprunget Bøgeløv, Dannebrogslag og Vimpler.

¹⁾ Saaledes skrives og udtales Navnet nu af Befolkningen derude og i hele Egnen, og saaledes blev det skrevet for 100 Aar siden, da min Farfar var Præst i Ondløse.

Det var »voldsomt meget«, man kunde faa for den »Rigsort«, Fader havde stukket i Ens Lomme.

Honningkager og »Basser«, Brystsukker, en »Sparegris« af brændt Ler og først og fremmest en Hest af Træ paa 4 Hjul, malet med stærke Farver, der havde en »herlig« Lugt. Naar Børn nu viser mig deres »Noahs Ark« eller andet malet Legetøj, saa snuser jeg altid til det, mindes »Kildemarkedet«, og ser det hele landlige Tableau: Bondemændene, de gamle som de unge, med Piben i Munden, i de tykke Vadmelstrakker, som mærkedes paa Afstand, og Bondekonerne og Pigerne i deres tiltalende, gammeldags Dragter med Nakketøj af Sølv eller Guld — alle prægede af en uskørlig Ro og Sindighed.

»Godav, Laus.«

»Godav, Karen.«

»Æ Du osse kommet til Maarked idav?«

»Ja—a. Ded æ Du nok osse?«

»Ja—a.«

»Favel, Laus.«

»Favel, Karen.«

Inde i Danseteltet svingede de Unge sig.

Hvem der havde været gammel nok til at tage sig en »Sextur« eller »Svejtrit«!

Naa, engang kunde man vel naa saa vidt og svinge sig St. Hansaften under Bøgeløv og kulørte Lamper.

Jeg tænker, det var af Klogskab, naar vore ældre Søskende havde fortalt os, at Pandekagerne, der blev serverede paa Kildemarkedet, var stegt i de fede, sorte Skovsnegles Fedt.

Jeg rørte dem derfor ikke. Ellers havde jeg nok forspist mig. Pandekager med det lækkreste Sirup, smurt ud over hele den brune, dampende Flade!

Andre gamle Sagn kaster sin poetiske Kolorit over

Eggen f. Ex. Sagnet om Højen oppe i Skoven, der St. Hansaften staar paa 4 gloende Pæle, mens Nisser og andet »Djævelskab« danser rundt i Ildens røde, flakkende Skær, og Heksen derfra flyver til Bloksbjerg paa sit Kosteskæft.

Den Aften maa man vogte sig for at komme forbi Højen. En Riddersmand i Panser og Plade gav Sagnet en god Dag og en glad Aften og passerede dér forbi, da Klokken slog 12 Midnat.

»Jo! Højen stod paa de 4 gloende Pæle!« og Underverdenens smaa Kryb tumlede sig lystig i og om den.

Stolende paa sin gode, blanke Pallask tilraabte han de Smaa nogle haanlige Ord. Næppe var Ordene fløjne over hans Læber, før Tusinder af Trolde myldrede frem mod ham.

Een mod en saadan Hærskare!

Altsaa giver han sin fyrige Stridshingst bra af Sporen, og afsted gaar det i flyvende Karriere ad Ondløse til.

De smaa har kun korte Ben; men selv en Hund kan dog følge en Hest i Firspring. De er lige ved at hale ham ind, da ser han i Maanelyset Ondløses hvide Kirke med de røde Tæge og Murtakkerne paa Taarnet og lover Jomfru Maria en kostelig Gave til Kirken, hvis hun vil frelse ham fra Død og Undergang.

Det hjalp. Forpustede opgav Trolde Forfølgelsen, men i sin Harme over at se Byttet slippe sig ud af Hænderne greb Trolde-Feltmarchallen en mægtig Kampesten og slyngede den efter Riddersmanden. Den traf ikke ham men Kirketaarnet, og dér sidder den endnu den Dag i Dag.

Du kan selv se den, en vældig Kammerat, et Par Alen i Diameter.

Og Ridderen skjænkede til Ondløse Kirke en kostbar Alterkalk af lueforyldt Sølv, kunstig meislet og ciceleret.

Jeg ved, det er sandt altsammen, for jeg har selv været med til at pudse Bægret og ogsaa drukket af det, naar jeg gik til Alters hos min herlige, gamle Fa'er.

Tænkte jeg da mere paa det gamle Folkesagn end paa det, jeg skulde tænke paa?

Jeg haaber det ikke. Men hvad et Menneske end har for, kan ganske uvedkommende Tanker eller Erin-dringer pludselig skyde sig ind som Lyn, dække for Nuet og vise En Billeder og Forestillinger fra længst forsvundne Tider.

Og Skæret fra den brændende Finnerup Lade, hvor Marsken Stig Andersen hin St. Cæsilie Nat 1286 vog Kong Erik Glipping, lysner ogsaa ved Nattetid hen over Ondløse Egnen, thi Borgen Tygestrup¹⁾, der kun ligger en lille Fjerdingsvej fra Ondløse, var i Marskens Eje.

Om den barske Marsk tidt har opholdt sig dér, skal jeg lade være usagt, men da han var en Mand, der nok vilde vide Besked med, hvad hans var, saa tør man vel nok gaa ud fra, at Stenbroen i Tygestrup Borgegaard mangen Gang har skraldet under hans Staalsporer.

Kongsdal (Tygestrup) er en trelænget Gaard med 2 Stokværk. I Hjørnet mellem to af Længerne kneiser Taarnet, der ikke rager meget høit op over de røde Teglstenstage. Udenom hele Gaarden er dybe Grave og paa den anden Side af dem Staldene, Laderne, Smedien o. s. v.

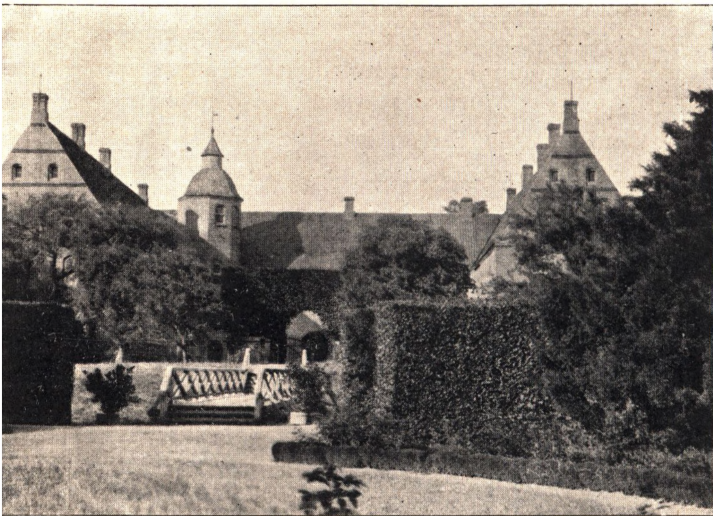
Den af de to Hovedlænger, ved hvilken Taarnet knejser, er aabenbart den, bag hvilken de gamle Borg-herrer har levet og aandet; gennem Taarnets gammeldags Snegletrappe naar man ind i begge Bygningens Etager.

Her boede i min Barndom Forpagteren, medens den anden Hovedfløj var beboet af Ejeren.

¹⁾ Af Kong Frederik III kaldet »Kongsdal«.

Ofte aflagde jeg Besøg hos Forpagteren, der havde en Søn paa min Alder. Han var en flink og livlig Dreng, men de forskellige Fortællinger om Spøgeri kunde han ikke staa for.

»Ved Midnatstid hørte man Sporeklirren og Sværd-

Raslen op ad Vindeltrappen. Det var Marsk Stig, der ikke kunde finde Ro i sin forøvrig ukendte Grav.«

Og et andet Spøgeri: En fæl Skikkelse, der hjemsøgte Gaarden og viste sig med afhugget Hoved under Armen.

Mulig har Forpagterens Carl villet sætte Skræk i Præstens Christian, men vist er det, at Carl ikke vovede sig ud i den store Forhal eller nedad Taarntrappen, naar Mørket begyndte at falde paa, men indskrænkede sig til at sige Farvel i Dagligstuedøren.

I Taarnet var et Kjælderrum, i hvis Vægge sad gamle,

tykke og rustne Jærnringe, til hvilke Fangernes Lænker efter Sigende havde været fastgjort.

»Ogsaa derindefra hørtes ved Nattetid Suk, Stønnen og undertiden en skingrende Sang.«

Carl fortalte, at en gammel saakaldt »Træhest«, fra Herremændenes »Herskertid« indtil for nylig havde staaet dernede. »Nu var den hugget til Pindebrænde.« Stakkels Bønder! Ja, det var dengang. Nu er I ved at ride frem i Têten og ikke paa Heste af Træ men paa egne Gangere.

Maatte Jer Ridt blive til Lykke og Gavn for vort Fædreland og vort Folk!

Historien vil engang give Svar derpaa.

Min Formodning, at Forpagterboligen i sin Tid har været den egentlige Hovedbygning, støtter jeg dels paa Taarnets Beliggenhed, dels paa den nævnte store Forhal paa iste Sal, i hvis Ende en Dør førte ind til en stor Højenloftsal med Brædeloft, baaret af mægtige Bjælker. Den kaldtes »Riddersalen« men benyttedes nu som Kornmagasin. Dér tumlede vi Drengene os, naar Forpagteren var i Stalden eller Markerne, i de store Dynger af Rug, Byg og Hvede, slog Kuldbøtter og foretog os andre gymnastiske Øvelser.

Det var ikke saa let grundig at udslette Sporene af de Dynger, hvor vi havde vegeteret; men det maatte vi, hvis vi vilde undgaa en »varm Vaffel« og en voldsom Overhaling.

Kirken i Ondløse er bygget omkring Aaret 1357. Den er stor, lys og venlig, med smukke Krydshvælvninger. Altertavlen fremstiller i udskaaret Egetræ Christus, der uddeler den hellige Nadver. Prædikestolen, der ligeledes er af Eg, er smykket med frit staaende Apostelfigurer.

I min Tid hængte der paa Væggene flere gamle Ridderkaarder, der formentlig stammer fra Ejerne af

Kongsdal. To »Krigstavler« nævner Navnene paa dem, der faldt i Krigene 1848—50 og 1864.

Under Navnene paa den første staar et Digt, saavidt jeg ved, af Ingemann:

For Danmarks Folk og Konge tro de stred,
 og de har Krav paa helligt Eftermæle;
 de gik med Sang i Døden for vor Fred;
 Gud lønne dem og trøste deres Sjæle!
 Paa helligt Sted skal deres Navne staa,
 de ihukømmes skal i Folkets Bønner.
 Gud lad vort gamle Danmark ej forgaa!
 Bevar vort Land og Folkets Heltesonner!

Jeg mindes som Barn, at Teglstengulvet i Korgangen og oppe om Alteret skulde fornyes og omlægges. En Mængde tildels hensmuldrede Kister og Skeletter kom da

tilsyne, formentlig Rester af Fortidens Ondløse-Præster, hvilke Rester efter Faders Ordre med Pietet atter nedgravedes paa samme Sted, hvor de havde hvilet i Hundreder af Aar under Messe-Sang og Orgelklang.

Orgel? Nej, et saadant blev først i min Barndom skænket Kirken af Etatsraadinde Estrup paa Kongsdal.

Oppe paa Vaabenusets Loft stod en halv Snes af de gamle Landeværns-Lanser fra 1807, 4 à 5 Alen lange Asketræsskafter med en lille Jærnspeids i Enden.

Ved Siden af dem to ældgamle Krusifixer af Eg. De interesserede os mindre; men Lanserne havde vi tidt fat i.

»Og det var i Aaret 1807,
og jeg vil være en Tyv, om jeg lyver,
da Engelskmanden kom den forbandede Tyv,
det gyser i min Krop, saa det kryber.«

Den lyse, venlige Kirkegaard, der kun enkelte Steder overskygges af større Trægrupper, blev smukt holdt. Lørdag Eftermiddag blev der revet og hygget om Gravene, plantet nye Blomster o. s. v. Overalt var det navnlig Lavendelhække, der satte Skel mellem Gravstederne og Gangene. Sommerdage, naar Solen kastede sine Straaler hen over de talrige Gravhøje, duftede hele Kirkegaarden af Lavendler, i hvis blaa Blomster-Aks Myriader af Sommerfugle tumlede sig.

Blandt Præsterne i den katholske Tid nævnes bl. a. Munken Jeppe fra Antvorskov. Knud Boesen var Stedets første lutherske Præst i Aarene indtil 1549. Min Farfar Thomas Schatt Rørdam var Præst dér 1806—1826, da han forflyttedes til Tølløse, min Fader Hans Nikolaj Kellermann Rørdam 1846—1884, da han døde 80 Aar gammel, og min Broder Hans Christian Rørdam 1884—1893, da han blev Præst i Fanefjord paa Møen.

Er det da saa underlig, at vi og vore har Navnet Ondløse kjær?

I Alder er der næppe nu nogen dansk Præstegaard, er gør den i Ondløse Rangen stridig. Den er sidste

ang, formentlig delvis, ombygget i Aaret 1605; men der er ogsaa en paastod, at i hvert Fald Længen, der støder umiddelbart op til Kirkegaarden, er af endnu ældre Dato.

Den er altsaa en brav, gammel Kammerat, der har været med alle de adskillige af den danske Kirkes Mænd baade dem som har været i Præstekjole.

Meget kunde den fortælle; men den staar dér saa roligt og tier stille, hvis man ikke tilfældig opdager

et eller andet Aarstal paa en gammel Bjælke eller Dørkarm.

»Fortæl Du selv, min Søn!« siger den.

Det er ogsaa det, jeg gerne vil. Men hvem gider nu høre derpaa uden maaske de gamle Ondløserere.

»Naa ja. Men om adskillige hundred Aar, naar Du er bleven ligesaa gammel som jeg, min Søn, saa er der dog maaske en eller anden Gransker, der i et Bibliothek hitter Din gamle, støvede Ondløse Bog og da mulig finder en lille Traad, som han har maattet slippe et andet Sted.«

Altsaa: Fremad! Foreløbig blot en lille Præsentation af enkelte af »de Gamle«, der forlængst gik til Hvile, samt en lille Afstikker til »Lyngens brune Land«.

Af mine Bedsteforældre har jeg destoværre kun kjendt min Moders Moder: Agathe Johanne Birkedal, født Husum, død 1864, 89 Aar gammel. Hun blev i April 1799 gift med Ludvig Harbo Birkedal, der døde i Efteraaret 1819 som Forpagter paa Aalebækgaard paa Møen.

Dér sad hun da som ung Enke med en stor Børneflokk (2 Sønner og adskillige Døttre) og klarede sig endnu i fire Aar ved Forpagtningen, hvis Ledelse dog efterhaanden overskred hendes Kræfter.

Saa blev der en skøn Dag antaget en anden Forpagter, og med fire Tusinde Rigsdaler kontant i Lommen forlod hun

Aalebækgaard og lejede et lille Hus i Omegnen af Fredensborg, hvor hun, skønt hun da kun har været noget oppe i Fyrreerne, mente sorgfrit at kunne tilbringe Resten af sit Liv sammen med sine Børn.

Hvor længe den medbragte Mønt, der ikke rekruteredes, holdt ud, ved jeg ikke; men en skøn Dag var der ikke »een rød« tilbage.

Sikkert er det faldet hende trangt at sige Farvel til Nordsjællands henrivende Natur: det stærkt couperede Terræn med sine høje Bakker, herlige Skove, Gurre, Grib Skov, Esrum Sø og Fredensborg.

Men paa den anden Side var hun en meget livlig Natur, der levede i Poesiens Verden, hvor Pegasus stadig tilraaber Vedkommende et »Sid op!« og trods Øjeblikkets Graavejr fører den Lykkelige til Lys og Glæde.

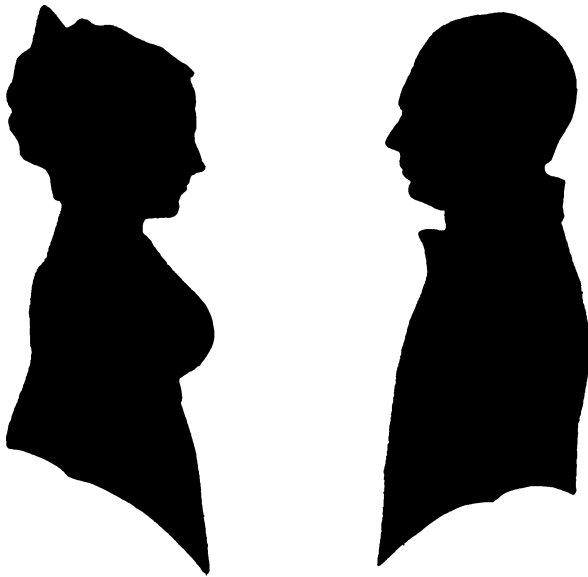
Af hendes Børn var Sønnen Vilhelm (den senere Ryslinge-Præst) vel den, der i poetisk Begavelse havde arvet mest efter sin Moder. Men han var jo ogsaa et Mandfolk.

I de Tider var det vist ikke vel set, at en Kvinde overlod sine poetiske Udgydelser til Tryk og Sværte.

De senere Aar tilbragte Mormor hos Slægt og Venner og da særlig hos Svigersønnerne Pastor Husum og Forfatteren Frederik Barfod, hos hvilken sidste hun levede indtil sin Død i 1864, idet hun dog ogsaa ofte tilbragte længere Perioder hos Fader og Moder i Ondløse Præstegaard, hvilke Besøg altid var os Børn til megen Glæde.

Da Mormor maatte ophæve Hjemmet i Nordsjælland, anbragtes hendes endnu ikke konfirmerede Børn hos forskellige Slægtninge. Min Moder kom i Huset hos Pastor Fyhn i Nørrejærnløse (1 Mil fra Ondløse), hvor hun konfirmeredes og blev, indtil hun i 1832 som Faders Brud drog til Harboøre.

Min Faders Forældre var Thomas Schat Rørdam, død 1831 som Præst i Tølløse, og Cathrine Georgia født Teilmann. Hendes Moder var Cathrine Margrethe født Samsøe¹⁾. Hun var gift med Hans Teilmann, der døde som Præst i Tølløse i 1822; hendes Broder var

Ole Johan Samsøe, der døde i 1796, kort efter at han havde skrevet Tragedien »Dyveke«, saaledes at han ikke naæde at se den gaa over det kongelige Theaters Bræder.

Min Fader har fortalt, at Samsøe skrev »Dyveke« under et Besøg hos Søsteren i Tølløse Præstegaard.

Naar jeg med mine Forældre kom i Besøg i den gamle, hyggelige Præstegaard, hvis Façade ud mod Gaarden

¹⁾ Datter af Koffardikapitajn Jørgen Samsøe.

var dækket af Vedbend og Vinløv, saaledes at Vinduerne kun tittede frem som smaa Glashuller, maatte jeg altid op i det lille Gæsteværelse, hvor »Dyveke« var bleven »født og baaret«.

Min ældste Søster fik efter sin Frænde Navnet Georgia Cathrine Samsøe Rørdam.

Den 19. Maj 1832 holdt mine Forældre Bryllup.

»Den 21de Maj 1832« — skriver min Fader i sin Notitsbog — »tiltraadte jeg og min elskede Lotte Rejsen til Harboøre. Med Vemod forlader jeg det kære Tølløse; dér hviler min gudsfrygtige, fromme Fader i den stille Grav; dog — jeg har det Haab til Gud for Jesu Skyld, at jeg — naar ogsaa jeg har fuldendt mit Løb, skal samles med ham i en frydefuld Evighed. Gud trøste og beskjærme mine elskede Søstre og min fromme, guds-

frygtige Moder, som nu ogsaa forlader det fordums lykkelige Hjem (Tølløse).

Seer jeg frem i Livet, da er mit Hjerter fuldt af inderlig Glæde og Haab — min trofaste eneste elskede Pige er nu min Hustru, og ved hendes Side tiltræder jeg saa glad

min Vandring til mit nye Hjem, hvorhen Gud har kaldet mig til sit hellige Ords Forkyndelse.«

Først den 9de Juni naede de unge Præstefolk, Hans Nicolai Kellermann Rørdam og Charlotte Valdemardine Rørdam — han 27 og hun 21 Aar gammel — Harboøre ved »Vestervovvov«.

Skønt Rejser paa hine Tider tog adskillig længere Tid end nutildags, maa jeg dog formode, at en Del af de 14 Dage, som forløb mellem Afrejsen fra Tølløse og Ankomsten til Harboøre, er benyttet til undervejs at aflægge forskellige Besøg hos Venner og Bekendte.

Fem Aar tilbragte mine Forældre i Harbøre; men da der i det Tidsrum ikke var tænkt paa mig, idet kun de 3 ældste af os 8 Søskende — hvoraf jeg er »Skrabekagen« — er født i Harbøre, kender jeg kun gennem Fortællinger Livet deroppe ved de hvide Klitter.

Med Beundring skildrede mine Forældre de opofrende og uforsagte Fiskere og deres Kamp for Tilværelsen.

Naar Budskabet »en Stranding!« løb fra Hus til Hus, og kort efter alle Harbørerne — Mænd, Koner og Børn — stod samlede paa Strandbredden, drejede Talen sig kun om dem derude i det fraadende Hav. Rolig og støt gik Mændene i Baadene efter med blottet Hoved at have bedt et Fadervor.

»Aldrig«, sagde min Fader, »har jeg set en Harbøre-Kvinde holde sin Mand, Søn eller Forlovede fra at gaa i Baadene, selv om Havet, Brændingen og Stormen var nok saa grufuld.«

Hvor kunde min ellers rolige og beherskede Fader blive varm, naar han fortalte om de Harbøre-Fiskeres Mod, Snarraadighed og Offervillighed.

»Helte! — — Helte! min Søn!«

Morsomt nok traf jeg mange, mange Aar efter, at mine Forældre havde forladt Jylland, en Harbøre-Fisker, der gav Fader og Moder det bedste Lov.

Under den store nordiske Udstilling i København 1888 mødte jeg en Dag en saadan rigtig Saltvands-Harbøre-Gut.

Da han hørte mit Navn, sagde han: »Vi har og en gang haft æ Preist og hans Kune, der hed Rørdam.«

»Det var mine Forældre.«

Ja, Erindringen om dem levede endnu overalt i Harbøre Sogn. Det havde været saadan »møjet« flinke Folk. Men desværre blev de der jo ikke saa længe.

Der var dog den og den i Sognet, som endnu tydelig huskede Præsten og hans »Kune« og ofte talte om dem.

Kun i een Retning havde Fader forekommet Harboørerne for streng. Paa Prædikestolen havde han ofte talt imod den Skik at tilvende sig noget af, hvad der drev op paa Stranden.

Det kunde de Gamle slet ikke forstaa, at der var noget ondt i. »Men det var jo ogsaa dengang,« tilføjede Fiskeren.

Som alt nævnt, var Moders Fader forlængst død, da mine Forældres Bryllup stod i Tølløse Præstegaard den 19de Maj 1832, og Aaret forud var min Faders Fader Provst Thomas Schatt Rørdam død i Tølløse af den saakaldte »Sjællandske Feber«, en ondartet Tyfus, der under de Tidens slette sanitære Forhold krævede mange Ofre.

Baade paa Moders og paa Faders Side var der smaa Kaar, og de to unge havde saaledes ingen, der kunde give dem Udstyr. Fader maatte selv købe det, og da en ung, theologisk Kandidats Portemonnai dengang i Reglen var lige saa slunken som nu, blev alt taget paa Kredit. Selvfølgelig anskaffedes kun det allernødvendigste; men nogle Borde, Stole, Senge og Sengklæder m. v. maatte de dog have. Alt inden Ægteskabet var begyndt, paa-drog Fader sig saaledes en Gjæld, som senere, da Familien stadig forøgedes, og Indtægterne aldrig blev ret store, ofte trykkede ham haardt nok.

En Lykke for ham, at han ved sin Side havde en Hustru, der ikke blot delte Glæderne med ham men ogsaa de trange og svære Tider!

Det eneste »overflødige og overdaadige«, som anskaffedes, var et ovalt Spejl med indlagt Mahogni-Ramme.

Det Spejl har nu hængt hos mig i mange Aar,

3 Kvarter langt og $\frac{1}{3}$ Alen bredt, med en i Tomme bred Ramme.

At anskaffe et saadant ansaaes altsaa paa hine Tider for »overflødig« og »overdaadigt«! Ja; »Tempora mutantur o. s. v. l.«

»Et ganske pænt Barberspejl« saaledes vil Nutiden ganske vist benævne det, der i 1832 kaldtes et flot Dagligstu-Spejl.

Naar Fader og Moder paa deres gamle Dage kom i de moderne, unge Hjem med deres store Comfort i alle Retninger, kunde de ofte efter et saadant Besøg udbryde i den største Forbavselse derover, idet de da samtidig fortalte om de mange Glæder, de i Aarenes Løb havde haft, naar der efterhaanden blev Raad til at anskaffe et eller andet nyt Møbel, ombytte de tynde Sirts Gardiner med uldne Vintergardiner o. s. v. o. s. v.

Ja, Kamp fremad har vel sine store Genvordigheder og Vanskeligheder men ogsaa mange Glæder, som den aldrig lærer at kende, der anbringes — om jeg saa maa sige — fuldt paaklædt paa Fløjls-Tabouretter.

Mørkt Mahogni i Dagligstuen, sort, helst udskaaret Eg i Herreværelset, lyst Eg i Spisestuen og hvidlakerede Møbler i Soveværelset, er det ikke saadan, I Unge vil ha'e det, hvis I indlader Eder paa at holde Bryllup?

Bemeldte Spejl, der saavel i Harboøre- som senere i Glenstrup- og Ondløse-Præstegaarde, stadig havde Hæderspladsen i Dagligstuen, sætter jeg overordentlig Pris paa. Det har genspejlet et 52 aarigt Samliv mellem to Mennesker saa lykkeligt, saa rigt paa Harmoni og Forstaaelse, at i hvert Fald jeg, hvor jeg end har færdedes i Verden — lavt nede eller højt oppe — kun sjældent har set et ægteskabeligt Samliv, der kan stilles ved Siden af mine Forældres.

Aldrig nogensinde har jeg hørt et uvenligt eller gnavent end sige haardt eller strengt Ord mellem de to.

Fem Aar tilbragte, som alt nævnt, Fader og Moder i Harbøre. Her fødtes mine tre ældste Søsken, der med Stolthed kalder sig »Havgaser« i Modsætning til os fem yngre, der maa nøjes med at være »Kronjyder«.

Kun i een Henseende kunde Moder ikke ret forsone sig med Livet deroppe mellem Klitterne.

Frygten for det uendelige Hav og dets vældige Kraft gjorde, at hun egentlig aldrig følte sig rigtig tryk i Harbøre.

»Og min Søn!« sagde hun ofte, »Mangen Nat, naar jeg hørte det brøle og dundre derude fra Havet, har jeg i Angst foldet mine Hænder og bedt Vorherre føre Fader, Børnene og mig lykkelig og vel fra Harbøre. I Tankerne saa jeg det rejse sig, dette forfærdelige Hav, stige over Klitterne og med sine vilde, fraadende Bølger sluge os alle.«

Denne Moders Gru for Havet var i og for sig ikke saa forunderlig. Der var jo, da Fader og Moder satte Bo i Harbøre, kun gaaet 7 Aar siden hin forfærdelige 3dje Februar 1825, da Vesterhavet efter en længere, vedholdende Storm steg 25 Fod over daglig Vande og i faa Timer forvandlede hele Egnen om Harbøre til et skumpisket Hav.

Frisk var endnu Erindringen om hine Rædselsdage. Fortællingerne derom var paa alles Læber, og naturligvis slap heller ikke den nye Præst og hans Hustru for at høre om al den Nød og Elendighed, som Harbøre-Folket i de Dage havde udstaaet, og om hvilken skaanselsløs Nabo Vesterhavet er.

Hvad der særlig gjorde Indtryk paa mig som Barn var Fortællingen om, hvorledes de ved Kirken nærmestboende maatte ty op i Kirketaarnet, og hvorledes Deg-

nen først vaagnede, da hans Morgensko svømmede uden for Sengen i hans Soveværelse.

Allerede i 1837 fik Moder sit lønlige Ønske opfyldt. Fader blev kaldet til Sognepræst for Glenstrup Menighed i Aarhus Stift.

Ogsaa med Hensyn til Aarene her i Kronjydernes Land maa jeg sige Pas. Jeg fødtes den 12te November 1846 og holdt allerede Aaret efter mit Indtog i Faders tredje og sidste Præstegaard i Ondløse, hvilende ved min Ammes, min elskede »Mies« Bryst. Ordet »elske« misbruges ofte, men jeg tror nok, jeg tør sige, at jeg elskede »Mie«. Det fortjente hun ogsaa. Hun forlod sit eget Barn for at give mig sin sunde, kraftige, jyske Mælk trods det, at jeg, naar hun ikke vilde følge min Ordre, først kradsede mit eget Ansigt til Blods og saa hendes.

Føj, lille Christian, Du har været en rigtig lille, arrig Unge.

Desuagtet er jeg nu from som et Lam.

Mie blev hos os i mange Aar, blev gift med en flink og dygtig Haandværker og levede et lykkeligt Liv paa Sjølund's fagre Sletter.

Med hendes Mælk maa jeg have inddrukket Kærligheden til Jyderne og den jyske Natur. Thi endnu den Dag idag kommer jeg i Harnisk, naar nogen raillerer, fordi jeg synger med Steen-Steensen Blicher:

»Min Fødestavn er Lyngens brune Land,
Min Barndomssol har smilt paa mørke Hede,
Min spæde Fod har traadt den gule Sand,
Blandt sorte Høje boer min Ungdoms Glæde.«

Kort sagt, jeg er stolt af at være født Jyde, men indrømmer, at det med den »spæde Fod« og de »sorte Høje« mulig passer bedre paa andre Jyder end paa mig.

Da jeg nu engang er ved Steen-Steensen Blicher, saa lad mig blive ved ham.

Det er min Moder, som fortæller: »Vi sad en Aften alle samlede i Dagligstuen i Glenstrup. Det var om Efteraaret, koldt og blæsende udenfor. Pludseligt bankede det paa Gangdøren. Hvem kunde det være, der saa sent bankede paa?

Fader gik ud at lukke op og kom lidt efter ind med en lille, spinkel Mand med Guldbriller.

Det var Blicher.

Han var gennemblødt og forkommen.

I en Fart fik jeg dækket et Bord og lagt i Kakkelovnen i Gæsteværelset.

Maden og den varme The kaldte snart Digterens sunkne Livsaander frem, og han fortalte da mangt og meget, som fornøjede os at høre; men hele Tiden maatte jeg sige til mig selv: »Er det virkelig Blicher, vor store Digter?« Jeg havde tænkt mig ham ganske anderledes. Denne uanselige, lille, næsten fattig klædte Mand!

Men et Par spillende, blaa Øjne havde han.

Han var dengang afskediget fra sit Embede og gik paa Omgang mellem Jyllands Præster, der sikkert altid modtog og behandlede ham med stor Gæstfrihed.

Man mærkede hos ham meget lidt af Præsten men meget af Digteren, og særlig fik man et stærkt Indtryk af hans store Tilbøjelighed for det frie Jægerliv paa de brune Heder mellem Taterne og Zigeunere.

Jeg havde flere Gange siddet og set paa de besynderlige Briller, han havde paa, idet de to Glasindfatninger var forbundne med en tyk Guldstang. Formodentlig læste han Spørgsmaalet, der laa mig paa Læben uden dog at komme frem; thi som vi bedst sad en Dag, pegede han op paa sine Briller og sagde:

»Ja, hvad tror De, det er?«

Ja, det kunde jeg jo ikke vide.

»Det er saamænd min Forlovelsesring, som jeg har ladet rette ud og gøre Nytte paa den Vis.«

Han syntes at befinde sig vel hos os og blev i Præstegaarden flere Dage. Fra os gik han til en af vore Nabo-præster.

Kun een Gang senere saa jeg ham. Vi var paa en længere Udflygt ind over Hederne. Langsomt knirkede vor stive Agestolvogn afsted i de dybe Sandveje, da pludselig en Jæger rejste sig op inde fra den høje Lyng. Det var Blicher. Han hilste venligt og tilraabte Fader og mig et hjærteligt Tak for sidst.«

Som Voksen og adskillige Aar efter mine Forældres Død besøgte jeg engang mit Fødested, Glenstrup Præstegaard, og tilbragte dér nogle uforglemmelige Dage hos min elskværdige Slægtning Pastor E. Barfod.

Det var for mig, som om jeg stadig var omgiven af mine Forældres kjære Skikkelser, og uvilkaarlig rettede jeg Gang paa Gang Spørgsmaalet: »Er det fra Fa'ers og Mo'ers Tid?« og — faldt i Staver, naar der svaredes »Ja«.

Det var i Juni Maaned. Præstegaardshavens Trær og Buske havde iført sig den fagreste, grønne Dragt, Bierne summede om Ribs- og Stikkelsbærblomstrene, Storcken stod betænksomt oppe paa Tagrygningen, og Gøgen kikkede lige udenfor mine Vinduer den hele, lange, lyse Nat, saaledes at jeg var nær ved at ønske min Yndlingsfugl derhen, hvor Peberet groer.

Engen, der adskiller Haven fra Glenstrup Sø, var ét mægtigt, spraglet Tæppe, i hvilket Engblommer og For-glemmigeier dannede Bundfarven.

Dér og dér havde mine Forældre og Søskende dvælet eller færdedes saa mangen Gang!

Jeg saa den unge, smukke Præstekone¹⁾ og hendes middelhøje, slanke Husbond med de trofaste, blaa Øjne. De stod Haand i Haand i Lysthuset og saa ud over Engen og Søen.

Hvad de talte om?

Aa, jeg véd det godt.

Thi selv da Haaret blev hvidt og Ansigterne furede og rynkede, var Kærlighedsforholdet mellem de to ligesaa varmt og frisk som dengang, da de som unge fandt hinanden.

Og ind i Kirken maatte jeg. Jeg stod ved den gamle, massive Granitstens Døbefond, hvor man engang havde »svaret« for mig.

Inden i mig spurgte det: Hvad svarer Du nu selv?

At Livet ikke er saa let at komme igennem. Der ligger mange Sten paa Vejen; nogle ligger der forud; andre — ja, vist de fleste — lægger man selv.

Der snubles let. Men altid har man dog ved sin Side et Redningstov — Barnetroen.

Griber man fat om det, faar man — om end maaske kun for en Stund — atter Fodfæste.

¹⁾ Som Adjutant hos Ingenieurgeneral Ernst blev jeg i 1878 ved en af hans officielle Middage bænket ved Siden af en gammel Søofficer. Da vi tog Plads ved Bordet, præsenterede jeg mig for ham.

»Ja«, bemærkede han, »jeg har kjendt flere Rørdam'er; men særlig er der een, en ung Fru Rørdam, som jeg endnu mindes saa tydelig. Vi laaovre ved Jyllands Vestkyst, kom undertiden i Land og gjorde da forskellige Udflugter. Paa en af disse kom jeg ogsaa til Harbøre, hvor der var en ung Pastor Rørdam med sin Kone. Hun var noget af det nydeligste, jeg har set, og med et Par mærkværdige Øjne, som jeg aldrig kan glemme, Halvdelen af Pupillen blaa, Halvdelen brun.«

»Det var saamænd min Moder, Hr. Kommandør.«

»Nej, virkelig? Virkelig? Saa maa vi drikke et Glas sammen.«

Vi tømte vore Pokaler tilbunds.

Utrættelige var Pastor Barfod og hans Søster i at vise mig alt, hvad de mente kunde glæde mig som Minde og Erindring om mine Forældre og deres Ophold i Præstegaarden. Særlig fornøjede det mig at tale med adskillige gamle Glenstruppere, der endnu tydeligt mindedes Fader, Moder og mine Sødskende.

En gammel Kone viste mig en Bibel, som Fader havde givet hende den Dag, da hun blev konfirmeret, og paa hvis første Blad han havde skrevet hendes Navn og et Skriftsprog. En anden viste mig et nyt Testamente, i hvilket Fader ligeledes havde skrevet.

En tredje, en gammel Bondemand, fortalte: »Da Deres Fader kom hertil, havde vi i Sognet en Skolelærer, der var meget forsømmelig. De fleste Timer kom han slet ikke i Skolestuen, men overlod os Børn ganske til os selv. Naa, det havde Deres Fader vel faaet at høre, og saa en skøn Dag kommer han da ganske tidlig paa Formiddagen ridende ned til Skolen, for det ved De vel nok, at Deres Fader holdt meget af at ride og ofte aflagde sine Smaabesøg omkring i Sognet tilhest.«

Jo, det vidste jeg godt. Rytternaturen har trods de gejstlige Tilbøjeligheder altid ligget i vor Slægt. Min Fa'rbroder, Pastor Peter Rørdam i Lyngby, var lige til det sidste en ivrig Rytter.

»Naaja; Skolelæreren var naturligvis heller ikke den Formiddag i Skolestuen; men Deres Fader lod som ingen Ting, gik op paa Katedret og gav sig til at eksaminere os. Der gik baade en halv og en hel Time; men Skolelæreren kom ikke.

»Er Eders Lærer ikke hjemme?« spurgte Deres Fader omsider.

»Jo, det var han da vist nok.«

»Om vi troede, at vi kunde finde ham?«

»Ja, det kunde jo være.«

To af Drengene blev sendt ud, og langt om længe kom de med ham.

Han gjorde jo mange Undskyldninger og beklagede, at han netop idag skulde være fraværende. »Det hændte saamænd ellers aldrig.«

Deres Fader sagde ikke noget, og saa maatte Skolelæreren til at eksaminere os; men det gik meget maadeligt; vi kunde ingen Verdens Ting.

Naa, Deres Fader sagde jo saa Farvel og red afsted.

Aldrig saasart var han vel ude af Syne, før Skolelæreren igen absenterede sig.

Men Præsten var ligesaa klog. Da han havde redet et Stykke, gjorde han omkring og holdt en halv Time efter atter udenfor Skolen. Men Skolelæreren, der nu troede sig fuldstændig i Salveten, var denne Gang slet ikke til at finde.

En hel Time ventede Præsten, før han atter red bort.

En Maaned efter fik Skolelæreren sin Afsked.

Jo, Deres Fader var skam en grumme flink, ung Mand, der hurtig forstod at bringe Orden i Tingene. Og »møjet« god var han mod de Fattige, det ved jeg da ogsaa nok, skønt jeg den Gang kun var en bitte Knøs.«

Denne Historie har Fader selv aldrig fortalt os; derimod var der en anden Skolelærer-Krønike, som ofte morede os Børn meget. Om vedkommende Lærer var fra Glenstrup eller fra et af Nabosognene, erindrer jeg ikke; men vist er det, at han om Hverdagen bar en tyndhaaret, kulsort Paryk men om Søndagen og paa andre Højtidsdage en tyk, krøllet, ræverød Haarbeklædning. Formentlig var denne sidste Paryk en Arv efter en afdød, oprindelig rødhaaret Slægtning.

Bemeldte Lærer, der iøvrig var en meget original Fyr,

nærede en ubetvingelig Aversion mod Kobberskillinger. Paa hine Tider — og forøvrig langt ned i vore Dage — var det jo Skik, at Menigheden paa de store Festedage som ogsaa ved Bryllupper og Barnedaab »gik op at offre til Præsten og Degnen«. Vovede nogen at lægge en Kobberskilling (en 2 Skilling) foran denne Degn, kunde han være vis paa at faa den kylet i Nakken, inden han vel havde naaet sin Plads nede i Kirken.

Naa, hvorfor altid opvarte med Degne-Historier? De gode Præster kan jo ogsaa have meget paa Samvittigheden, de gamle naturligvis. Jeg skal nok vogte mig for at fortælle noget om Nutidens, selv om jeg kunde servere en eller anden gemytlig en. Naa; ja der var altsaa en forlængst afdød Præst, som holdt meget af at spille L'hombre, og som nu og da, naar han havde sluttet sin Prædiken, bekendtgjorde for Menigheden: »Her bliver ingen Gudstjeneste næste Søndag, desformedelst at jeg er inviteret til Middag hos X paa X-Gaard«.

Den 18de Juni, min Moders Fødselsdag, forlod jeg atter Glenstrup Præstegaard.

Idag for saa og saa mange Aar siden havde her altsaa været Fest i Hjemmet. Det var den sidste Fødselsdag, Moder fejrede i Glenstrup, inden Fader forflyttedes til Ondløse.

Solen skinnede vel som i Dag, de første Rosenknopper viste Kulør, og hele Naturen ringede Skærsommer ind.

Kære lille Moder! Var hin Fødselsdag end solbeskinnet og glad. Jeg ved, der var dog een stor Bekymring i Dit Sind.

Med Angst saa Du den Dag i Møde, der skulde blive min Fødselsdag.

Om Du havde kunnet se frem i Tiden og høre Din yngste Søn aflægge Vidnesbyrdet: Du var mig en Moder i Ordets bedste Betydning, kærlig, trofast, mild i Din

Dom, stærk i Din Tro, varm i Dine Følelser for alt ædelt og godt, en Kvinde, for hvis Minde jeg bøjer mig i sønlig Ærbødighed, ønskende, at Fædrelandet altid maa eje mange Døttre som Du — om det havde kunnet gøre hin 18de Juni endnu lysere og festligere for Dig, hvor vilde jeg ønske, at Du havde kunnet løfte en Flig af det Tæppe, der tilhyller Fremtiden.

Men tilbage til Ondløse! Den gamle Præstegaard staar i 1904 næsten ganske som den var i 1806—1826. Vel er de fordums gamle, rødmalede Døre og Vinduer i alle Værelserne nu perlefarvede — naar Perlefarven skaller af, titter den røde Farve frem —; mulig er Vindusruderne nu noget større end dengang, og mulig er der sket enkelte mindre Forandringer ved Værelserne; men i det store og væsentlige er i det forløbne Aarhundrede ingen Forandring foretaget ved Stuelængen med sine tynde, hvidkalkede Bindingsværk-Vægge, røde Skorstene og mosbeklædte Straatage. I alle 8 Værelser, større og mindre, risikerer Du, hvis Du er meget langbenet, at løbe Panden mod de gamle Loftsbjælker; intet Sted har Gipsen vovet at bryde den hundreaarige Tradition.

Op over Taget kneiser to mægtige Kastaniekupper, Præstegaardens Stolthed, der tæller deres 2 à 300 Aar.

Den store, firkantede Gaardsplads rummede i min Tid baade Møddingen og et helt Bjærg dels af Kvas dels af Favnebrænde, Herregaarden Kongsdals skyldige Tribut til Præstegaarden.

Haven omspænder flere Tønder Land og var i Faders Tid berømt viden om for sit rige og vekslende Blomsterflor. I Juni og Juli Maaned stod Rosenduft over hele Haven og trængte derfra ind i Værelserne. Overalt Roser: opad Murene, i de store Grupper paa Plænerne, langs Bedene, ved Lysthusene; det hele een stor Rosenlund.

I den Tid gik Moder altid med en Rose i Brystet. Hvor ofte har hun ikke sagt: »Aa, Christian, spring ud i Haven og hent mig en rigtig kjøn Rose«. Rosen og Resedaen var hendes Yndlingsblomster.

Fader var en stille og alvorlig Natur, logisk i Tanke og født Stoiker, der bar de Byrder og Genvordigheder, som

Livet bragte ham, fromt og uden at kny. Stærke Følelser fik aldrig Magt over ham, i hvert Fald ikke udadtil. Varmt følte han for andres Nød og Trang og hjalp gerne, hvor han kunde, men altid saaledes, at det kun blev en Sag mellem ham og Modtageren.

Moder var i Sind og Skind sin Moders Datter: livlig, kvindelig, varm Følelse for Kunst og alt ædelt i Livet, et Fantasiens Barn, der kunde »flyve« højt tilvejs i Lys og Sol men ogsaa forstaa dem, der færdes paa Livets Skyggeside, lide og kæmpe med dem mod Mørkets Skygger.

Varmæ Patriotter var de begge, men hos Fader med sit rolige og beherskede Sind kom Hjærtets stærke Følelser ikke saaledes til Udbrud som hos Moder.

Det var i 1851. Tropperne vendte hjem efter Krigen 1848—50.

Dejlig Solskinsdag var det hin Dag, som jeg tydelig mindes, skønt jeg da kun var 5 Aar gammel.

Jeg laa og boltrede mig ude mellem de røde og hvide Bellis paa Plænen i Ondløse Præstegaardshave.

Pludselig kommer min Amme — min herlige, jydsk »Mie«, der endnu var hos os — farende ud fra Havestuedøren.

»Soldaterne! Kom!«

Hun tager mig som Fedtelam paa sin brede Ryg og af Sted gennem Præstegaarden, ud paa Kirkegaarden og hen til Kirkegaards-Muren, hvor Fader, Moder og mine Søkende allerede stod forsamlede, spejdende udad Kongdalsvejen.

Oppe fra »Mogensens Bakke«, lige foran Skoven, blinkede en Sky af Bajonnetter.

Nærmere og nærmere kom de. Nu hørte man Bataillons-Musikken. »Den tapre Landsoldat!«

Fra Gaarde og Huse strømmede Folk ud, som de stod og gik.

Afsted! Ud at tage mod Soldaterne, vore tapre Krigere, der havde lidt og døjet for os, mens vi havde siddet lunt hjemme inden Døre.

Bataillonsfanens rød-hvide Dug bølgede i Vinden over de skæggede, stridsvante Mænd, der med glædestraalende Blikke blandede deres dundrende Hurraraab med Mængdens.

Men hvad var det?

Moder græd jo! Det havde jeg aldrig før set. Jeg troede, det kun var os Smaa, der kunde det, naar vi fik Skænd.

Hele Fornøjelsen gik fra mig. Jeg kom selv til at »tude« og trak Moder i Kjolen. Hun tog mig op paa Armen.

Store Taarer trillede ned ad hendes Kinder; men det var ikke Sorg og Bedrøvelse, der stod hende i Øjet. Det straaledede som Solen gennem Regndraaberne af jublende Glæde, Stolthed, Taknemmelighed og Begejstring for sit Lands Sønner og af Jubel over at se Dannebrog vaje stolt og frit.

Da lærte jeg, at Mennesket ogsaa kan græde — af Glæde.

Og hendes varme, patriotiske Følelser var ikke bygget paa Sand. Det saa vi alle i Hjemmet, da Uvejrskyen i 1864 atter steg op Syd fra, og min ældre Broder Ludvig maatte møde under Fanerne.

Hun var stolt af at have en Søn med i Kampen for Fædrelandet; aldrig hørte vi hende udtale et mismodigt Ord. Tværtimod! Straalende af Glæde sang hun vore Krigs- og Fædrelandssange med os andre og holdt Modet oppe under alle Krigens Genvordigheder og Tab.

Og min brave Broder gjorde sin elskede Moder Glæde. Dog derom senere.

Nu hviler baade Fader og Moder under Muld paa Ondløse Kirkegaard.

Saa ofte jeg tænker paa dem, og det gør jeg tidt, blotter jeg i Tanken mit Hoved og staar med Hatten i Haanden.

»Tak! Tak for hvad I to var for jer store Børneflokk!«

Opdragelsen i Ondløse Præstegaard var ikke moderne. Vi tiltalte i vor Barndom og Ungdomstid aldrig vore Forældre med »Du« men udelukkende med »Fader« eller »Moder«. Den første Gang jeg som ældre, gift Mand med en ikke saa ringe Børneflokk vovede at sige »Du« til Fader, gik der en let Gysen gennem mig. Jeg havde en Fornemmelse af, at jeg forgreb mig paa Respekten, men da Fader svarede mildt og venligt, var Isen vel brudt,

men »Fader« faldt mig desuagtet ogsaa i den følgende Tid langt lettere og naturligere end »Du«. Overfor Moder sagde vi derimod ligesaa ofte »Du« som »Moder«, naar vi først havde naat Skjels Aar og Alder.

Ved Middags- og Aftenbordet stod vi mindre Børn op. Bestemt paa Slaget 12 om Middagen og 7 om Eftermiddagen gik man til Bords. Det blev ikke taalt, at nogen kom for sent.

Alle foldede Hænderne, og Fader læste Bordbønnen.

Moder rettede Maden an. Der blev ikke spurgt om, hvad man kunde lide eller ikke. Naar Fader var færdig med at spise, havde ogsaa vi tømt vore Tallerkener. Det var upassende, at vi Smaa sad og gumlede, naar Fader og Moder var færdige.

Ved Bordet blev der kun talt af Fader og Moder. Blev vi spurgte, svarede vi kort og tydeligt, uden forøvrigt at turde indlade os paa en lang Forklaring eller Discours.

Jeg mindes endnu, hvor forbauset jeg var over min ældre Broder Thomas' Dristighed, da han efter vel overstaaet Studentereksamen kom hjem med en Ven, Fabritius de Tengnagel¹⁾, og jeg hørte disse to ved Bordet tale med Fader som med enhver anden. Uvilkaarlig ønskede jeg, at ogsaa jeg var Student.

Naar Maaltidet nærmede sig sin Slutning, fulgte vore Øjne enhver af Faders Bevægelser. Saasnaart han foldede Hænderne, fulgte vi Eksemplet, og Fader fremsagde Bønnen.

Naar vi derpaa sagde Tak for Mad, kyssede vi Fader og Moder paa Haanden; ligesaa, naar vi sagde »Godmorgen« eller »Godnat«. Først op imod Konfirmationsalderen blev et almindeligt Kys reglementeret.

¹⁾ Senere Stiftamtmand over Lolland og Falster.

Retterne hjemme var meget tarvelige. Princippet var: saavidt mulig at leve af og ved, hvad Præstegaardens Avling og Besætning præsterede.

Vi bagte selv, bryggede selv, støbte selv vore Lys og foretog regelmæssig større Nedsablinger mellem Svinebestanden. Saltet og røget Flæsk og Kød, Grød, Mælk, Vælling, Kaal og gule Ærter var Hovedernæringen, der en enkelt Gang kunde afløses af Moders bekendte Fedekalvesteg eller af Torsk og Rødspætter, der imidlertid kun i død Tilstand naaede Ondløse fra Holbæk, eller endelig af Oksekød, der var ualmindelig slet, trævlet og næsten sort.

Kunde Peer Nielsens Ko ikke længer tygge Føden, blev den slaaet for Panden, og en Maaned derefter sled hele Omegnen i dens gamle, sejge Kød. Oksesteg var derfor ingen Herreret for os Børn, der imidlertid trivedes brillant ved den daglige, sunde og kraftige om end tarvelige Kost.

Moder havde Indtægten af, hvad der solgtes af Kalve, Smør, Ost og Æg. Hun brugte ikke de indkomne Rigsdaler til — Silkekjoler og Kniplinger, men fornyede eller kompletterede Møblerne, Gardinerne o. s. v., kort sagt Præstegaardens Montering, der med Aarene blev lidt mere tidssvarende, end den havde været ovre i Harboøre.

Jeg husker godt de Dage, da den første Mahogni Chiffonière, den første polstrede Lænestol o. s. v. holdt Indtog i Præstegaarden; det var Festdage med almindelig »Gratulation« fra Faders og vor Side. Da vi Sønner kom i Skole, laa der i Pakken hjemmefra ofte en blank Daler eller Specie fra Moder.

Ogsaa med Hensyn til vor Beklædning spillede Gaardens Frembringelser en stor Rolle. Moder og mine Søstre havde i min Barndom hver sin Rok, og lystig snurrede Hjulene hver Formiddag, saa Fnug af Uld eller Blaar

nødvendigjorde en Aftørring af samtlige Møbler i Dagligstuen. Derefter tog Landsbyværeren fat, og da endvidere al Syning og Strikning besørgetes i Hjemmet, kunde med Rette største Delen af vore Beklædningsgenstande have baaret Stemplet: »Ondløse Fabrikat«.

Vor Paaklædning var i det Hele meget tarvelig, og Pletter paa Klæderne eller Huller paa Albuer og Strømper fjernedes eller stoppedes straks. En af Moders Læresætninger var: »Det gør slet ikke noget, min Søn, at Du er tarvelig klædt, blot Du er hel og ren«.

Mine to ældste Brødre paastod, at de i deres Barn-dom nu og da fik af Krabasken. Mulig har Fader som yngre været løsere paa Haanden end senere hen; men muligt er det jo ogsaa, at de ældste af Generationen har været mere rebelske end vi yngre. Oftest har dog Revselsene sikkert været paa deres Plads, saaledes en Dag i Ondløse, da Fader pludseligt fra sine Vinduer opdagede, at det røg stærkt inde fra den store Kvasbunke, der laa i Gaarden. Det var den lille Thomas og Ludvig, der oppe fra Bryggerset (vi bagte den Dag) havde slæbt Deig og Ild ned i deres »Hule« i Kvaset, hvor de ogsaa vilde bage Brød.

Vist er det, at for os yngre Søskenes Vedkommende var blot et Blik af Fader tilstrækkeligt til at holde os i Ave. Kun en eneste Gang har jeg faaet en Lussing af Fader. Min yngste Søster Emilie havde væltet et Blækhus, og lige i det samme traadte Fader ind ad Døren. Uheldigvis stod jeg nærmest ved Ødelæggelsens Vederstyggelighed, og Straffen ramte da mig. Jeg tav.

Overhovedet lærte vi i Ondløse Præstegaard ikke at kny — en Lærdom, der senere, da jeg blev Soldat, kom mig overordentlig tilgode, og for hvilken jeg derfor er mine kære Forældre overmaade taknemmelig.

Ved at nævne denne Lussing kommer jeg til at mindes en anden. Opdragelsen i min Farbroder Christian Rørdams Præstegaard i Frederits var ganske som i Ondløse. Heller ikke dér vovede man at kny, og dog er der jo i Livet ingen Regel uden Undtagelse. Min Fætter Skat Rørdam, den nuværende Bisp, havde som Barn gjort sig skyldig i en eller anden Drengestreg. Brødebevidst sad han ved sin Bog, da Faderen passerede forbi ham og uden at sige et Ord langede ham en eftertrykkelig Lussing.

»Den var varm!« vovede den lille Skat at stamme.

Onkel blev i den Grad imponeret af Drengens Dristighed, at han kun kunde svare: »Det skulde den ogsaa være, min Søn«.

Ja, strengt opdroges vi, men uden at vore gode og kærlige Følelser overfor vore Forældre i nogen Maade led noget Skaar derved. Vi havde god Forstaaelse af, at vore Forældre vilde vort Vel, selv om Skænd og Straf nu og da ikke kunde undgaaes.

Uhøviske Ord blev ikke taalt i mine Forældres Nær-værelse; jeg mindes aldrig at have hørt et saadant, naar Fader og Moder var til Stede. Udenfor deres Hørevidde har vi vel ikke været bedre end saa mange andre Børn; men det er dog altid rart at vide, at man kan holde Tungen i Tømme. Der kommer mange Lejligheder senere hen i Livet, da man er glad ved at kunne tie og vente, selv om man ikke derved »bliver Konge af Sverrig«.

Høflighed og Opmærksomhed overfor Fremmede, Høje saavel som Lave, var en Selvfølge. Gud naade os, hvis nogen af Tjenestefolkene eller nogen af Byens Befolkning havde klaget over os. Mulig har der stundom været Grund dertil, men den strænge Opdragelse i Præstegaarden var saa vel kendt, at man ikke nænnede at angive os, vel vidende, at blot Truslen derom bragte vore Hjerter

til at skælve. Særlig paalagde Fader os Drenge en vis Ridderlighed overfor Kvinder. Hvad enten Moder eller mine Søstre tabte Fingerbøllet, sprang vi som Kakerlakker for at tage det op. »Altid forsvare det svage Køn og altid Damerne først, min Søn,« var en af Faders Formaning, som han ligesaalidt som saa mange andre fandt sig i blev overhørt.

Om Sommeren saavel som om Vinteren stod Fader op Klokken 5 Morgen. Naar han ved Vintertid om Aftenen forlod sit Studereværelse, skrabede han Tørvegløderne sammen i en Bunke og dækkede dem omhyggeligt med Aske, og Pigerne behøvede da først at lette sig næste Morgen Kl. 6, idet Gløderne holdt sig Natten over, saaledes at Fader selv sørgede for paany at fyre op i sin Kakkellovn. Kl. 8 Morgen begyndte Skolen nede i Faders Værelse. Stavning og Læsning lærte Moder os, og jeg mindes endnu med Beundring hendes store Taalmodighed overfor os smaa Dumrianer paa Lærdommens første Bane. Saasart vi var færdige med »A-B-C'en« tog Fader fat. Efterat vi havde sunget en Salme, oplæste Fader et af de smaa Andagtsstykker, der stod i Salmebogen til hver Dag i Ugen.

Vi sad bænkedede ved et Bord for os selv, men var jo iøvrig Vidner til alle Faders tjenstlige Forretninger indenfor Studereværelsets fire Vægge. Snart kom der een, der skulde have sit Barn døbt; en anden ønskede Ligtale over den eller den; en tredje bestilte Bryllup; en fjerde kom for at klage sin Nød for »Vor Fader« o. s. v. o. s. v. Kort sagt, samtidig med Lærdommen fik vi Kendskab til alle en Præst paahvilende Pligter, ja saa godt, at jeg, uden at rose mig selv, den Dag i Dag turde paatage mig at vikariere som Præst paa Landet.

I hvert Fald vilde det ikke gaa mig som en ung Præst,

der saa at sige aldrig havde været udenfor København og ikke af praktisk Erfaring kendte noget til Præstegerningen, da han en skøn Dag umiddelbart efter at have taget Embedseksamen blev kaldet til Præst i X.

En af de første Søndage, han sidder i sin lukkede Stol i Kirken, melder Degnen, at »Kirkegangskonon« er kommen.

»Naa,« svarer Præsten, og Degnen forsvinder.

Om »Kirkegangskonon« eksisterer nu, ved jeg ikke, men i hin Tid var det Skik paa Landet, at den Moder, der første Gang efter en overstaet Fødsel atter kom i Kirke, ventede nede i Vaabehuset, indtil Præsten, hidkaldt af Degnen, kom tilstede, hvorpaa han »indledede hende« : holdt en lille Tale til hende i Anledning af den nys stedfundne Familiebegivenhed.

Naa, da Degnen i X ser, at Præsten ikke gør Mine til at følge Meldingen, indfinder han sig atter ved Præstens Stol:

»Hr. Pastor! Kirkegangskonon er kommen!«

»Naa, er hun det.«

»Jo—o.«

»Saa—aa?«

»Ja, hun venter paa at blive indledet.«

»Naa—ja; ja saa skal jeg komme.«

Den unge Præst gaar ned ad Midtegangen, aabner Døren ud til Vaabehuset, bukker for Kirkegangskonon, idet han fremstammer en Lykønskning, og byder hende Armen, hvorpaa han til Menighedens uhyre Forbauselse fører hende op i Kirken til den Stol, hvor hendes Slægtninge havde Plads.

Kom nogen i fortroligt Øjemed, maatte vi selvfølgelig fjærne os, saalænge Samtalen varede, men ellers sad vi stille som Mus paa vore smaa, grønmalede Tabouetter

8—12 Formiddag og 4—6 Eftermiddag. Ogsaa Læsningen med Konfirmanderne, der foregik i Studereværelset, overværede vi.

Fader havde ualmindelig gode Gaver til at »læse med« Konfirmanderne. Han forstod at vække deres Tanker og give dem Mod og Frejdighed til at svare. Det var en hel Fornøjelse at se, med hvilken Glæde alle hans gamle Konfirmander, hvad enten Konfirmationen var et nyligt eller forlængst tilbagelagt Stadium, traadte ud paa Kirkegulvet, naar Fader om Søndagen lod Degnen give Tegn til Katekisation. Kunde der stundom ikke svares paa Spørgsmaalet, faldt Svaret inde fra Stolene fra en eller anden af de ældre Kirkegængere. Kort sagt, man mærkede mellem Menighed og Præst en Forstaaelse, der virkede overordentlig tiltalende.

Ogsaa mange smaa, pudsige Scener overværede vi Børn i Konfirmandtimerne. Alle Konfirmanderne var jo ikke lige kløgtige. Jeg mindes saaledes en Dreng, der kom fra et Hjem, hvor Drik og Slagsmaal hørte til Dagens Orden. Da Fader en Dag talte om vore første Forældres Liv i Paradisets Have og vilde have Drengen til at fortælle lidt derom, begyndte han:

»Adam og Eva . . . Adam og Eva, de levede i Paradisets Have, hvor de . . . hvor de spillede og drak . . .«

En anden Konfirmand, en Dreng, lod sig ualmindelig let distrahere og kunde da sige det mest forfærdelige Vrøvl. Fader var stadig ængstelig for, hvordan det skulde gaa denne Dreng Konfirmationssøndag, naar saa mange Øjne hvilede paa ham, og havde derfor ogsaa bestemt sig til at gøre Overhøringen af ham saa let og kort som muligt.

Dér stod den lille Fyr med det underlige, store Hoved og de smaa, runde Øjne, der forskræmt løb om til alle Sider, mens Sveden perlede ham ned over Ansigtet.

Øjeblikket nærmede sig.

Sidemanden eksamineredes i Langfredagshistorien og var næsten helt færdig med den, da Fader brød af for at lade Jens Peter slippe med at fortælle den lille, tilbageværende Rest.

Fader: »Saa kan Du maaske fortælle mig Resten, Jens Peter.«

Jens Peter, for hvis Blik det formentlig sortner, saaledes at han kun skimter Rækken af Piger, der staar lige over for ham, stammer med dirrende Læber: »Jorden . . . Jorden . . . skælvede, Pigerne revnede . . .«

Maaske var det Jens Peter eller mulig et andet Geni, der en Dag, da han skulde op med Lektien om Joseph og hans Brødre, hakkende fortalte, at Brødrene ved Synet af Joseph udbrød: »Se, der kommer han den . . . den Drønnert!«

Ogsaa vi Børn maatte efter Konfirmationen ud paa Kirkegulvet, naar Fader holdt Katekisation.

Kort efter, at jeg i 1862 var bleven konfirmeret, holdt Biskop Martensen Visitats hjemme i Ondløse. Det var i Pinsedagene, og jeg var derfor kommen hjem fra Roskilde, hvor jeg da gik i Skole. Lidt før Bispen og Fader skulde gaa ind i Kirken, kaldte Fader paa mig: »Christian, Du gaar jo ud paa Kirkegulvet med de andre.«

»Ja.«

Efter Gudstjenesten kom Bispen hen til mig: »Det fornøjede mig at se, at De ogsaa var mellem de Unge«. Han talte yderligere lidt med mig.

Dog om dette Bispebesøg senere. Kun endnu en lille Episode, der foregik under Bispens Overhøring af de Unge. Som jeg staar derude paa Kirkegulvet og ser paa den lille, spinkle Fløjlskikkelse, der staar i Kordøren, med de skarpe Træk, den lange, spidse Næse' og de kloge Øjne,

lyttende til hans jævne og dog saa dybsindige Ord, bliver der nogen Uro nede til Venstre. Jeg drejer Hovedet og ser vis a vis Sjællands Bisp Ondløse Sogns gale Kone. I Dagens højtidelige Anledning har hun paa Hovedet smykket sig med et mægtigt Ærte-Sold, til hvis Omkreds er fæstet Sløifer af stærkt farvede Baand; paa Brystet hænger en Lygte, hvori en Tællepraas, der er tændt.

Naturligvis blev hun hurtig fjærnet; men sligt komisk Syn, slig Kontrast mellem de to, der stod ved hver Ende af den lange Række af andægtige, unge Mænd og Kvinder, fotograferer sig jo blivende i Ens Hjerne, naar man er 16 Aar gammel og ikke blottet for al Sands for det Pudserlige.

Alligevel en Lykke, naar man ved slig Lejlighed er disciplinært opdraget.

En langt tidligere Bispevisitats mindes jeg. Det maa have været i 1852 eller 53, thi det var den gamle Biskop Mynster, som da var i Ondløse for at se, om der var Orden og Gang i Tingene.

Jeg mindes ham som en efter min Mening ældgammel, høj og stadselig Skikkelse, der var saare venlig mod os Børn. Særlig imponeret var jeg af hans Fløjls-Præstekjole, Guldkæden om Halsen og Ordenerne paa Brystet.

At En, der jo dog »kun« var Præst, kunde være saa fin! Andet erindrer jeg ikke. Det er ikke meget.

Senere hen i Aarene mindes jeg godt, at Moder altid læste »Mynsters Prædikener.«

Os Sønner forberedte Fader til 3dje Klasse i Latinskolen. Han var vor saavel som mine fire Søstres Lærer i samtlige Fag og lærte ogsaa os Drengene Latin, skønt Undervisningen heri først begyndte i nævnte Klasse. Dette sidste var navnlig et stort Gode for os, da vi derved blev dem overlegne, der for første Gang saa de gaadefulde

Ord: »Mensa rotunda est«. Regning var naturligvis dengang saavel som nu et Fag, som Candidati-Theologiæ ikke havde syslet meget med, og da Fader syntes at skønne, at det laa for mig at tumle med Tal, blev det de sidste Aar, jeg var i Hjemmet, overdraget en yngre Skolelærer at føre mig videre i Regning, end Fader formaaede. Dette formentlige Anlæg for Regning blev mig forsaavidt dengang ikke til særlig Glæde, som det efterhaanden modnede den Tanke hos Fader, der jo sad smaat i det og vilde have meget vanskeligt ved samtidig at lade 3 Sønner studere, at jeg mulig var egnet til at blive Handels- og Forretningsmand.

Jeg i en Købmandshandel (jeg skulde have været i Lære hos Købmand Stausholm i Holbæk), ragende i Svedsker, Sukker eller en Sildetønne! Jeg formelig skælvede ved den blotte Tanke derom. Kun eet drømte jeg om: at blive Soldat. Min Moders patriotiske Sind og Begejstring havde alt tidlig tændt en uudslukkelig Flamme i mig. For Ingen havde jeg røbet, hvor mine Tanker løb hen; men at man kunde anse mig for skikket til Krambodsvend, saaledes som jeg havde set den Slags den sjældne Gang, jeg kom til Holbæk!

De fornævnte 6 Skoletimer i Hjemmet lagde forholdsvis ikke saa meget Beslag paa Faders Tid. Naar vi mødte Kl. 8, fik vi vore Lektier for, idet Fader da blandt andet gennemgik Pensæene i Sprog eller forklarede, hvad der var nødvendigt, og hele Resten af Tiden sad vi stille paa vore »Haler« for at læse Lektierne, skrive eller regne. For at anspore Fliden og vænne os til at benytte Tiden havde Fader givet os Tilladelse til at sige ham, naar vi var færdige med vore Studier o. s. v., selv om Skoletimerne ikke var tilende. Han eksaminerede os da straks, og var Resultatet tilfredsstillende, fik vi fri. Denne Slags »Ak-

kordarbejde« satte vi overordentlig Pris paa, og vel vogtede vi os for at melde os færdig, før vi ogsaa i Gerningen kunde godtgøre det.

Hyggeligt var der i Faders Studereværelse med det graamalede Skrivebord, det gamle Egetræschatol og de mange umalede Fyrretræsreoler med Bøger fyldt fra Gulv til Loft.

Ved det ene Vindu hængte Buret med Kanariefuglen og under Loftet en stor saakaldt »Uro«, en lysekroneagtig Tingest, lavet af smaa Stykker af Hvedestraa og spraglede Tøjstykker. Hvert Aar kom en af Sognets gamle Koner og forærede Fader et nyt Eksemplar. Fra den Dag, den blev hængt op, til den Dag, den erstattedes med en ny, var den i Bevægelse.

Kanariefuglen sang, og Uroen svingede; noget baade for Øret og for Øjet.

Begge Vinduskarme fyldt med herlige Blomster, som Fader selv passede.

I den ene Karm laa en Stabel af Skillinger.

»Der kommer en fattig Mand. Kan Du gaa ud, min Søn, og give ham en Skilling.«

Jeg har aldrig oplevet, at en Trængende gik ubønhørt fra Ondløse Præstegaard. De fattige Koner søgte Moder og vendte altid hjem med en »Taar Mælk« eller andet i Krukken eller Kurven.

Resten af Dagen var vor egen, og vi tumlede os da af Hjærtens Lyst ude i det Fri: i Haven, Gaarden eller Marken eller nede i Staldene, i Laderne eller oppe paa Høstængerne uden anden Kontrol end den, vi havde i vor Bevidsthed om, at det vilde gaa os galt, om der kunde siges os noget paa.

Særlig var Fader meget liberal med Hensyn til Tilladelsen til at ride. Jeg var vist ikke mer end 4 à 5 Aar

gammel, da jeg begyndte at ride Hestene tilvands, og alt som Aarene gik, blev Ridningen en af mine bedste Fornøjelser.

Fader lagde selv sine Heste til, og de unge Plagge var naturligvis altid Præstegaardens Kæledægger, der hver Gang, de vandedes, stillede oppe ved Dagligstuen, stak Hovedet ind ad Vinduet og fodredes med Brød og Sukker. Naar de vare 3 Aar gamle, fik vi Lov at ride paa dem.

At sidde paa Ryggen af saadan et ungt Dyr med dets lette, smidige Bevægelser, hvor herligt!

Helt uden Buler og Skrammer gik Ridningen naturligvis ikke af; men jeg tav selvfølgelig, naar et eller andet ekstraordinært var hændt. Dog hvem undgaar at blive røbet af Omstændighederne?

En ung Plag paa 3 Aar kastede mig af ude paa Kongsdal-Vejen, der lige var bleven belagt med Skærver. Jeg slog en Kolbøtte ud over Dyrets Hoved og faldt plask paa Ryggen paa Skærverne.

Jeg mærkede jo nok hele Dagen derefter, at jeg var bra mør i Ryggen, men selvfølgelig tav jeg, haabende at det kun var en Sag mellem mig og Plaggen, som jeg hurtigt indfangede, saaledes at jeg strunk og rank kunde vende tilbage til Præstegaarden.

Men, oh ve! Næste Morgen kom min Moder ængstelig hen til mig:

»Men, Christian! Din Seng er jo helt blodig! Hvad fejler Du dog?»

Saa maatte jeg op med Lektien. Skrammerne i Ryggen blev badet godt; der blev lagt nogle Lærredsstykker paa, og Efterveerne forsvandt snart, uden at der iøvrigt skete nogen Reduktion i Ride-Tilladelsen.

Lige saa heldig slap jeg fra en anden Historie.

Jeg havde mange Duer og blandt dem særlig een, der

var min Inklination: en rød »Mæfikke« med Kam paa Hovedet og stort Kryds paa sit hvide Bryst.

Den satte sig paa min Haand og spiste af Ærterne og trippede bag efter mig som en lille Hund.

En skøn Morgen er den røde Mæfikke sporløst forsvunden.

Jeg afsted til de andre Steder i Byen, hvor der holdtes Duer. Ingen havde set noget til den.

Saa ved Middagstid kom Jens Jepsen, der ringede Kirkens Klokker.

»Nu kan jeg sige ham, hvor hans røde Mæfikke er. Uglen har taget den. Fjerene ligger oppe ved Klokkerne nedenunder Uglereden.«

Det kneb den Dag at faa Middagsmaden ned. Men omsider var Bordet endt og min Plan moden.

Dengang kendte man ikke Brødmaskiner, men maatte nøjes med en lang, bred og spids, eenbladet Kniv af den Slags, Slagterne bruger

Jeg manøvrerede saa snildt, at Kokkepigen ikke lagde Mærke til, at jeg stak den til mig, og bevæbnet med den steg jeg op i Klokketaarnet.

Uglen og alt, hvad levende der var i dens Rede, skulde bøde med Livet for Drabet paa min Inklination.

Højt oppe over Klokkerne, lige under Taarnets Ryg havde »Voldsmanden« sin lune Rede. Jeg klavrede og entrede op ad det gamle Tømmerværk og saa allerede Morderens lysende Øjne og hørte hans klappende Næb.

Nu var der kun en længere, fritliggende Bjælke tilbage, som jeg skulde balancere hen ad.

Saa skulde Slaget begynde.

Med Brødkniven i højre Haand steg jeg ud paa Bjælken og begyndte Vandringen, men — — saa ved jeg ikke, hvad der iøvrig hændte, før jeg kom til mig selv, liggende

paa Ryggen nede paa Gulvet. Ved Siden af mig laa Brødkniven.

Jeg havde ondt ved at trække Vejret, og en god Stund varede det, inden jeg kunde rejse mig og komme ned af Taarnet.

Brødkniven blev uset lagt paa Plads.

Mærkeligt, at jeg ikke slog mig ihjel, og iøvrigt ingen omtalelsesværdig Mén fik deraf.

Først Aaret efter fortalte jeg Historien om Mæfikken og Uglen.

Eet lærte jeg: selv om Du er nok saa vis paa Sejren, glæd Dig ikke, før Du har den i Hænde.

Særlig Krigerhaandværket spillede en stor Rolle i vore Drengelige. De vælige Gangere fik vi inde fra den lange Nøddegang; Sablerne lavede gamle Røgter Niels til os, og Dekorationerne klippede vi ud af de den Gang spragledede Chokoladepapirer.

Hundrede af Gange har jeg været Napoleon (den rigtige, »den lille Korporal«), Kejser Alexander, Valdemar Sejer, Drost Peder Hessel o. s. v. o. s. v., og næppe har nogen af disse Stormænd følt sig stoltere eller lykkeligere end jeg i deres fingerede Ham.

Pave — mindes jeg godt — var der ingen af os, der vilde være.

Tidt vankede der drøje Knubs, men det var selvfølgelig en Æressag at tage med Anstand, hvad der faldt af den Slags. Napoleon den Store kunde dog ikke »tude«, eller Valdemar Sejer »flæbe« eller »sladre«.

Dejlige Timer! En hel Eftermiddag fløj som et kort Sekund.

Og Vandringerne ved Foraars- og Sommertid ude i Engene og Skovene! Hvor duftede Bukkar og Liljekonvaller! Hvor var de første Bøgeblade grønne! Hvor skin-

nede Solen varmt! Og Jordbærrene paa Gærdet eller Hindbærrene ude i Granskoven, hvor smagte de!

»Hindbærrene i Granskoven!« Gamle, herlige Erindringer dukker op.

Lige udenfor det høje Stengærde, der skiller Skoven fra Marken, laa en lille, lav Rønne.

Børneflokken derinde var nær et Dusin og Fattigdommen stor men til Gengæld det glade Humør i den Grad fælles Eje for alle Familiens Medlemmer, lige fra Fatter ned til Patteglutten, at alle Genvordigheder prellede af som Vand paa en Gaas.

I dette fattige Solskinshjem kom jeg som Barn ofte. Sammen med en omtrent jævnaldrende Dreng og en Pige strejfede jeg halve Dage — særlig Søndag — om i Skoven, fandt Fuglereeder, klatrede op i de høje Fyrretræer, hvor Glenterne byggede, studerede de mægtige Myretuer eller opsøgte de kendte Jordbær- og Hindbærsteder, hvor vi forgæves søgte at gøre rent Bord.

Den ældste Datter holdt Bryllup. Præstens Christian skulde selvfølgelig med. Vi trakteredes med skaaret Smørrebrød med Paalæg, Kaffe med Boller og Øl. Efter Maaltidet, der indtoges ude i det Fri og smagte brillant, morede vi os med allehaande Lege ude i en af de saakaldte »Skovsale«, store, cirkelrunde Lysninger dækkede af Mos og Lavarter og kransede af høje, mørke Graner: en pragtfuld Gildeshal. Senere paa Eftermiddagen øvede de voksne Mænd sig i Boksning, Kastning med Køller og allehaande gymnastiske Øvelser, der ret viste deres Behændighed og Kraft og fremkaldte bragende Klapsalver fra de kvindelige Tilskuere.

»Det var mærkeligt! Paa de Tider!«

Aa nej. Der var Zigeunerblod i dem. For ikke mange Aar siden havde de opgivet det omflakkende Liv

og slaet sig ned i den lille Indsiddersstue ved Skoven; dér sad hele Familien og flettede Kurve af alle Dimensioner, store og smaa, fine og grove.

Hvor fløj Dagene rask afsted — ved Foraarstid, naar de to store Kastanietræer prangede med et Mylder af hvide Blomster, Stærene fløjtede oppe fra de røde Skorstenene, og Bierne summede i det store Aurikelbed.

— Ved Sommertid, ude i Lysthuset under de duftende Lindeblomster eller nede i Engen, hvor Græsset naaede En til Knæene.

— Ved Efteraastid med Rusk og Regn, nede i den lune Kostald, naar Karen om Eftermiddagen malkede Køerne. Bælg, ravende mørkt var der; kun en lille Lygte med en Tællepraas nede ved Indgangsdøren. Karen begyndte med »den Rødbrogede«, der stod øverst. Et Par Straaler Mælk ned i Spanden, saa meget at hun kunde væde de store, spændte Yver godt, og saa tog hun rigtig fat. Mælkestraalen formelig skingrede mod Træsanden.

I et Hjørne af Stalden laa Høet til de næste 12 Timer. Det duftede endnu af Engen derude! Dér laa lille »Krisian« lunt og godt, mens Karen sang »Strassborgvisen«:

»I Strassborg, dér levede en Adelsmand saa rig
paa Gods og paa Penge, at ingen var ham lig;
han havde sig en Datter, hun var dejlig og skøn;
hun elsked over alle en Sømand udi Løn.«

Sømanden elskede ogsaa hende, men de fik aldrig hinanden desformedelst, at han ikke var Adelsmand og ingen Penge havde.

Naa; med de unge, elskende Hjerter er der jo ingen Udvej. Hun paa Borgen og han paa den gyngende Snække »holdt ved«, og da Adelsmanden tilslut indsaa, at der intet Udkomme var, saa plantede han — saavidt

jeg mindes — da Søgutten engang kom hjem, en Kniv i hans Bryst. Og saa ender Visen:

»Og derfor I Forældre, hvem Gud har givet Børn!
Oh lad det aldrig gaa dem som denne slemme Bjørn!
Thi en uskyldig Kærlighed kan aldrig slukkes ud;
nu ender jeg min Vise og takker Dig, min Gud!«

Der var, saavidt jeg husker, 32 Vers og 12 Køer at malke; men Karen sang den gerne flere Gange; hun skyndte sig ikke og brugte mange Trimulanter.

»Den er saa nyddelig. Synes han ikke?«

Jo, det syntes jeg rigtignok.

Hun kunde flere andre Viser; men naar hun spurgte, hvilken det skulde være, forlangte jeg altid »Strassborg-visen«.

Naar Pigerne pillede Humle og sad bænkedede om det store Kar, vankede der ogsaa mange Viser og Sange, som vi Børn lyttede til og ofte forlangte da capo, hvilket aldrig afsloges.

Og Pigeres Kæreste-Breve maatte vi stundom skrive.

»Krisian ka'e vel nok skrive for mig til Jens Peter.«

»Ja—a; det kan jeg godt, Karen.«

Saa kom Skrivematerialerne frem og blev lagt paa det lange Spisebord i »Borgestuen«. Karen støttede sit Hoved mod Haanden, saa spekulativ ud og dikterede. Amors Genistreger behandledes aldrig. Altid samme Slutning:

»Jeg har det godt og haaber at høre det samme fra Dig.«

— Og ved Vintertid, naar Sneen fæg, og man ikke kunde komme ud, før der var skuffet smalle Stier mellem Præstegaardens forskellige Udgangs-Døre! Ved Juletid, naar der i Dagene før Juleaften blev bagt groft Brød og fint Brød og Klejner o. s. v. og »trillet« Pebernødder,

slagtet, stoppet sorte Pølser og Medisterpølse og spist »Fedtegrever«, brygget Juleøl og støbt »Helligtrekongers Lys«.

Og saa selve Juleaften! »Ja, dengang havde vi Vintre, saa det kunde blive til noget«; det siger de Gamle altid og vil vist blive ved at sige det. Har de Ret, eller ere Vintrene gennemgaaende mildere nu end dengang? er Sneen bleven til Regn og Taage?

Gnistrende Sne, naar vi Unge efter Eftermiddagskaffen Kl. 3 gik en Tur op til »Friheden«.

Kirkeklokkerne begyndte at kime, og Mørket faldt paa.

Hvor var det juleagtigt, naar vi saa senere sad bænke i den hyggelige Dagligstue: Fader, Moder, alle vi 8 Børn, unge Fætre og Kusiner, hjemførte Kammerater, rigtige og vordende Studenter.

Fortepianoet var vel ikke af allerbedste Slags; men man hørte knap dets Toner, naar de mange kraftige og glade Stemmer sang Julesalmerne. Henne fra Kakkelovnen flakkede Lysstraalerne ud over Gulvet.

Spændt sad vi alle, naar Moder rejste sig for at gaa ned i Havestuen og tænde Lysene paa Juletræet.

»Jo, nu bankede hun tre Gange paa Døren.«

Fader tog Moder ved Haanden, og vi andre fulgte efter i Aldersorden, altid i Aldersorden.

Hvad man særlig som Barn føler ved at staa Ansigt til Ansigt med et tændt Juletræ, behøver jeg ikke at fortælle.

Vi sang et Par Salmer; men nægte kan jeg jo ikke, at mine Øjne var mest henne ved Bordet, hvor Gaverne laa ordnede — ogsaa efter Aldersorden, saaledes at jeg kunde beregne, hvor »min Bunke« maatte være.

Naar vi havde set paa Træet og faaet vore Gaver, blev alle vore Folk indbudte til at komme ind »til Jule-

træet«. Hver af dem fik sin Gave: Pigerne Huebaand, Tørklæder o. l., Karlene Piber, Tobak o. l.

Senere paa Aftenen trakterede Moder os med Risen-grød, Gaasesteg, Æbleskiver og et Glas Rødvin.

Alle Gaardens Folk beværtedes selvfølgelig ogsaa med »Julemad« og »Juleøl«.

Naar de var færdige med deres Maaltid, bankede det paa Døren ud til Køkkenet, og ind træder en efter en: Pigerne først, saa »Mandfolkene« og sidst af dem Røg-teren, hvis Livsgerning man ikke kunde undlade at bemærke, til stor Moro for Gæsterne fra København.

De begyndte med Fader, saa Moder, saa os Søskende efter Alder og til Slut vore Gæster. Hver fik sit hjærtelige Haandtryk med et »Tak for Mad og glædelig Jyvl.«

Iste Juledags Morgen var vi tidligt oppe. Kl. 6 kom Stuepigen med Tørvegløder i Ildskuffen og lagde i Kakkellovnen; ogsaa »juleagtigt«.

Fader og Moder sad allerede i Havestuen, naar vi indfandt os. Juletræet stod tændt. Kaffemaskinen var i fuld Kog; Bakken med Julekager og Klejner stod om den.

Den Morgenkaffe smagte bedre end nogen anden.

Saa sang vi 1 à 2 Julesalmer og saa Julelysene slukkes et efter et.

Dagslyset begyndte saa smaat at titte ind gennem de hvide Gardiner.

Saa ringede det til Højmesse, og alle gik i Kirke.

Jeg siger »alle«; det var ingenlunde efter Kommando. Aldrig har Fader eller Moder kommanderet eller opfordret os Børn til at gaa i Kirke; det overlodes ganske til os selv — et saare forstandigt Princip.

Der var i de Tider mange Unge i Præstegaardene og paa Herregaardene, og 2 à 3 Juleballer hørte derfor til det ordinære. Hos os var det Fætre eller Kusiner af vort

eget Familienavn eller af Navnet Barfod, Birkedal, Heiberg, Husum, Teilmann m. fl. — Slægter knyttede til os ved Blodets Baand — der var Gæster.

Min Fætter Skat Rørdam er adskillige Aar ældre end jeg, men jeg mindes ham godt fra den Tid: høj og mager, med en lang Pibe i Munden og en vældig Appetit; en Juleaften skal han have sat 25 Æbleskiver til Livs. Sindig var han i sin Tale og saare venlig overfor os mindre.

Jeg har tidt hørt Fader eller Moder sige: »Skat bliver engang Bisp«; det slog jo ogsaa til.

Ogsaa Poul la Cour, der var i Slægt med Barfod'erne, gæstede os som Student. Han var meget livlig og underholdende. Naar han foredrog den da kendte Vise om »Blikkenslagersvenden«, lo Fader saa hjærteligt, at Taarerne trillede ham ned ad Kinderne — et Særsyn.

Til Bal i lukkede Vogne og indsvøbt i Pelsværk?

Nej! Paa aaben Vogn, men ganske vist med mægtige Faareskinds-Fodposer. De unge Damer medførte selve Baldragten i Kufferter, saaledes at der hengik en lille halv Time, inden de brusede ind i Balsalen, hvorimod de unge Herrer gik paa Langfart i den gamle, tresædede, holstenske Vogn, iført komplet Baldragt med det hvide Slips.

Man dansede paa Kraft: Polka, Vals, Hopsa, Mazurka Galopade og Française.

I Reglen var man inviteret til Kl. 7 og holdt ud til Kl. 3 à 4 Morgen.

Det blev sent, inden man naaede hjem igen, naar man havde et Par Mil at køre.

Uvægerlig Regel var, at man efter Ballets Ophør trakteredes med varm Kaffe og i det hele svaledes af, inden man satte sig paa Vognen for derpaa i Vinterfrostnatten i et Par Timer at drøfte Ballets Begivenheder og med

Øjnene mod Maanen — hvis der var nogen — drømme om den Skønne og mærke, om »Sløjfen« sad der endnu.

Varm Te og Kaffe stod paa Dagligstuebordet hjemme, naar man mør og stivbenet havde faaet Overtøjet af.

Saa i Seng, og sent blev det næste Formiddag, inden man kom ud af Fjerene.

Vi havde i Reglen ogsaa Julebal i Præstegaarden.

»Fiskeret, Kødret, Is og Dessert. Hvidvin, hed Vin og Champagne?»

Atter nej.

Skaaret Smørrebrød, hjemmebagt Æblekage eller Lagkage og afbrændt Rødvin samt mellem Dansene Lemonyade.

Morer man sig bedre nu end dengang?

Vore ældre Søkende lærte os mindre at danse. Jeg tænker, Moder har lært de ældste det.

I Ondløse Præstegaard holdtes altid »Mørkning«. Efter Eftermiddagskaffen Kl. 3 gik vi en Tur, hvorefter vi alle samledes i Dagligstuen. En af mine Søstre satte sig hen til Fortepianoet, og saa blev der spillet og sunget, hver med sit Næb, saa godt man kunde.

Det, man forstaar ved musikalsk, var ingen af os; men alle holdt vi dog meget af Musik og Sang. Særlig maatte Weyses Melodier til Ingemanns smukke Digte, enkelte Salmer og Fædrelandssangene samt Krigssangene fra 1848 — 50 (»Den tappre Landsoldat«, »Holmens faste Støk«, »Ser I, hvem der kommer her«, »Dansken har Sejer vundet«, »Læg Musketten til Kinden«. — Erindringen om Trearskrigen var jo endnu frisk) holde for.

Skønt vi satte i med vore Lungers fulde Kraft, genevredede det dog ikke Musene, der havde deres Huller inde bag det store Hjørneskab. Tvertimod; naar Sangen begyndte, kom de frem og foretog forskellige Krumspring

og Evolutioner foran Kakkellovnen, hvorfra Ilden lyste ud over Gulvet. Ogsaa de firbenede, smaa, graa, vævre Dyr fandt sikkert Mørkningstimerne i Ondløse Præstegaard saare hyggelige.

Man skulde tro, at det maatte være Vinter for at holde »Mørkning«. Nej; det holdt vi hver Eftermiddag hele Aaret igennem, idet dette Ord egentlig kun var en Betegnelse for, at man i et Par Eftermiddagstimer glædede sig ved lidt Musik og Sang.

Naar Klokken slog 7, blev i den mørke Tid Lyset tændt: to Messingstager med Tællelys, som ogsaa fabrikeredes under Moders Vejledning. Til Brug Helligtrekongers Aften støbtes altid to tregrenede Lys. Lysesaksen laa paa Bakken, og vi Børn lærte hurtig at haandtere den.

Hvem tænkte da paa bedre Belysning? Først adskillige Aar senere fik vi den første »Moderator-Lampe«, der »klukkede«, naar den blev trukket op.

Jeg ejer endnu Faders Lysestage. I mere end en Menneskealder har han læst og studeret ved den. Grumme nødig gik han over til en Olielampe, og talte han om den, fik man det bestemte Indtryk, at han fandt Tællelyset meget bedre og behageligere for Øjnene.

Vanens Magt!

Kl. 7¹/₂ spiste vi til Aften, og præcis paa Slaget 10 lagde Fader Bogen tilside med et: «Nu er Klokken 10, min Lottemo'er!» Klokken 5 Morgen, Sommer og Vinter, stod Fader op og sad da nede i sit Studereværelse, fordybet i Læsning og Forberedelse til sin Prædiken næste Søndag. Alle vi andre »stod ikke op med Hønsene«, men viste os først langt senere paa Skuepladsen.

I Aftentimerne sad vi alle bændede om det store, fir-kantede Bord ved Sofaen: Fader, Moder og de ældre

Søskende læsende hver i sin Bog, medens vi Smaa tegnede, malede eller havde Legetøjet fremme.

Nu og da kom der en Hilsen fra Korndyngerne oppe paa Loftet; de gamle Loftsbræder sluttede ikke tæt sammen; gik man deroppe, kunde man hist og her skimte Lysene nede i Dagligstuen.

Fader og Moder udvekslede deres Meninger om Bøgerne, der laa foran dem, og læste undertiden højt, hvad der særlig taltalte dem.

Min Fader var Formand i en Læseforening for Omegnens Præster, og al ny Litteratur naaede derfor hurtigt Ondløse Præstegaard, hvor Fader da udtog, hvad han fandt særlig egnet for »Læsekassen«, som derefter cirkulerede rundt mellem Præstegaardene.

Selv en Kjøbenhavnner, der kom lige fra Hovedstaden, kunde vanskelig bringe en Nyhed paa Skønlitteraturens, Videnskabens eller Politikens Omraade, som ikke alt var kendt i Præstegaarden.

Oehlenschläger, H. C. Andersen, Paludan-Müller, H. Hertz, Heiberg m. fl. stod selvfølgelig i høj Kurs i Præstegaarden, og senere Kaalund og Chr. Richardt.

Baade Fader og Moder saa op til Kunsten som det Ædles og Skønnes Ideal.

Hver Sommer blev der holdt Auktion over de i Aarets Løb indkøbte Bøger, og Foreningens Medlemmer samledes da i Præstegaarden. Efter Middagsbordet gik det løs med Salget. Fader var Auktionarius, og sjældent har vist en Auktion haft saa pudsige Former, thi naar Bogens Titel og Indkøbspris var meddelt, rejste der sig ofte, inden Budene begyndte, en meget ivrig Diskussion om vedkommende Bogs litterære Betydning og Værdi, saaledes at der let kunde gaa en halv Times Tid, inden det første Bud faldt.

Jeg færdedes overordentlig meget ude mellem Befolkningen, hvor mangt et Venskab sluttedes, der bevarede trods Tidens Vekslen og Decenniers Forløb.

Med Glæde og Taknemmelighed mindes jeg de sindige og trofaste Ondløse Hjem i Bøndergaardene, i Husmandshusene og i Indsidderboligerne.

I et af Husene lavede Konen Mjød. Den var bra. Har den, vore gamle Forfædre serverede, været ligesaa velsmagende, saa forstaar jeg godt, at de kunde falde under Bordet, naar det lakkede mod Gildets Ende.

Udenfor Huset stod en halv Snes Bistader. Honning havde »vor Mo'er« nok af.

Aabenhjærtige var den brave Ondløse Befolkning; hvorfor ikke sige, hvad man mener og tænker?

Min Søster Charlotte led som ung Pige en Del af Blegsot og var som Følge deraf ret bleg og zart at se til i de Aar.

»Herregud!« sagde en Bondekone til hende, »Hvor hun dog ser simpel ud. Hun lever saamænd ikke længe! Saadan gik det ogsaa med Niels Peters Gris; den svandt og svandt. Men den døde da ogsaa inden Jul.«

Det gik imidlertid ikke Charlotte som Grisen; hun lever endnu i bedste Velbefindende, og ofte morer det os at snakke om »Grisen«.

Else Vadskerkone var en af mine gamle Veninder, men hun boede for langt borte, til at jeg kunde besøge hende.

Hun kom, naar der var Storvadsk i Præstegaarden.

En herlig, livlig og spøgeful, gammel Ungmø paa de 60; stor, kraftig og med et Par skælmske Øjne.

Naar Kaffen og en Snaps serveredes for Else — det var jo drøje Arbejdsdage —, hældte hun Snapsen i Kaffen, tog op af Lommen en lille Flaske med Kamferdraaber og

kom adskillige Dusin Draaber i Gudedrikken. Det altid glade Humør potenseredes da yderligere.

Det var en St. Hansaften; men Else stod desuagtet i Vadskeballen i Præstegaarden — i hvert Fald om Formiddagen. Jeg var altid hos Else, naar hun fik sin Kaffe.

»Se saa, Christian! Nu skal vi to ha'e os en Svingom«, og saa valsede vi rundt, mens hun sang til.

Pludselig slap hun mig: »Men nu skal jeg sige ham een Ting. Pas paa St. Hansaften! Saa stikker St. Hansormene! Kan han huske det, naar han bliver stor.«

Ja, endnu kan jeg da huske det; men nu er jeg saa gammel, at det ingen Ulykke var, om jeg glemte det.

Jeg lader det gaa videre til de Unge.

Og ude i vor Have gik Grethe Peiters. Hun var fra »Nyboder«. Sin Fader og en Broder havde hun mistet i Slaget paa Reden den 2. April 1801.

»Den Krans, som Fædrelandet gav,
den visner ej paa faldne Heltes Grav«.

Hvordan hun var kommet til Ondløse, véd jeg ikke; formentlig som forældreløs.

Hun var Havekone i Præstegaarden, og hun kunde — hvad der var langt vigtigere for mig — spaa o: »læse« i Haanden Ens Fremtid.

Præsten maatte ikke se det.

Altsaa om bag en Busk eller et af de høje Ærtebede.

»Lad mig nu se hans lille Haand,« og med sin jordede Pegefingert fulgte hun Linjerne i den og spaaede al Verdens Rigdom, Hæder og Glans. Hun undte mig det godt og fik i Spaadomsløb kun et Par af de store »Kejserindepærer«.

Blandt de forskellige Skikkelser, der gav det daglige Liv i Ondløse en vis Kolorit, og som jeg trods de mange svundne Aar endnu mindes grant, er der een, som jeg maa dvæle lidt mere ved. Det er »Tosse Maren«^{*}). Det Navn havde hun faaet for mange Aar siden. »Hun var en af de flinkeste Konfirmander hos din Bedstefader her i Ondløse,« sagde Fader. »Vi blev konfirmeret samme Dag og stod lige over for hinanden paa Kirkegulvet, hun øverst af Pigerne, jeg af Drengene. Selv har jeg ellers ikke kendt meget til hende; den Gang gik jeg allerede i Skole i Roskilde. Men dine Tanter, baade Tante Lise og Tante Bolette, de har kendt hende godt og holdt meget af hende; hun var en rigtig rar og forstandig Pige. Naar de andre Konfirmander ikke kunde svare, saa nikkede Bedstefader blot til Maren.« Den Forklaring fik vi Børn ofte af Fader, naar vi spurgte ham, »hvorfor Maren var bleven saadan«!

Og Maren havde været mere end »rar« og »forstandig«; hun havde tillige været en smuk Pige. Kort efter sin Konfirmation blev hun forlovet. Det var et Inklinationsparti, sagde man; men en skøn Dag »slog han op« og sad, inden et Aar var omme, som velhavende Gaardmand i et Nabosogn med 60 Tønder Land, 4 nye, grundmurede Længer, 5 Heste, 24 Kreaturer o. s. v., og — en Hustru, der i Alder kunde have været hans Moder.

Det er jo en Hverdags Historie baade paa den ene og den anden Maade; men den gav Maren Naadestødet. Hun blev »tummelumsk« i Hovedet; snart fandt de hende i Landevejsgrøften med Kjolen trukket op over Hovedet;

* For adskillige Aar siden har jeg fortalt om hende i Ill. Familiejournal, men uden at lokalisere Begivenheden.

snart havde hun ligget et Par Dage og Nætter i Skoven i al Slags Vejr.

Det kunde ikke gaa i Længden. De fattige Forældre græd over deres stakkels Maren, og saa tog Sognet sig af hende og satte hende ind paa en Arbejdsanstalt. Det kostede imidlertid ikke saa lidt, og da Maren med Aarene faldt mere til Ro, blev hun igen taget ud derfra og sat i Kost hos den gamle Træskomand Ole i Ondløse.

Og ude i hans Have, i en Fordybning inde under en stor Solbærbusk paa Gærdet ind til Præstegaardens Baggaard, laa Tosse-Maren fra tidlig om Foraaret til langt ud ad Efteraaret — fra Smørblomsterne skød Knop, og den første Stork slog ned paa Præstegaardens Tag, til den brune Løvregn faldt. Som hun laa der med Knæene trukket op under sig, Skørterne slyngede tæt om Benene, og den blaa, falmede Kjole smøget op over Hovedet, troede man ved første Øjekast at se en Bylt gamle Klæder; men frem af den stak Marens klodscde, jernbeslaaede Træsko, et magert, graat Ansigt og de lange, knoglede Hænder, der uophørlig havde travlt med at binde »Lykkekrandse« af Græsstraa.

Medens Maren — som Ole plejede at udtrykke sig — herskede »severined« under Solbærbusken, havde vi Børn vor Tumleplads nedenfor Gærdet og faldt tidt i livlig Konversation med Maren.

Vi talte og lo, og undertiden kunde Maren le med; men noget egentlig kom der ikke ud af Passiaren. Naar vi spurgte Maren i Øst, svarede hun i Vest, og kun undertagelsesvis syntes der at være Spor af Tankegang indenfor den høje, rynkede Pande med det kort-afklippede, graasprængte Haar.

Men i Reglen gik Legen sin uforstyrrede Gang, me-

dens Marens Tunge løb som Kæp i et Hjul. Altid var hun i Samtale med en fingeret Person. Hun spurgte og svarede sig selv, og for ligesom at holde Rede paa, hvem der var hende selv og hvem den anden, lod hun den fremmede tale med en forunderlig, hæs Ganestemme. Saa skuffende var denne Dialog, at man maatte staa tæt ved for ikke at tro, at der var to Personer, og nøje maatte man høre efter, skulde man opfange de enkelte Ord eller Sætninger, hvori Brudstykker af Salmevers eller af »Balles Lærebog« ofte var indblandede, men hvis Sammenhæng iøvrigt var, som om man vilde læse efter hinanden et Par Ord eller Linier i ti forskellige Bøger.

Skønt Vanvidet lyste ud af Øjne og Ord, var hun dog i Reglen let at styre, og kun én Gang, en meget varm Augustdag, kom hun i fuldstændig Ekstase. Med ét saa vi hende staa nede i Grusgraven ved Humlehaven; hun greb den ene store Sten efter den anden, og idet hun slyngede dem højt op i Luften, raabte hun med en Stemme, som om hun kaldte Alverden til Hjælp: »Himlen brænder! — — Himlen brænder! — — Redder de uskyldige Børn! — — Præstens Humlestænger falder over dem!«

Men saa viste Ole sig ved Gavlen, truende med Knortekæppen og udtordnende et: »Maren!!« og slukøret luskede hun tilbage over Vænget ind i Haven og krøb ind under sin Busk. Ole havde hun Respekt for, men elske ham gjorde hun ikke; naar han nærmede sig, kom der underlige Glimt i hendes blaagraa Øjne.

De sidste Aar, Maren levede, blev hun dygtig aflægs og næsten helt døv. Pladsen under Solbærbusken stod da i Regelen tom.

Til Slut fik hun en hidsig Feber; men Ole, der havde faaet Tillæg til hendes Underhold, vilde nødig af med

hende og hentede endogsaa én Gang Distriktslægen. Men det hjalp ikke. Feberen blev ved at rase, og en tidlig Morgenstund saa vi Ole komme hinkende ind i Præstegaarden.

»Maren vilde ingen Ro give ham.«

»Præsten skulde komme,« sagde Maren; derfor kom Ole. »For Allenstund hun æ aandssvav, saa har man dov Ansvar et overfor den Alvidendes, selv mod saadan ét! og jeg synes mæstendels at skønne, at hun æ bløven li'som mér klarhoved paa de sidste Davel!«

I et Hjørne af Indsiederstuen stod Marens Seng. Op mellem de uhøvlede Sengetjæle og den rødstribede Overdyne stak Straaene fra Sengehalmen frem. Den tykke Hovedpude med det uldne Betræk slog næsten sammen om Marens Hoved; hendes foldede Hænder hvilede paa en gulhvid Bommesis's Klokke, der skulde agere Overlagen, men hvis lange Bændler hang ned over Sengetjælen. Ole, der var en brav Mand, havde gjort det saa fint, han kunde.

»Nu er Præsten her, Maren,« raabte Ole hende ind i Øret og indtog for Enden af Sengen sin Yndlingsstilling med højre Fodbalde støttet mod venstre Knæ.

»Er Præsten — — Aa, Herregud; er han det!«

»Hvordan har saa Maren det?« spurgte Fader og tog Plads paa Stolen ved Hovedgærdet.

»Jeg — — jeg har været meget syg, — — og jeg kan ikke kende mig selv.« Hun følte op og ned ad sine runkne, haarede Arme.

»Maren har ogsaa været længe syg!«

»Ja, — — det siger de jo — — Aa, Herregud! — — Er det ikke Pastor Rørdam?«

»Jo, det er Maren. Men I har som sagt været længe syg. Min Fa'er, som konfirmerede jer, Maren, ham har

for mange Aar siden Vorherre kaldt hjem, — — hvor alt er lyst og godt, Maren!«

»Det har han, for Jesu Skyld!« Hun bøjede Hovedet fremad og slog Kors for Ansigt og Bryst.

»Og nu er jeg Præst her — ligesom min Far.«

»Saa er det Hans Rørdam. Er det?«

»Ja, det er, Maren.«

»Hvor gammel er han nu? — — Ja, undskyld, Herr Pastor!«

»Ja, vi er jo snart til Aars, Maren. Vi er vel omtrent lige gamle. — — Mit Haar falder stærkt i det graa.«

»Saa er det længe siden. — — — Og Jens, Herr Pastor? — — Han lovede mig Bryllup til Kyndelmisse. — Saa er han nu ogsaa en gammel Mand!«

»Han har udstridt, Maren. Det er nu alt en god Stund siden.«

»Herregud! — — Har han det? — — — En Gang var han altid i mine Tanker. — — Nu er det, ligesom de har slettet ham ud.«

Maren laa derpaa i nogen Tid tavs; men Læberne bevægede sig, som om hun gentog for sig selv, hvad hun nys havde hørt, og frem under de lukkede Øjelaag piblede Taare efter Taare. Endelig sagde hun: »Om Herr Pastor dog kunde give mig det hellige Legeme og Blod?«

Ole blev sendt ind i Præstegaarden efter »Kalken« og »Hostien«. Maren fik Alterens Sakramente. — Fred og Ro bredte sig over det gamle, vejrslagne Ansigt.

Næste Morgen var Maren død. Klokkeslettet, da det var sket, kunde Ole ikke opgive; »han havde ikke mærket noget til det.«

Og nogle Dage efter, da Ondløse-Kirkeklokker ringede til Middag, og Sommervarmen stod tung og trykkende

over Kirkegaarden, der duftede af Lavendler og Gyldenlak, sænkedes stakkels Marens Kiste ned i den kølige Grav.

»Salige ere de, som sørge; thi de skulle husvales.«

Til Gilderne — Bryllupper, Barnedaab o. s. v. — kom vi Børn ikke ofte. Indbydelser dertil manglede ikke, navnlig de første Aar Fader var i Ondløse; men da Beboerne vel nok have mærket, at Præsten var lidt ængstelig for at lade os Børn være tilstede ved slige Lejligheder, hvor det paa de Tider jo stundom kunde gaa ret rask til, blev Invitationerne efterhaanden mindre hyppige.

Og dog har jeg i det hele tilstrækkelig ofte været Gæst i et »Gildeshus« til tydeligt at mindes hele Ceremoniellet med Traktement, Dans o. s. v.

Risengrød og Klipfisk udgjorde uvægerlig Bryllupsdiner'en. Bænkede ved lange Træborde langede Gæsterne 4 og 4 (to og to overfor hinanden) til de store Skaale med Risengrød og mindre ditto med Øl, der med bestemt Afstand vare anbragte midt ned ad Bordet. Efter Grøden kom Klipfisken, og ved denne Ret havde hver sin Tallerken.

Sluttelig serveredes Kaffen. Man kunde lave den til med Puddersukker eller Kandis. Det sidste var mest søgt. Hjemmebagt Kage blev samtidig budt om.

Hvis man tror, at de faatallige Retter gjorde Maaltidet kortvarigt, tager man fejl. Man sad timevis tilbords, dels fordi selve Spisningen gik for sig med største Sindighed, dels fordi Bordet ikke hævedes, før Vært og Værtinde efter Ombydning paa Ombydning havde for-

visset sig om, at ingen af Selskabet ønskede mer. Sligt bød nu engang Gæstfriheden.

Paa Bordet stod endvidere Trækander med Øl, der gik om mellem Gæsterne, og Klukflasker med Brændevin, hvilke sidste jo stundom kunde blive skæbnesvangre baade for de ældre og for de unge Mænd. Dog maa jeg straks bemærke, at jeg ved de Gilder, jeg overværede, ikke mindes at have oplevet nogen Art af Skandale paa Grund af overdrevent Drikkeri.

Efter Bordet dansede de Unge i »Storstuen« eller i en Lo eller Lade til langt ud paa Morgenstunden. Valget af Spillemand var ikke vanskeligt. Der eksisterede kun een i Sognet; snarere maatte man beramme Højtidsdagen efter hans Skøn.

Man dansede ikke iste, 2den Dans o. s. v. Naar Spillemanden tog fat, inklineredes der, og saa gik det løs med Vals, »skotsk Hamborg«, Sveitrit o. s. v., saa mange Par som Gulvet kunde rumme. Særlige Danse som Sekstur og Fandango glemtes heller ikke.

Ingen tænkte paa frisk Luft. Døre og Vinduer vare lukkede, Karlene pustede og svedte, Pigerne stønnede, holdt sig for »Hjærtekulen« og — transpirerede; Tællelysene osede, mens Støvet farvede alt graat. Og desuagtet — man morede sig kongeligt.

Prisen tog i Reglen den Karl, der dansede bedst forkert eller »keret om«, som det kaldtes. Damens Haand hvilede ikke let og graciøst paa Kavalerens højre Skulder; hun formede den til en Klo, der havde saa fast et Tag, at han maatte med i Gulvet, hvis hun faldt.

Kl. 9 »klappedes der af« til Aftensmand. Saa bænkedes man atter ved de lange Borde, hvor man beværtedes med Smørrebrød, Sul en masse, Ost, The, Kage, Øl og Mælk.

Det var ikke til at mærke, at man for nogle Timer siden havde været nær ved at »revne«. Det var, som havde man ikke set Mad i 8 Dage. Endnu var der jo ogsaa mange Timer tilbage paa Logulvet, og uden Mad og Drikke er Helten — selv i en Dansesal — intet.

Hvad de Gamle og Ældre tog sig for, mens de Unge svingede sig?

Ja, var det ved Sommertid, gjorde de en lang Ronde gennem Gaardens samtlige Marker, hvor da Heste og Kreaturer inspiceredes, Udsigten for den kommende Høst drøftedes, og overhovedet allehaande Landbrugs Interesser diskuteredes.

Længere ud ad Aftenen tog Mændene sig et Slag Kort, medens Konerne med den største Interesse gennemgik hele det store Lager af »hjemmegjorte« Sager: Vadmel, Lærred o. s. v., som »vor Mo'r« ellers havde vel forvaret under Laas og Lukke i de store Kister med buede Laag og smykkede med paamalede Blomsterkranse, i hvis Midte Ejerindens Initialer prangede.

Hos de mere velstaaende Bønder varede et saadant Gilde undertiden flere Dage. Bekostningen maa have været betydelig, ligesom ogsaa Forberedelserne toge lang Tid.

Længe forud udsendtes Bedemanden, der gik fra Dør til Dør for at aflevere sin lange Invitations-Remse, der f. Eks. i Tilfælde af Bryllup kunde lyde saaledes: »Jeg har en meget flittig Hilsen fra Søren Nielsen og hans Kone og deres Børn til Jens Christensen og hans Kone og deres Børn, om de vil møde hos dem paa Fredag Formiddag Kl. 10 til deres Datters Bryllup og spise Frokost og drikke Kaffe og følge med dem til Kirke og høre paa Præstens Tale og følge hjem med dem igen og spise til Middag og drikke Kaffe og nyde, hvad Huset formaar,

og saa lover de at tjene Dem igen, men helst paa en glædelig Maade. — Og saa bedes de om lidt Mælk og lidt Fløde.«

Gaardens Husgeraad var selvfølgelig ikke talrigt nok til en saadan Fest. Hos Købmanden i nærmeste Købstad laante man det fornødne: Fade, Skaale, Tallerkener, Knive, Gafler o. s. v., og undertiden kunde det endda knibe med at skaffe, hvad man skulde bruge, skønt man ikke var kræsen.

Var Fader eller vor afholdte, udmærkede Skolelærer Jørgensen tilstede, faldt det i deres Lod at holde Festtalen.

Gik det lystigt til ved Bryllupper og Barnedaab, kunde der undertiden ogsaa være noget livligt ved Begravelser. Naturligvis blev der ikke danset. Højtideligheden indskrænkede sig udelukkende til Spisegilde eller »Spisekoncert«, men da Traktementet var rigeligt, baade hvad de tørre og de vaade Varer angik, kunde Stemningen undertiden blive lidt animeret baade før og efter, at Kisten var bragt ud af Huset.

Den Maade, hvorpaa Bønderne dengang holdt Begravelse, var dog sikkert en Følge af den forunderlige, jeg kan sige, beundringsværdige Maade, hvorpaa de betragtede Døden. Naturligvis kunde de være bedrøvede over at miste en af deres Kære, men Ord som: »Ja, han har det jo nu bedst, som han har det« eller »ja nu fik da han eller hun Fred« var ikke tomme Ord, men bundede i en virkelig fast Tro paa, at det var saa.

Snese af Gange har jeg hørt slige Ord udtale, naar Bønderne kom til Fader og meddelte et Dødsfald og det ikke alene gamle og udlevede Fædres ellers Mødres Bortgang, men en ung Hustrus eller Husbonds, en ung Søns eller Datters Død.

Ordene var heller ikke beregnede paa at stikke Præsten Blaar i Øjnene med Hensyn til Vedkommendes Tro. De Efterlevendes Ord og Færd var i Hjemmet den samme som i Præstens Studerekammer, naar Dødsfaldet meldtes.

Utvivlsomt var denne Resignation overfor Døden heller ikke en Følge af Døsighed, Dorskhed eller aandelig Dvaskhed, men bundede for Majoritetens Vedkommende i en fast, urokkelig Barnetro. Hvad man som ung havde lært i Skolen, det døde man paa som gammel uden nogensinde at have sat Spørgsmaalstegn ved de kristelige Dogmer.

Døden var snarere en glædelig end en sørgelig Begivenhed.

Gaar man ud herfra, forstaar man bedre de Festligheder, som i hvert Fald i min Barndom vare knyttede til en Begravelse, idet man samtidig maa erindre, at det at kunne højtideligholde en kær Afdøds Begravelse ved et stort og godt Traktement, gjaldt for et Vidnesbyrd om, hvor meget man havde holdt af den Afdøde, ja, næsten som en Tak fra den Afdøde selv til de mange, der vare mødte for at sige det sidste Farvel.

Med Sindsro talte den døende Husmoder eller Husfader om, hvad der skulde serveres for Gæsterne ved Begravelsen, og naar disse senere ved Højtideligheden nød Bordets Glæder i Værelset ved Siden af det, hvor den Afdøde laa i sin Kiste, formindskede denne Omstændighed ikke Appetiten.

»Værs'god og spis Kagen! Vor Mo'er har selv valgt den, inden hun fik udstridt.«

Bøndernes Dragt ude paa Ondløse Egnen var i min Barndom for Mændenes Vedkommende Vadmel's Jakke eller Frakke, Vest og lange Benklæder, og dertil i Reglen en lodden Kabus. Til Hverdag gik de i Skjortæærmer og

havde altid Træsko paa. Læderstøvler eller Sko bares kun ved festlige Lejligheder.

Jeg mindes dog tydeligt to gamle Mænd, der endnu ikke havde aflagt den gamle Dragt fra Livegen-Perioden: En mørk Trøje med Sølvknapper, en ditto Vest med ditto, hvidgraa, uldne Knæbenklæder, ligeledes besat med Knapper ned ad Siden, hvide Uldhoser og en rød Hue paa Hovedet, altsaa ganske som man ser »Jeppe paa Bjerget«.

At denne Dragt særlig har fæstnet sig i min Hukommelse, skyldes ikke alene dens dengang sjældne Benyttelse, men ogsaa følgende Begivenhed.

En af hine gamle Mænd deltog en varm Augustdag i Høstarbejdet paa en Gaard. Under Middagshvilen, da Høstfolkene havde lagt sig til at sove omkring i Sædtraverne, trak pludseligt et stærkt Uvejr op. Regnen styrtede ned, Tordenskrald og Lyn fulgte Slag i Slag, og Enhver søgte at dække sig det bedste, han kunde, under Rugknipperne. Da Bygen var ovre, og Solen atter brød frem, stillede man paany til Arbejde; kun Een udeblev: den gamle Mand. Man fandt ham i en Sædtrave, dræbt af Lynet, der havde fulgt hans Legeme fra Isse til Fod og blandt andet smeltet alle Sølvknapperne i hans Vest og Benklæder.

Kvindernes Dragt paa hin Tid var ulige kønnere og pynteligere end Mændenes: mørkeblaa eller grønne Hvergarnsskjørter og stramtsiddende, kortærmede Liv, ofte et pænt, broget Halstørklæde og en fiks, lille Hue med guld- eller sølvbroderet Nakke og stærktfarvede, oftest røde Hagebaand.

Nu og da kom i Besøg i Sognet en og anden ung Bondepige, der tjente i Holbæk eller i København, og

som havde anlagt en Blanding af Bonde- og Købstadsdragten.

De saa »forfærdelige« ud og vare i Begyndelsen heller ikke vel sete blandt deres Standsfæller. Man saa næsten paa dem som paa En, der er paa Afveje.

I Gaardene saavel som i Husene fandtes egentlig kun et eneste Opholdsrum, »Stuen«, der benyttedes baade som Dagligstue, Spisestue og Soveværelse.

Henne ved Vinduerne stod det lange Fyrretræs Bord, der langs Væggene var omgivet af den saakaldte Slagbænk og paa de andre Sider af løststaaende, lange Træbænke. Rummet under Slagbænken tjente Høns og Ænder til Opholdssted og var derfor inddelt i en Mængde mindre Rum, hvert lukket med sin lille Skydeklap.

Hønsenes Kaglen og Ændernes »Gæk! Gæk!« blandede sig derfor ofte i Konversationen.

En anden Del af Stuen optoges af de store massive Himmelsenge, hvis hjemmegjorte Forhæng fuldstændig skjulte det Hav af centnertunge Dyner, der var Ejerindens Stolthed.

Varmen leveredes af Bilæggerovnen, der betjentes ude fra Køkkenet. I min Barndom var Præstegaarden næsten det eneste Sted i hele Ondløse By, der kunde præstere en almindelig Kakkellovn, og selv hos os havde vi endnu et Par Bilæggerovne, som vi iøvrig vare glade for, og som først langt hen i Tiden maatte vige for deres mere moderne Kollegaer.

Stuens faa Stole vare i Reglen samlede ved Bilæggerovnen. Paa Væggen hængte et Væggeskab, i hvilket »Vor Fa'er« opbevarede sine Dokumenter og rede Penge, hvis han da havde nogle og ikke foretrak at anbringe dem paa Kistebunden; thi en Dragkiste med Skuffer eller en

à to store Kister med buet Laag var ogsaa blandt de Møbler, der sjældent savnedes i Stuen.

Indehaverens kunstneriske Sans røbede sig sjældent. Undertiden kunde man finde Billeder paa Væggene: oftest af kristelig Art eller Billeder af Samtidens Berømtheder, alle af en saadan Prisbillighed, at Ramme og Glas sikkert havde kostet to Gange saameget som det, der skulde skærmes mod Tidens Tand.

I Bøndergaardene fandtes ganske vist adskillig flere Værelser end denne ene Stue. Den saakaldte »Stadsestue« eller »Storstue« stod i Reglen fuldstændig monteret med Sofa og Bord, Stole, et Par Kommoder, et Skab o. lign., alt anbragt langs Væggene, som om det gjaldt om at skaffe Plads for et dansende Selskab. Men kun ganske undtagelsesvis toges Storstuen i Brug.

Familien, Tjenestefolkene, Hønsene, Ænderne, og hvad andet Fjerkræ, vor Mo'er nu lagde sig efter, levede og aandede Dag efter Dag, Aar efter Aar i Stuen.

Inden for de fire Vægge blev der spist og drukket, lagt Æg og udruget Kyllinger, Ællinger og Gæslinger, sovet og hvilt, hvad enten man var rask eller syg, hvad enten Sygdommen var let Forkølelse eller Tyfus, Difteritis o. s. v., hvad enten man var af Hankønnet eller af Hunkønnet, gammel eller spæd.

At Luften i et saadant Rum næppe kan have været god, selv om der stadig havde været et Par aabne Ventil-er, er højst sandsynligt; men slige Apparater kendtes jo knapt nok paa hine Tider, og forøvrigt var Princippet det: om Vinteren at holde paa Kakkelovnsvarmen og om Somren at stænge Solvarmen ude. Derfor spigrede man simpelthen Vinduerne til uden at ane, hvilken uhyre Rolle god, frisk Luft spiller.

Med Hensyn til Anretningen ved Maaltiderne kan jeg

referere til den, der blev præsteret overfor Tjenestefolkene i Præstegaarden. Thi den var ganske den samme som hos Bønderne.

Al Søbemad serveredes i et stort Fad, til hvilket man langede i Fællesskab og efter Rang: først Forkarlen eller Kusken, saa 2den Karl o. s. v. og tilsidst Røgteren eller Drengen.

Skeerne vare af Træ, og var man færdig med sin Formad, blev Skeen vasket ren ved grundig at slikkes forpaa og bagpaa, hvorefter den anbragtes i en lille Hylde paa Væggen, hvor den fik Lov at sidde i Ro, til den næste Gang skulde benyttes.

Eftermaden, hvad enten det nu var Kød eller Fisk, serveredes for hver enkelt paa smaa Træbrikker. Karlene tog deres Lommeknive op og benyttede dem, medens Fingrene tjente som Gafler — billigt Husgeraad.

Efter Maaltidet gik Træ-Ølkanden rundt. Hver tog sin Slurk.

Livet i Ondløse Præstegaard var præget af Fred og Harmoni. Ingen Skrigen eller Raaben, hverken inde eller ude; ingen Smælden med Dørene; ingen voldsomme, uoverlagte Ord. Det var Grundtonen, der gjorde Livet hjemme saa velgørende, ikke blot for os Børn men for alle, der satte Foden under Præstegaardens Tag.

Undertiden kunde der naturligvis komme Mennesker, Gamle eller Unge, der faldt ind i Hjemmet som en Hund i et Spil Kegler og paa en eller anden Maade bragte Mislyd i Tonen; men det varede sjældent længe. Inden faa Dage følte Vedkommende sig behersket af den Aand, der hvilede over Præstegaarden, befandt sig vel derved og faldt i Traad med den.

Dette — om jeg saa maa sige — Herredømme, der uvilkaarlig gjorde den højtalende mere lavmælet og bragte

Kritikeren til at moderere sine Udtalelser, skyldtes ikke skarpe, satiriske eller belærende Bemærkninger fra Faders eller Moders Side, men var som oftest en Følge af den almindelige Taushed, som fulgte efter en eller anden uoverlagt eller stødende Udtalelse eller Optræden, og som nok som viste Vedkommende, at han eller hun havde forset sig mod, hvad der var Skik og Brug i Præstegaarden.

Dermed være langtfra sagt, at man i Præstegaarden lukkede Munden paa anderledes tænkende.

Tværtimod!

I mine Forældres Hjem fulgte man med den største Interesse alle Tidens kristelige, politiske og litterære Strømninger, og intet Sted har jeg senere i Livet hørt Dagens brændende Spørgsmaal diskuterede saa indgaaende som i mit Hjem.

Fader var ikke »Grundtvigianer« men tilhørte nærmest den »højkirkelige Retning«, idet han iøvrigt fulgte, hvad han havde hørt og lært i sit præstelige Barndomshjem, og som han mente gav Livet Værdi og Fylde baade i gode og trange Tider.

Der var altid mange Tilhørere i Ondløse Kirke, selv om den vel ikke kunde kaldes stuvende fuld. Paa de store Festdage (Jul, Paaske og Pinse) var det vanskeligt at faa Plads.

Jeg hørte ofte Sognefolkene — særlig de gamle — kalde Fader »vor Fa'er«, og vistnok var han ogsaa en god Fader for mange. Det var jo ikke blot i kirkelige Anliggender, man søgte ham, men i alle andre Sager; vilde man have et godt Raad i det eller det ganske private Anliggende, saa maatte man op til »vor Fa'er« og høre hans Mening.

Naar mine præstelige Onkler gæstede os, talte stundom en og anden af dem ved Søndagsgudstjenesten. Særlig

mindes jeg — men det var langt senere, vistnok i Aarene om 1866 — en Gudstjeneste, som Pastor Vilhelm Bech med Faders Tilladelse holdt i Ondløse Kirke. Han talte to Timer i Træk, men der var ingen der faldt i Søvn eller kedede sig; tværtimod! En mærkelig Mand, der ved bl. a. at fremdrage det daglige Livs Hændelser eller Mangel paa Hændelser kunde tænde Gnist selv i den mest rolige, sindige og lige glade Tilhører.

Hans Ydre lignede mere en Husarofficers end en Præsts.

Fader havde to Brødre: en ældre, Christian, død 1869 som Præst i Hammer, og en yngre, Peter, død 1883 som Præst i Lyngby.

Min Onkel Christian blev kaldet »den lærde«, Fader »den stille«, og Onkel Peter »den glade Rørdam«.

Iøvrigt var de tre Brødre det 8de Led fra Fader til Søn, der havde været Præster, idet vor Stamfader var Pastor Frants Matsen Brun¹⁾, der levede under Frederik II. Hvem hans Fader var, kan ikke oplyses; mulig har han og hans Fader ogsaa tilhørt den gejstlige Stand.

Navnet Rørdam antoges af en Søn af Niels Holgersen Brun — død 1707 som Præst i Rørby —, idet han bar Navnet Holger Rørdam; han døde 1783 som Præst i Vigersted.

Fader og Onkel Christian lignede hinanden overordentlig meget saavel i Karakter som i Skikkelse.

Saavidt jeg kan skønne har de to taget Arv efter deres Moder, medens Onkel Peter har været en Kopi af sin Fader. Han var som en aaben Bog, der altid for-

¹⁾ Min Fætter Holger Rørdam, Præst i Lyngby, har i »Kirkehistoriske Samlinger«, III. Række 2det Bind, fortalt om vore gamle Fædre i en Afhandling: »En gammel Præsteslægts Historie«.

talte om alt, hvad han følte og tænkte, spurgte andre ud om deres Følelser og Meninger og altid satte et eller andet af Dagens Spørgsmaal under livlig Diskussion. Han var fuldbaaren Optimist i Ordets gode Betydning, sang og var glad ved Livet fra om Morgenen, naar han stod op, til om Aftenen, naar han lagde sig til Hvile.

Man blev i godt Humør, naar man var sammen med ham.

I logisk Tankegang var han sikkert sine to Brødre underlegen.

At diskutere pro et contra og føre et matematisk Bevis — saafremt det overhovedet lod sig gøre — var ikke hans stærke Side. Han holdt mest af at se paa Fakta, fortælle om dem og deraf uddrage Lære for Livet.

Alle tre Onkler vare grebne af en varm, kristelig Tro.

Om Onkel Peter har man fortalt mig, at han, naar han om Morgenen »gik og klædte sig paa, altid førte en lang Konversation med sig selv«.

Da en af Slægten engang spurgte ham, om han læste over paa sin Prædiken, svarede han: »Nej. Jeg taler med Vorherre. Paa den Tid er der ingen, der forstyrrer mig. Saa kan jeg bedst.«

Første Gang, jeg som ungt Menneske hørte Onkel tale i Lyngby Kirke, forbausedes jeg straks ved hans — dengang ualmindelige — personlige Henvendelser og Ord til Tilhørerne og de mange ejendommelige Historier og Citater fra det daglige Liv; men inden han sluttede, var jeg med mig selv enig om, at ham vilde jeg høre oftere. Jeg forstod, hvorfor hver Plads i Kirken var optaget.

En lille pudsig Episode oplevede jeg iøvrigt den Dag,

Efter Kirketjenesten viede Onkel en Soldat i fuld Mondur til en køn, ung Bondepige.

Da Onkel rettede Spørgsmaalet til Brudgommen:

»Véd Du med Dig selv o. s. v.,« svarede Soldaten med høj, skarp Stemme, idet han slog Hælene sammen: »Javel!«

Onkel: »Du siger »javel«, for det Svar lærer Du i Din Soldatertjeneste. Men her skal Du svare bestemt »ja« eller »nej«. Altsaa:

Onkel gentog Spørgsmaalet.

Soldaten: »Ja.«

Særlig var vor Beundring for Onkel Peter stor, da han i Krigen 1864 gik med som Feltpræst.

Det er bleven fortalt mig, at en Del grundtvigianske Præster ved et Møde, der afholdtes i Jylland nogen Tid, før Krigen udbrød, havde udtalt, at de vilde gaa med, naar Krigen kom, som Feltpræster.

Om det nu er rigtigt eller ikke, eller om denne Udtalelse er fremkommet efter begejstrede, patriotiske Taler, det véd jeg ikke, men vist er det, at kun Peter Rørdam og den senere saa bekendte Højskoleforstander Trier (Vallekilde) deltog i Krigen 1864, den første som Feltpræst, den sidste som Feltdegn.

Onkel Peter fortalte mig senere, efter Krigen 1864, om den kølige Modtagelse, han straks fik, da han i Frederits meldte sig som Feltpræst til Kommandanten, General Lunding. Forholdet mellem de to blev imidlertid, alt som de lærte hinanden at kende, overdentlig hjerteligt og venskabeligt, og saa ofte jeg senere (i Aaret 1868, da jeg som ung Sekondlieutenant garnisonerede i Helsingør) besøgte den gamle General paa Kronborg Slot, udtalte han sig altid med Beundring om »Feltpræsten i Frederits«.

»Generalen vilde prøve mig,« fortalte Onkel. »Morgen efter at jeg havde meldt mig, stillede Kl. 6 en Ordonans med min tilkommende Hest.

Generalen ønskede, jeg skulde følge ham paa et Ridt ud i Terrænet foran Fæstningen. Jeg skal sige Dig, han vilde se om jeg kunde ride, og om jeg var bange for Kuglerne.

Paa Udvejen talte han næsten ikke til mig. Det blev et langt Ridt paa et Par Timer, og flere af Østrigernes Projektiler faldt tæt ved os.

Paa Hjemvejen var han meget snaksom og saa' venlig op og ned ad mig, som om han vilde sige: »Den Præst kan ogsaa ride.« Jeg, ride! Jeg, der har siddet paa en Hesteryg, fra jeg ikke var større end som saa. Jo, kan jeg ikke andet, ride kan jeg.

Du ved vel, jeg vilde have været Kavalleri-Officer, da jeg var ung«.

To større Kontraster end General Lunding og Peter Rørdam kan man vanskeligt tænke sig.

Generalen var en taus og alvorlig Mand. Hans Streng-
hed i militære Forhold er noksom bekendt, men bag det strenge Ydre slog et medfølende Hjerte, og varm Patriot var han, en fuldstøbt Karakter, der stillede store For-
dringer til sine Soldater, men de største til sig selv.

Hans Navn staar indskrevet med Hæder i Danmarks Krigshistorie.

Vil man iøvrig gøre nærmere Bekendtskab med en af den danske Hærs ypperste Soldaterskikkelser, henvises til de Breve, som Generalen i første slesvigske Krig sendte sin Hustru, og som findes i Aargang 1882—83 af Uge-
blad for Hær og Flaade, »Dannebrog«, som jeg i nogle Aar udgav sammen med to Kammerater.

Onkel Christian var ligesom Fader en taus, indad-
vendt Natur, der holdt af at fordybe sig i videnskabelig Læsning. Var de to Brødre sammen hjemme i Præste-
gaarden, kunde de gaa timevis op og ned ad Gulvet og

diskutere religiøse og politiske Spørgsmaal. Skønt jeg kun var Barn, kunde jeg dog forstaa, hvorledes de ligesom afvejede enhver Sag ved at se paa den fra begge Sider.

»Ja, men ser Du, Hans; naar man nu ser det fra den anden Side, maa man dog indrømme o. s. v.«

»Ja, det er rigtigt, men o. s. v.«

Selvfølgelig forstod jeg ikke et Muk af, hvad det egentlig drejede sig om, men sad stille som en Mus paa min Stol, medens Tante Conradine (Onkel Christians Hustru) og Moder, der hver havde sit Sytøj at sysle med, nu og da kastede et lille Ord ind i Diskussionen, som de vist fulgte med stor Interesse.

Det, jeg havde Øje for, var den forbavsende Lighed, der var mellem de to Brødre. Ganske samme regelmæssige og smukke Ansigtstræk, samme store, blaa, alvorlige Øjne, samme Hovedform og Haarfarve, samme Højde o. s. v. og ogsaa klædt ganske paa samme Vis: lang, sort Frakke og om Halsen et hvidt Tørklæde af store Dimensioner, men lagt sammen og snoet flere Gange om Halsen, endende i en lille Sløjfe foran. Deres Stemme og Maade at tale paa var ogsaa den samme.

»Hvem var Fa'er? Hvem Onkel?«

Kun eet Skælnemærke var der, som sikkert de fleste andre oversaa: Faders Forhaar var strøget fremad, Onkels nedad.

Onkel Christian var Grundtvigianer, men af den moderate Slags.

Min Moders Broder Onkel Vilhelm (Pastor V. Birke-dal i Ryslinge) var en varmblodig, digterisk begavet Natur, der ved sin Veltalenhed og glødende Begejstring for, hvad han ansaa for Ret, kunde tænde Gnisten i sine Tilhørere, hvad enten han talte fra Prædikestolen eller fra en Tribune over Emner af patriotisk eller litterær Art.

Moder var henrykt, naar »Vilhelm« besøgte Præstegaarden. Os Børn fortalte han morsomme, smaa Historier og Eventyr, og hvor kunde han smitte ved sin hjertelige Latter, der ringede gennem Værelserne!

At drille lidt holdt han nok af, men aldrig paa en saarende Maade. Man har sagt mig, at han selv var meget følsom overfor andres Drilleri eller Satire; da blev han taus. Formentlig har han grundet over, om der laa noget bag »Pilen«, thi han var en meget sanddru Natur.

Efter sin Faders Død var han kommet i Apotekerlære. Da han fik frit Logi med Kost o. s. v. hos Apotekeren, var det jo en saare billig Uddannelse. Men at lave Piller og smøre »Kjønngsplaster« laa ikke for ham. Han opgav Medicinalvæsnet og tog — formentlig ved Slægt og Venners Hjælp — fat paa Læsningen, blev Student og teologisk Kandidat.

Særlig flot har han ikke haft det i Studie-Aarene. Han boede som Student paa et Kvistkammer, har Moder fortalt, og naar hans Vaskerkone kom om Lørdagen med hans rene Tøj, og hendes velkendte, tunge Trin, lød op ad de knagende Trappetrin, krøb han ofte ud af Vinduet og skjulte sig ude paa Taget omme bag Kvisten, saalænge Besøget varede. Havde han lidt Skillinger, foretog han ikke den Evolution, men ofte maatte han om bag Kvisten.

Den sidste Vinter, han læste til Embedseksamen, var meget kold og streng. Det kneb nok at faa Mad og Klæder; Raad til at lægge en Pind i Kakkelovnen kunde der ikke være Tale om. Men hvad gjorde saa Vilhelm? Han læste til Attestats i Sengen med Dynerne godt op over Ørene.

Medens han gik i »Borgerdyds-Skolen« paa Christianshavn, var han i Huset hos Vognmand Arntzen, der var gammel Student.

I dette Hjem var han bleven anbragt af Kongens Livlæge Christian Fenger (Peter Fengers Farbror), der formentlig har kendt den Birkedalske Slægt. Opholdet dér blev afbrudt ved Arntzens pludselige Død.

En Dag trakteredes der ved Vognmandens Middagsbord med Muslinger, der smagte Selskabet brillant; men umiddelbart efter Maaltidet blev baade Arntzen og Birkedal alvorlig syge, fik stærke Opkastninger o. s. v. Muslingerne havde været giftige, og Arntzen bukkede under for Giften, medens Onkels unge og kraftige Konstitution førte ham over Katastrofen.

Som halvvoksen Dreng overværede jeg sammen med min Søster Charlotte Onkel Vilhelms ældste Datters Bryllup i Ryslinge Præstegaard.

Herlige Dage! Vi var mange, baade Gamle og Unge, samlede dér. Vi Unge tumlede os af Hjertenslyst ude i den dejlige Præstegaardshave eller paa Ture i Omegnen; det blev ikke taget saa nøje, om vi kom tidsnok til Maaltiderne eller et Par Timer for sent.

Brudetalen, som Onkel holdt til sin Datter og hendes Udkaarne, en Nordmand og cand. theol., var overordentlig smuk; men særlig mindes jeg dog Kirkegudstjenesten den paafølgende Søndag. Ikke blot var selve Kirken propfuld af Mennesker, der stod som Sild i en Tønde, men udenfor Kirkevinduerne, der var tagne af, var rejst lange Træbukke dækkede med Bræder og Planker, og her stod store Skarer af Tilhørere, der med fremstrakte Hoveder lyttede til Ordene inde fra Prædikestolen.

Onkels Ord aandede Varme og Begejstring, en fast urokkelig Tro og en poetisk Gnist, der ofte greb ham selv saa stærkt, at han maatte standse et Øjeblik, for at Bølgeslaget i hans rige Følelsesliv kunde lægge sig lidt.

Meget har han skrevet baade i Prosa og Poesi.

Et lille Digt — eller snarere Salme —, som jeg synes er meget smukt, begynder saaledes:

»Jeg saa ham som Barn med det solrige Øje,
i Regnbuens Glans paa de hjemlige Høje;
han kyssed min Kind, og vi legte med Stjerne,
mens Korset stod skjult mellem Løv i det fjerne.«

Det slutter saaledes:

»Og engang jeg ser ham, naar Lysed nedbrænder,
da strækker jeg mod ham de segnende Hænder;
naar Hjertet staar stille, og Øjet vil briste,
da hilser jeg ham med et Smil, med det sidste.«

Onkel Barfod (Forfatteren Frederik Barfod, gift med Moders yngste Søster Emilie. Vi Børn kaldte ham mærkeligt nok ikke ved Fornavnet) var ogsaa nu og da Gæst i Præstegaarden tilligemed vor milde, venlige og spøgefulde Moster.

Naar Onkel Barfod kyssede os, blev vi helt borte i hans vældige Skæg. Saavidt jeg mindes, var han den eneste i hele vor store Slægt, som bar Skæg, men det var til Gengæld ogsaa af saadanne Dimensioner, at selv Holger Danske kunde have bedt om at maatte laane det.

Naa; han var jo heller ikke Præst; thi paa de Tider var det vist utænkeligt, at en Kirkens Mand kunde bære andet end højst Bakkenbarter. Knebelsbart og Fip! Umuligt! Han havde vist faaet sin Afsked paa graat Papir.

Hvor jeg studsede, da jeg adskillige Aar efter den Tid, jeg her tænker paa, saa Præsten Vilhelm Bech med Moustache og Fip à la Kavalleriofficer.

Længere tilbage i Tiden var det jo endog meget almindeligt, at Bispers og Præsters Ansigter tildels var

skjulte af et enormt Fuldskæg (se de gamle Oliemalerier i Roskilde Domkirkes Korgang).

Trods Skæget holdt vi Børn meget af Onkel.

Napoleon siger: »Enhver ung er revolutionær.« Som Kejser og Lovens og Kirkens Mand generede det ham dog undertiden, at ogsaa han i Aarene omkring 1790 havde været grebet af den store Revolutions Aand og blandt sine Omgangsbekendte havde haft Robespierre og andre af de bloddryppende Skikkelser fra de Dage.

Frederik Barfod var — sans comparaison — som ung heller ikke tilfreds med de daværende, politiske Forhold herhjemme. Jeg mindes tydeligt hans Besøg i Præstegaarden, naar han sammen med »Bondevennernes« Fører J. A. Hansen drog i Leding til de store Møder paa Ulkestrup Mark i Faders Sogn. J. A. Hansen saa vi ikke noget til; han boede hos en af Gaardmændene. Onkel kendte for godt Faders politiske Anskuelse til at ville præsentere J. A. Hansen i Præstegaarden.

Hvilke Slag vilde da ikke være blevet leverede! Kampene, der udfægtedes mellem Frihedsmanden Barfod og den stærkt konservative Præst, var alt varme nok.

Som sagt, jeg saa dengang aldrig Bondevennernes berømte Fører. Først mange Aar efter, da jeg var bleven Student, saa jeg ham og hørte ham tale adskillige Gange i Folketingssalen paa Kristiansborg Slot.

Veltalende kunde man næppe kalde ham. Han havde den Vane uafsladelig at rømme sig, naar han talte, hvorfor han ogsaa bar Navnet »Rømningsmanden«. Om ogsaa hans Tilhængere brugte det, ved jeg ikke; det maatte da være i Erindring om den ændrede Grundlov af 1866, der jo ikke kan kaldes særlig »bondevenlig«.

Sine politiske Anskuelse ændrede Onkel Barfod jo betydeligt i Aarenes Løb. Af sine fædrelandske Fortæl-

linger havde han sikkert adskillig mere Glæde end af den politiske Virksomhed.

Tidlig og sent syslede han med historiske Studier og Granskninger og havde som bekendt en Hukommelse, der nærmede sig det fænomenale. Selv over for alle os unge Poder af den talrige Slægt kunde han til Punkt og Prikke nævne vor Fødselsdag med Dato og Aarstal; var i sin Tid Klokkeslettet blevet nævnt, huskede han ogsaa det.

I sin Ungdom havde han kendt og omgaaedes en tysk Mnemotekniker (Hukommelseskunstner), der i de Tider forbavsede København og Europas andre Hovedsteder ved sin enorme Hukommelse.

Da de var bleven ældre Mænd, mødtes de engang atter her i København, og da deres Hukommelsesevne kom paa Tale, bemærkede Onkel:

»Ja; men jeg kan dog alligevel huske Ting, som De ikke kan.«

»Saa — — aa? Det tror jeg ikke.«

»Jo — o. Jeg kan f. Eks. huske, at De, da vi sidst, for 20 Aar siden, var sammen, laante 10 Rigsdaler af mig.«

Skøndt Onkel Barfod og Tante Emilie med deres store Børneflokk levede under ret trykkende Kaar, stod deres Hjem i det lille Hus i Frederiksberg Allé altid gæstfrit aabent for alle de unge af Slægten.

Det var i Henseende til Længde et anseligt Middagsbord, der hver Søndag blev dækket i Dagligstuen, og derfor ogsaa en kolossal Kalve- eller Oksesteg der serveredes som 2den Ret.

Hvor mange Pund Kød sætter en halv Snes unge, slunkne Studenter og dito (ikke slunkne) unge Piger til-livs?

Jeg har ingen statistiske Oplysninger derom. Gæstfriheden i Onkels og Tantes Hjem var altid lige stor og

lige hjærtelig, skøndt det vist ofte kneb for Onkel, naar Slagteren sendte Regning om Mandagen.

Efter Middagsbordet var der inde i Sønnernes Værelse vældig Diskussion om alle Dagens brændende Spørgsmaal, som naturligvis ingen bedre end vi unge forstod os paa, og vældig Tobaksrøg. Hver sin lange Pibe.

Onkel havde et ualmindelig følende Hjærte for andres Nød og Trang. Selv havde han jo ikke megen Mønt at give af; men trængte nogen, saa satte han den sorte Filt-hat paa Hovedet og vandrede Time efter Time, Dag efter Dag lange Veje, Trappe op og Trappe ned, til Venner og Bekendte, Herodes og Pilatus, og fortalte, hvad han vidste om Vedkommendes ulykkelige Tilstand.

Mange har han hjulpet, skønt han vist selv ofte havde en Haandsrækning behov, og hans Tid var kostbar. »Tid er Penge«, og der var jo mange, han skulde tjene Føden til, mens Børnene var smaa.

Onkel Barfod var en prisværdig Forkæmper for Udryddelsen af alle de mange fremmede Ord, der efterhaanden har sneget sig ind i vort danske Sprog, og som endog bruges med Forkærlighed og som Bevis for Danelse, hvór der iøvrigt kun er et Minimum deraf.

Det er fint at sige »Mama« og »Papa«; man derved lige som skjuler, at »Grandpapa« begyndte som Gaardskarl paa Vestergade i islandsk Nattrøje og Træsko.

I min Barndom kendte man kun »Geburtsdag« og »gratulere«, og man skammede sig næsten de første Gange, man vovede at »ønske til Lykke« til en »Fødselsdag«.

Men tidt faldt det vel nok den gode Onkel vanskeligt at ombytte det fremmede Ord med et dansk, og ikke altid var han lige heldig. »Galocher« kunde man na-

turligvis kalde »Skidtsko«; men det smilte Folk af. Hvorfor ikke »Overtræks-Sko«?

Da jeg i 1880 sammen med to Kammerater vilde udgive det lille »Ugeskrift for Hær og Flaade« og kalde det »Dannebrog«, spurgte jeg Onkel, hvad der var rigtigst: »Danebrog« eller »Dannebrog«.

»Selvfølgelig »Danebrog«. Hvor kan Du spørge om det?« svarede han. »Det kommer jo af »Dan«, der aldrig er blevet stavet med to »n«er, og saa gav han iøvrig et langt, historisk Indlæg. Naa, saa skrev vi altsaa »Danebrog« paa Titelbladet.

Men det var ikke én, men mange, som senere havde fat i mig og spurgte, hvad det skulde til at stave vort gamle Flags Navn paa den Vis.

»Spørg Frederik Barfod,« svarede jeg. »Han kan sige Dig det.«

»Grundtvigianismen« var Fællesmærke for de nævnte fire Onkler, og da Fader ikke tilhørte den Retning, leveredes naturligvis adskillige ret livlige Disputer. Fader og Onkel Peter havde dog truffet Aftale om ikke at diskutere dette kristelige Æmne, da man jo alligevel ikke kunde blive enige.

En anden og meget varmblodig Grundtvigianer besøgte os ofte. Det var cand. theol. Trier, der oprettede Vallekilde Højskole. Han var samtidig med min ældste Broder Thomas. Begge vare i deres Studie-Aar komne en Del i gamle Grundtvigs Hjem og vare blandt hans ivrige Tilhængere.

Trier var sprudlende Liv og meget talende. Hans Gerning i Vallekilde bragte ham megen Glæde. Fra hele Landet samledes paa hans Højskole Aar efter Aar store Skarer af unge Bønderkarle og Bønderpiger, og fra dem alle lød Vidnesbyrd om, hvilken »herlig Mand« Trier var.

Mærkeligt nok blev Højskolebevægelsen, hvis Fader Grundtvig var, sine Steder ikke bedømt efter Fortjeneste. Man skulde dog tro, at ethvert tænkende Menneske med Glæde vilde hilse Bestræbelsen for Folkeoplysning — det være mellem Landets Bondebefolkning eller mellem Byernes Arbejdere — særlig med den almindelige Valgret for Øje.

Naar dette ikke altid har været Tilfældet, kan Grunden maaske bl. a. søges i en vis Frygt for, at de Unge, efterat have været paa Højskole, skulde blive vigtige og tro, at de dér havde slugt Alverdens Visdom. Sligt kunde naturligvis ogsaa hænde.

En Slægting af mig havde faaet en ny Kusk, der havde været paa Højskole. En af de første Dage, da han var ude at køre for »Proprietærens«, sad han noget urolig og vendte sig nu og da halvt om mod Proprietæren og Kone, der sad paa Bagsædet.

»Er der noget, De vil, Rasmus?« spurgte Proprietæren.

»Jo — — o,« svarede Rasmus; »jeg vilde kun spørge, om De kender noget til en Mand, som hedder Holberg?«

Paa Bagsædet lo man. Rasmus tav.

Selv den bedste og mest formaalstjenlige Retning sætter jo altid et eller andet Vildtskud.

Grundtvig hørte jeg nogle Gange i Vartov, efter at jeg var bleven Student; men han var da saa gammel og aflægs, at han maatte indskrænke sin Prædiken til en kort Bøn. Skåde, at Grundtvigs Venner og Bekendte ikke i Tide fik den gamle Mand til at høre op med sin præstelige Virksomhed.

Selv om man ikke var Grundtvigianer, maatte man med Beundring se paa den gamle Mand og mindes hans

Manddoms Kampe i den kristne Kirke, hans utallige, smukke Salmer og hans store Indflydelse i dansk Aandsliv.

Besøg af Faders og Moders Slægtninge forefaldt naturligtvis ikke saa hyppigt, som Tilfældet vilde have været nu med vor Tids lette Kommunikationsmidler.

Et livligere Samkvem plejedes derimod med Omegnens Præste- og Herregaarde. Den gammeldags, stive, holstenske Vogn med de tre rummelige Sæder, der knagede i Læderstroppe, hvori de vare ophængte, kunde næsten rumme hele Familien, naar Fader selv var Kusk, hvilket han ofte var, baade fordi det fornøjede ham selv at køre, og fordi han gerne vilde skaane Hestene saa meget som muligt. Den ufravigelige Gangart paa vore Køreture var en lille Lunte, der altid gjorde Tidsberegningen grumme simpel: $\frac{3}{4}$ Mil pr. Time.

Ofte hændte det, naar vi havde faaet en ny Kusk, og denne for første Gang kørte for Præsten, at jeg hørte Fader sige: »Har Du travlt, min Søn?« »Nej,« svarede Karlen befippet. »Ja, jeg heller ikke. Hold Hestene i en lille Lunte.«

Fader drev selv Avlingen; saaledes havde hans Fader ogsaa gjort, og saaledes var det vist almindeligt i Datidens Præstegaarde. Sønnerne blev fra Barndommen ikke alene fortrolige med Præstegerningen, men fik ogsaa Kendskab til Landbruget, selv om de ikke blev Professorer i den Videnskab.

Jeg har Indtrykket af, at Livet, der levedes i de andre Præstegaarde, havde saa meget tilfælles med mit eget Hjem, at jeg ikke finder Anledning til at dvæle nærmere ved dem. Muligt er det jo, at hvad man saa, var ikklædt Selskabelighedens pæne Dragt, men i hvert Fald har jeg et bestemt Indtryk af, at man overalt i Præstegaardene

bestræbte sig for at give Sognets Beboere et godt Exempel, og at Præstefamilien levede med dette Formaal for Øje, og saaledes er det formentlig ogsaa nu.

Blandt Omegnens Herregaarde kom vi ofte paa Kongsdal og Knabstrup.

Paa Kongsdal residerede den gamle, elskværdige Etatsraadinde Estrup, født Scavenius, hvis Mand, om jeg husker ret, døde kort efter, at Fader var kaldet til Præst i Ondløse og Søndersted, der hørte ind under Kongsdals Gods.

Stedsønnen, den senere saa bekendte Conseilspræsident I. B. S. Estrup var Ejer af Kongsdal, hvis Hovedgaard Stedmoderen beboede som et Slags Enkesæde, medens Sønnen alt i en yngre Alder købte Skafføgaard i Jylland, hvor han drog ind som gift Mand og formentlig ogsaa vil henleve sine sidste Dage.

Skønt jeg dengang kun var en lille Dreng, mindes jeg godt den unge Jacob Estrups høje, slanke og ridderlige Skikkelse, naar han i flot Ridedragt kom galoperende op gennem Præstegaarden paa sin røde Fuchs, svang sig af Sadlen og derpaa let og elastisk traadte ind til os i Dagligstuen. Hans livlige Konversation formedes altid i korte Sætninger, efterfulgt af et rask, lille Kast med Hovedet.

Et længere Ophold i Italien — til hvis mildere Klima han var dragen sammen med en Broder ved Navn Peter,¹⁾ begge for at søge Lægedom mod svagt Bryst — havde om end ikke helt gengivet ham Helbredet saa dog virket saa gunstigt paa hans Konstitution, at næppe nogen, der ikke vidste bedre Besked, vilde have kunnet spore Sygdommen paa Estrups Ansigt eller Skikkelse.

¹⁾ Døde under Opholdet i Italien og hjemførtes for at begraves det Estrupske Familie-Gravsted paa Ondløse Kirkegaard.

Estrups Moder var død i hans Barndom, hvorefter Faderen ægtede Søsteren, saaledes at den daværende Historiker og Rektor for Sorø Akademi blev en formuende Mand, der, da han trak sig tilbage fra Rektorstillingen, kunde købe Kongsdal Gods.

For den unge, virkelystne Jacob faldt Tiden paa Kongsdal stundom noget lang, og da han en Dag beklagede sig derover, foreslog Fader ham at lade sig vælge ind i Ondløse Sogneraad.

Estrup fulgte Vinket, og Virksomheden i det lille Landsby-Sogneraad blev saaledes Indledningen til Estrups senere, politiske Virksomhed og Karrière, der endte med Consejlspræsident-Taburetten, paa hvilken Estrup har holdt ud i det for danske Consejlspræsidenter uhørt lange Tidsrum af 19 Aar (1875—1894).

Her at give en Skildring af Estrups Betydning som Politiker og Statsmand, kan selvfølgelig ikke falde mig ind. Hans Liv og Virken tilhører Historien, og den vil formentlig nok vide at give ham den Plads, der tilkommer ham, naar man først er kommen saa langt bort fra hin Tid, at Dønningerne fra den Estrupske Periode har lagt sig, og Aarsag og Virkning kan bedømmes upartisk.

En helstøbt Karakter er han; en Mand med en rank Ryg, der staar og falder med sin Anskuelse om, hvad han mener, tjener Fædrelandet bedst. Ubøjelig er han, naar han, efter nøje at have gennemtænkt en Sag, har dannet sig en Mening om den. Og uegennyttig er han.

Konservative og Fremskridtsmænd maa selvfølgelig levere mangan Holmgang med hinanden. Den ene holder igen paa Tøjlerne, den anden vil raskere frem; den ene vælger Lunte, den anden rask Trav, maaske endog Karriere. »Holdt! Holdt! Du kører i Grøften!« raaber den

Konservative. »Jamen Du gaar snart istaa, og Standsning er Tilbagegang,« svarer Fremskridtsmanden.

Hvis Resultatet bliver et Middeltempo, turde det vel være det bedste for alle Parter.

Der er dem, der par force lukker Øjnene til for de Goder, som nye Tider og nye Tanker kan og maa bringe, og der er den, der siger: »alt det gamle er slet. Væk med det!« Ingen af dem har Ret.

Jeg mindes et Besøg, jeg i de Aar, da Bølgerne gik højt, aflagde paa det daværende »Morgenbladet«¹⁾ Kontor.

Da jeg, forundret ved at finde et stort Billede af Estrup hængende inde i Redaktionssekretærens Værelse udbrød:

»Har De Estrups Billed paa Deres Væg?« svarede man mig: »Ja hvorfor ikke? Han er jo rigtignok vor Modstander, men ellers en brillant Karl.«

Estrup er den samme under alle Livsforhold, den samme, hvad enten han taler med Kongen eller med en Arbejdsmand. Hvor ynkeligt at se en Mand, der uden Ministerportefeuille er ligefrem og elskværdig, men med Excellentitel overlegen, fornem og tilbageholdende!

Ude ved Indgangsdøren til 1ste Klasses Ventosal paa Hovedbanegaarden stod i mange Aar en gammel Kontrollør ved Navn Larsen. En Dag kom jeg i Snak med ham.

»Ja,« sagde han, »Consejlspræsidenten (Estrup) taler med alle, som om man kunde være hans Ligemand, og altid har han et venligt Ord til En. Men saadan er det ikke med X.; vi er nede fra samme Egn og kender hinanden godt fra gammel Tid; men De skal ikke tro, at han ser

¹⁾ Bergs Organ.

til mig eller estimerer mig, efterat han er kommet ind i Rigsdagen.«

Kort er Estrup i sine Spørgsmaal og kort i sine Svar. I Provisorie-Aarene talte en Præst med ham om den voldsomme, politiske Kamp og udtalte Ønsket om, at Vorherre vilde lade alt ende til det Gode for Folk og Land. Estrup indlod sig ikke paa nogen Diskussion, men svarede med et Skuldertræk: »Vorherre, siger De. Han blander sig virkelig ikke i Politik; det er min Mening.«

Da der ved et Middagsselskab paa Kongsdal serveredes Jordbær, henfaldt Estrups Borddame i poetiske Udgødelser over, hvor herligt Adam og Eva havde haft det i Paradisets Have med alle de dejlige Frugter, der stod til deres Raadighed.

»Stakkels Djævla, der ikke havde andet at leve af,« svarede Estrup leende.

Men tilbage til Kongsdal og Livet deroppe paa den gamle, hyggelige Herregaard.

Vidt kendt over hele Egnen var den gamle Etatsraadinde paa Grund af hendes store Godgørelighed.

En statelig, gammel Dame, middelhøj; altid i Silkekjole; under Kniplingskappen med de brede Hagebaand saas de da brugelige Tinding-Krøller i flere Geledder. Hun havde et Par herlige, blaa Øjne, der kunde se saa mildt paa En, at man fik Lyst til at tage den gamle Dame om Halsen og give hende et sønligt ærbødigt Kys.

De stille Karakterer, hvis Glæde det er at glæde andre, faa som oftest ikke mange Beviser paa, hvor højt de skattes.

For os Præstegaardsbørn, der var opdragne i Tarvelighed, var der noget bedaarende ved at færdes i Kongsdals tæppebelagte og rigt monterede Værelser, fra hvis Lofter Lysekroneprismerne spillede og gnistrede i alle

Regnbuens Farver, medens store Pillespejle i forgyldte Rammer viste vore smaa Skikkelser fra Hoved til Fod.

Of saa Etatsraadindens Retter ved Middagsbordet! Ikke at de vare saa talrige, men i hvert Fald mer end dobbelt saa mange som i Præstegaarden.

Tillavningen fortrinlig og saa Spisestellene og Glasser-
vicet! Flere Slags Vin og en livréklædt Tjener, der bød om.

Undertiden var kun Præstegaardens Beboere indbudte. Undertiden — navnlig naar Excellencen med Familie var paa Besøg — gaves større Middagsselskaber for hele Omgangskredsen. Let og livlig gik da Konservationen, der næsten altid drejede sig om Emner af politisk eller litterær Art.

Excellencen optraadte da som Vært og vandt alles Hjerter ved sit elskværdige, ligefremme Væsen og livlige, kvikke Lune.

Han var lidt af en Billedhugger. I hvert Fald kunde han i Løbet af faa Sekunder lave de nydeligste, smaa Ræve af Brød, som han rullede mellem Fingrene. Flere Estrupske Ræve opbevaredes i min Moders Bogskab.

Hans Hustru, født Baronesse Holsten, var meget sympatetisk og overordentlig musikalsk. Man sagde, at hendes Spil og Sang i sin Tid havde bidraget ikke lidt til at bedaare den unge Estrups Hjerter.

Børnene vare i høj Grad velopdragne og vistnok meget strengt opdragne.

En af dem, en Dreng paa 4 à 5 Aar, gav engang ved et Middagsselskab Anledning til megen Moro, omend Omstændighederne forbød, at Lystigheden kunde komme til Udbrud.

Bemeldte Dreng sad ligeoverfor en gammel Herre, der var kendt for, trods sine mange ellers gode Egenskaber, at være lidt malproper.

Under en af de Pauser, der uvilkaarlig opstaar ved ethvert Middagsselskab, udbryder den lille Estrup, idet han betragter bemeldte, gamle Herre:

»Hør Du, hvorfor har Du saadan nogle sorte Tænder?«

Den gamle Herre blev flov, men klarede dog nogenlunde Situationen ved at svare:

»Det skal jeg sige Dig, min lille Ven. For jeg ryger for meget Tobak.«

»Naa ja,« bemærkede Drengen tankefuldt, »men — — hvorfor har Du da ogsaa saadan nogle sorte Negle, for det siger Moder, Du altid har.«

Den kunde umuligt klares.

Særlig Etatsraadindens Selskab i Juletiden var en sand Festdag, ikke alene paa Grund af de ovennævnte Goder, som Kongsdal altid bød paa, men fordi vi den Dag efter Middagen med paafølgende »lille Mokka« og et Parti Billard bænkedes ved lange Lotteriborde inde i Dagligstuen og hver vandt sin kostbare Present, der kom lige fra Hovedstaden. Stuvet med Gaver, Kurve og Kræmmerhuse med Godter og allehaande søde, velsmagende Sager rullede den Aften »den gamle Holstenske« tilbage gennem »Friheden« til Præstegaarden, mens vi i glad Stemning drøftede Dagens behagelige Begivenheder og traf de første Aftaler om Bytning af de vundne Sager. Thi paa Kongsdal fik man sin Gevinst, efter som man vandt, og uanset om den passede for Vinderen.

Ved Sommertid, naar Svalerne kvidrede om Taarnet og de takkede Gavltinder, tumlede vi unge os navnlig nede i den herlige, gammeldags Herregaardsgave med dens lange Lindealleer, klippede Hække og gamle dybe Grave, hvor den hvidmalede Baad knap kunde drives frem for Aakander og Andemad.

Om Somren saavel som i Ferietiderne havde Etatsraadinden altid »liggende Gæster,« der ofte slog sig længe til Ro og altid aflagde Præstegaarden velkomne Besøg. Særlig mindes jeg Medlemmer af den Estrupske, Scavenius'ske og Jungersen'ske Slægt.

Af andre, der ikke ved Blodets men ved Venskabets Baand vare knyttede til det Estrupske Hjem, nævner jeg Digteren Ingemann, en smuk, gammel Mand med hvidt Haar og et mildt Væsen, der aandede samme Stemning som hans »Aftensange«.

Hvor interessant for os Børn at se og tale med den Mand, der i sine historiske Romaner gav os saa rigt Stof til vore krigerske Leg!

Billedhuggerne Bissen og Jerichau kom ogsaa ofte paa Kongsdal, og blandt Gejstlighedens Repræsentanter mindes jeg Biskop Engelstoft (Odense).

Denne sidste var en meget lille Mand, paa Størrelse med en 14 à 15 Aars Dreng, men iøvrigt vel proportioneret og med et fint og aandfuldt Ansigt.

Han fortalte selv om de komiske Situationer, som hans lille Skikkelse undertiden havde fremkaldt.

Som theologisk Kandidat var han paa Bal i København og stod inde i Balsalen udfør de dansendes Rækker, da han pludselig mærkede en blød Damearm, der lagde sig om hans Hals og trak ham baglænds hen til sig, idet den unge Skønne nedladende spurgte: »Hvor gammel er Du, min lille Dreng?«

Kandidaten vendte Hovedet om, og et rædselsslagent »Gud!« røbede noksom hendes Befippelse.

Naar Bispen var paa Prædikestolen, stod han altid paa en høj Skammel.

Med Familien Lunn paa Knabstrup plejede vi Ondløserne ogsaa meget livlig Omgang.

Begge Steder var Børneflokket omtrent lige talrig og af tilsvarende Alder.

Og begge Steder var, navnlig i Ferierne, mange unge Gæster samlede, og der improviseredes da altid en Dans, naar vi mødtes.

Enten maatte Fortepianoet holde for, eller der sendtes Bud efter den gamle Røgter, der trakterede »Fingelinen« med virtuosmæssig Flothed og i Mangel af Harpiks strøg Buen med sin Skraa.

Med Glæde mindes jeg disse Lunn'er og deres Karaktermærke: meget livlige, hurtige i Opfattelse, vittige og hjertensgode.

Med særlig Ærbødighed betragtede vi Unge Bedstefaderen, den gamle Major Lunn paa Dorthealyst, der vandt sig et Navn ved det Stutteri, hvorfra de bekendte »Knabstruppere« i flere Aar spredtes over hele Landet.

Ved saa at sige ethvert Besøg paa Knabstrup hørte en Runde gennem de store Stalde til de reglementerede Adspredelser, som ikke foragtedes.

Da de spanske Tropper i 1808 over Hals og Hoved forlod Danmark, efterlod deres Rytterregimenter en Mængde andalusiske Heste, og ved at krydse disse med forskellige af vore egne Racer frembragtes da Typen: Knabstruppere, karakteristiske ved den smukke tigrede Lænd og Glasøinene.

Efter nogle Aars Forløb gik Stutteriet ind, formentlig fordi det i Længden blev for kostbart for Enkeltmand at holde i forsvarlig Gang, og meget sjældent ses nu en »Knapstrupper«.

En Foraarsdag i 1859 blev jeg kaldt ind til Fader.

»Nu har jeg ordnet mig saaledes, at Du, Christian, efter Sommerferien kan komme i Roskilde Latinskole ligesom dine to Brødre.«

»Tak, Fader!«

Skønt jeg hængte ved mit herlige Hjem, blev jeg dog henrykt ved Faders Meddelelse. Barnet higer jo altid efter det nye og ukendte og tilmed: naar Fader vilde lade mig komme ind i Roskilde Skole, maatte han jo ganske have opgivet Tanken om den tidligere omtalte Købmandslære, thi man behøvede jo ikke at blive »Latiner«, hvis man kun skulde pille Rosiner og maale Bændler af.

Nogen Tid efter kørte jeg med Fader til Holbæk — vor nærmeste Købstad —, og hos Skrædder Mogensen i Ahlgade blev der taget Maal af mig til 2 Sæt blaat Tøj, et af tykt Stof til at slide paa og et af finere Klæde til Stadsdragt. Den tidligere Bluse med Bælte om Livet skulde afløses af »en rigtig Trøje«, en rigtig Vest og lange Benklæder, hvortil en rigtig Kasket med Skygge.

Storartet!

Og hos vor Landsbyskomager blev bestilt 2 Par Støvler med lange Skafter, ganske ligesom Faders egne; oppe ved Stropperne sad røde Safiansstykker. Tænk, hvor flot, naar man til Vinter skulde have Benklæderne inden i Støvlerne!

Kunde man saa ikke sagtens tage hjemme fra? Det syntes jeg da.

ROSKILDE LATINSKOLE

TIDLIGT om Morgenen den 23de August 1859 holdt den tresædede, holstenske Vogn for Døren i Ondløse Præstegaard.

Foruden Fader, der vilde overvære min Optagelsesprøve i Roskilde Latinscole, tog mine to Brødre, Thomas og Hans, Feriegæsterne og jeg Plads i Sæderne, der, naar det kneb, hvert kunde rumme 3 Personer.

Moder og mine to Søstre, Charlotte og Emilie, stod i Døren og vinkede til Afsked, efter at jeg af hver havde faaet et kjærligt Afskedslys. Det kneb at holde Taarerne tilbage, men Bevidstheden om, at vore Tjenestepiger stod i Udgangsdøren fra Bryggerset og saa til, og den Tryghedsfølelse, som det uvilkaarlig giver, at man er mange, der skal af Sted, gav mig en vis Kontravægt overfor de Følelser, der brusede inden i mig. Snart 13 Aar gammel! det maatte jeg da ogsaa huske paa, og — saa havde jeg de langskafede Støvler med røde Safiansstykker paa!

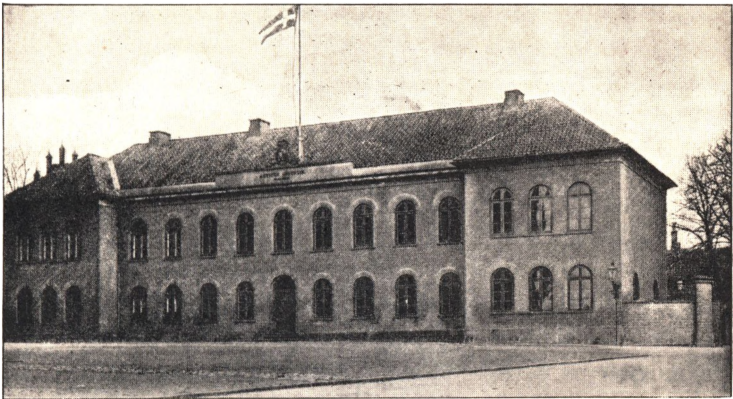
Paa den fem Miles Tur bedede vi i »Skomagerkroen« paa »Kongevejen« mellem Holbæk og Roskilde.

Det gamle Brædeloft i Rejsestalden laa saa lavt, at man staaende op i Vognen kunde læse de Hundreder af Navne, der var indskrevet paa Bjælkerne af de utallige Feriegæster, som i Løbet af mange Aar havde været paa

Vej til eller fra Herregaardene og Præstegaardene i Ondløses Omegn. Alle gamle Bekendte.

Optagelsesprøven faldt tilfredsstillende ud; jeg blev optaget i 3dje Klasse, saaledes som det ogsaa havde været Faders Mening.

Saa sagde Fader mig Farvel.

»Vorherre holde sin Haand over Dig, Christian, og gøre Dig til et godt og dygtigt Menneske.« Fader rakte mig Haanden og kyssede mig. Der stod Taarer i hans alvorlige, blaa Øjne. Sligt saa vi sjældent, og det er vel ogsaa Grunden til, at jeg endnu mindes dem som Perler, der trods de mange svundne Aar endnu kan sende en velsøgende, varm Lysstraale ind i mig.

Sammen med min Broder Hans, der først næste Aar skulde være Student, boede jeg hos daværende Justitsraad, Raadmand Holm og Hustru, der var min næstældste Søsters, Johannes¹⁾, Svigerforældre.

Det var et velstaaende Hjem, der havde sin Rede i

¹⁾ Gift med Proprietær Henrik Holm, Leibøllegaard, Langeland.

en smuk Selvejer-Villa paa Bakken ved det saakaldte Provste-Vænge og med en vidunderlig smuk Udsigt ud over Fjorden, Landsbyen »Bjerget«, »Boserup Skov« og »Bogenæs«.

Justitsraaden var en saare elskværdig Mand, meget musikalsk; han vidste nok, hvor Skabet skulde staa, og det er jo ingen Skade til, naar man har unge Mennesker i Huset.

Hans Hustru var en herlig, mild, gammel Dame, der ikke vidste alt det gode, hun vilde gøre for min Broder og mig; deres egen store Børneflokk var forlængst fløjet fra Reden.

For mig var det et stort Gode, at jeg det første Skoleaar kunde bo sammen med min 4 Aar ældre Broder Hans. Der har aldrig været et ondt Ord mellem os to.

Det første Frikvarter, jeg tilbragte i Roskilde Skole, maatte efter de Tidens Skik benyttes til en »Holmgang«, der kunde godtgøre den nye Drengs fysiske Værdi.

En anden lille Purk bød mig op, og uden andre Vaaben end dem, vi har i vore Forlemmer, gik vi med Lyst løs paa hinanden, indtil Inspektøren flaaede os fra hinanden med et: »Er I gale, Dreng!«

Min Modstander viste sig senere at være en flink og kvik Dreng, som jeg holdt meget af. Tidligt kom han ud af Skolen, gik til Søs og druknede paa en af sine første Rejser. Skibet blev oversejlet i den engelske Kanal.

Saasnt det blev Vinter, og der var faldet tilstrækkeligt Sne, blev alle vi nye Elever »døbte«. Ude i Skolegaarden gravedes en Grav i Sneen; Ofret lagde sig ned i den, og Graven kastedes forsvarligt til. De talrige, jublende Graverkarle forsynede sig hver med en vel trykket Snebold, og paa deres Raab: »Stat op, Lazarus!« sprængte den Begravede Snedækket for derpaa under en Hagl af Snebolde at

forladé Daabsstedet. Ved den derpaa følgende »Daab« havde man Ret til selv at agere Graverkarl.

Det var i og for sig en ret uskyldig Fornøjelse og uskadelig Indvielse.

En anden Skik, der sagdes i tidligere Tid at have været Gængs, havde baaret Titlen »Buksevand« og var sikkert i sanitær Henseende betænkeligere. Man holdt Delikventen med Hovedet nedad og Benene op under Post-Tuden og postede nu væk, saaledes at Vandet løb ind ved Buksesømmene og ud nede ved Halsen.

Overhovedet var Livet i Skolen vel dengang adskilligt mere spartansk end nu.

Fra de 7 Aar, jeg tilbragte i Roskilde Skole, mindes jeg dog intet Tilfælde, hvor en Elev kom til Skade eller blev alvorlig syg paa Grund af vore Lege, Slagsmaal eller anden Sport nede paa Skolepladsen.

Undervisningen i Skolen var god om end vel for enkelte Fags Vedkommende noget tør; men i hvilken Skole finder man Lærere, der alle er Pragteksemplarer qua Pædagoger og Instruktører.

Lærerne var alle Mænd i en moden Alder og rekruteredes ikke — saaledes som nu i adskillige Skoler — blandt unge Studenter, der selv kommer lige fra Eksamensbordet.

Vilde man, kunde man dengang lære noget i Roskilde Latinskole og lære det godt, og vilde man ikke, var der jo ogsaa de Lærere, som anvendte saa skrappe Midler, at Ens Modvilje hurtig blev brudt.

Vi Drengene takserede ikke Lussinger højt, om de end kunde langes ud med meget forskellig Intensitet. I høj Grad respekteret var derimod de saakaldte »Haandtaver«, som dog kun een af Lærerne — kaldet »Gasen« paa Grund af sin hæse Røst og koleriske Temparement — praktiserede.

En af mine Kammerater — en nulevende Jurist — kan fortælle om Fingre saa tykke og hovne, at det ofte dagevis var ham umuligt at holde paa et Penneskraft. I den Grad trakterede »Gasen« hans fremstrakte Haand med et Spanskrør under Indstuderingen af det betydningsfulde lille Verbum »amare«.

Selv var jeg saa heldig at undgaa »Gasens« Misfor-nøjelse, men at Mindet om hans »Haandtaver« kunde præge sig uudsletteligt i Erindringen, fik jeg noksom Bevis for, da jeg for et Par Aar siden traf bemeldte Jurist.

Talen faldt paa Skolen og »Gasen«, og den Forbandelses-strøm, som dette lille Ord »Gasen« lod udvælde af min gamle, elskværdige og ellers saa rolige og besindige Kamme-rats Mund, skal jeg aldrig glemme. »Jeg vil sige Dig, Rørdam, at hvis jeg en Gang skulde mødes med ham i Himlen, eller hvor det nu bliver, jeg mørbanker ham, mørbanker ham!«

Fraset denne Bøddel kunde vi egentlig godt lide de andre Lærere; de holdt Disciplin; der var Orden og Ro i Timerne. Kun hos en enkelt, der oprindeligt var theologisk Kandidat, gik det stundom lidt over Stregen. Staklen, der var meget overnervøs, endte til Slut paa en Sindssygeanstalt. Qua Theolog holdt han undertiden Morgenbønnen, naar hele Skolen Mandag Morgen samledes i Solennitetssalen. Men ogsaa dér blev han til Slut uanvendelig. Formentlig var det sidste Gang, han holdt Bøn, da han udtalte: »Saa bede vi Dig, kære Vorherre, Du som lader Græsset gro paa Kvæget til Menneskenes Tjeneste o. s. v.«

Med særlig Taknemmelighed mindes jeg vor Matematik- og Fysik-Lærer, Overlærer Broager, en lille, korpulent Mand med een Arm og eet Ben. Født med svage »Under-saatter« mistede han som Barn Armen ved at blive kørt over.

Efter i nogen Tid at have undervist os, spurgte han mig en skøn Dag, om jeg ikke kunde have Lyst til at lære noget mere Matematik udover, hvad der krævedes i Skolen, da det i saa Fald vilde være ham en Fornøjelse gratis at undervise mig.

Da jeg allerede den Gang gik med en Marchalsstav i Skoletornystret, modtog jeg Tilbudet med Taknemmelighed.

To Gange ugentlig kom jeg hjem til ham om Aftenen, og allerede efter den første Time stillede han sig særligt venligt overfor mig ved bestemt at forlange, at jeg fremtidig kaldte ham »Onkel Peter«.

I hans hyggelige Pebersvendehjem tilbragte jeg mange baade lærerige og interessante Timer. Ikke blot gennempløjede vi de matematiske Enemærker, hvor han tumlede sig af Hjertens Lyst og med en usædvanlig Lethed til at forklare, hvad det egentlig drejede sig om. Ofte docerede han ogsaa Astronomi, Fysik, Kemi, Historie o. s. v., alt med en Interesse og Livlighed, der rev En med. Eller han fik sit fortrinlige Mikroskop frem for at vise mig et eller andet selvlavet Præparat, stammende fra en hensovet Muldvarp eller Mus eller fra Planteverdenens Regioner.

Meget belæst var han og dertil et klart og hurtigt Hoved, aandrig, altid slagfærdig i Replikken og bidende skarp, hvis nogen kom ham for nær. Denne sidste Egenskab gjorde ham mindre skikket til Klasselærer. Thi mellem en større Hob Drengene vil der jo altid være en og anden, som enten gør Abekattestregere eller »dummer sig« ved Overhøringen, og i 9 af 10 saadanne Tilfælde batter en Lussing da adskilligt bedre og skaffer mere Respekt end selv den bedst tournerede Spydighed.

Den eneste Dissonans mellem ham og mig var hans Forhold til den kristne Tro, som han paa det Tidspunkt betragtede som hvilende paa en Række Ammestue-Historier.

Han vilde kun tro, hvad han kunde bevise ad Forstandens Vej; men mærkeligt nok blev det netop ad den, at han til Slut kom til Tro paa det, han tidligere havde ladet haant om.

Jeg var bleven Student og Officer og havde alt tilbragt flere Aar i København, da jeg en Dag paa Østergade hørte mit Navn nævne og ved at vende mig om saa »Onkel Peter« anstrenge sig for at hale mig ind.

Han fik mig under Armen.

»Véd Du, lille Rørdam, hvorfor jeg saa gerne vilde tale med Dig? Jo, ser Du; Du husker jo nok, at den Gang, da Du gik i Skole, var jeg ikke noget kristent Menneske. Men er det ikke besynderligt, at netop ved rigtig at grunde og gruble over det Uendelige og over Fysikkens Love og ved til Bunds at studere Astronomien med dens mange Vidundere, er jeg kommen til en fast og urokkelig Tro paa den treenige Gud.«

Jeg kunde forsikre ham om, at hans tidligere Udtalelser om Kristendommen ikke havde haft den mindste Indflydelse paa mig, idet Tanken om mit Barndoms Hjem, og hvad jeg dér saa og havde set fra lille Barn, var for stærk en Faktor til at lade sig skylle til Side af Forstands-Ræsonnementer.

Han blev glad ved at høre det, og vi skiltes i Følelsen af at være endnu hjerteligere knyttet til hinanden.

I Timerne derude i Roskilde fortalte han ofte om H. C. Ørsted, i hvis Hjem han havde været en stadig Gæst.

Fra anden Side har jeg senere hørt, at Ørsted be-
tragtede ham som en af sine mest lovende Elever, tog sig meget af ham og skaffede ham et stort Legat, der muliggjorde et fleraarigt Studieophold i Paris.

Her var »Onkel Peter« nok imidlertid ikke saa flittig, som han kunde have været. En Fristelse, der har været

farlig for mange unge Matematikere: Billardspil, greb ogsaa ham.

Selv har han fortalt mig, at han trods sin ene (højre) Arm var en af Paris's bedste Billardspillere, men han fortalte ogsaa, hvorledes han blev kureret for sin Lidenskab.

»En Dag, da jeg spillede i en af de bekendte Billard-saloner, og der var stuvende fuldt af Mennesker, som saa paa os, aabner en Herre Vinduet og raaber til en Bekendt, der gik forbi ude paa Gaden: »Skynd Dig og kom herind, saa skal Du se en lille, udenlandsk Krøbling, der gaar og gør alle »Ballerne«, skønt han »pistolere«! (kun bruger een Arm)«. Jeg smed rasende min Queu hen ad Billardet og har aldrig siden spillet et Parti.«

Glemte havde han dog ikke sin fordums Færdighed. Naar vi i Fysik havde naaet Afsnittet om »Stødet«, vandrede »Onkel Peter« med 7de Klasse op til Billardet hos Konditoren paa Ahlgade for i Praksis at vise de fysiske Læresætningers Paalidelighed. Forbausende var det at se den Sikkerhed, hvormed han kunde pistolere og gøre selv de vanskeligste Baller.

Om Vinteren, naar Føret var glat, havde »Onkel Peter« naturligvis Vanskelighed ved at komme frem, og præcis mødte han altid paa Skolen. Nogle Minutter før Kl. 8 Morgen kunde man da se en Tjenestepige agere Hest foran en almindelig Barneslæde, paa hvilken »Onkel Peter« tronedede glad og fuldstændig ligegyldig overfor de Bemærkninger, som denne Kanetur selvfølgelig fremkaldte i den lille Provinsby.

En af vore Lærere havde den Ejendommelighed, at han, skønt han ellers var meget musikalsk, ikke kunde taale at høre den bekendte Vise:

»Hvor Studenter sig forlyste
 efter gammel Krigsmaner,
 stod en Gang en gammel Buste;
 nu den staar der ikke mer.«

o. s. v.

Følgen deraf var naturligvis den, at man som nyankommen straks skulde lære iste Vers og prøve, om man turde synge det ude paa Legepladsen.

Jeg gik selvfølgelig ogsaa i Gyngen, begyndte paa Verset men naaede ikke langt, før vedkommende Lærer bræmsede mig ret ublidt, idet han bemærkede, at det var »en fæl Vise, som han ikke vilde høre«.

Saa først fik jeg under Jubel Forklaringen: Han var en af de tre Studenter, der i Gothersgades Eksercerhus slog Busten af Frederik den Sjette til Plukfisk og i den Anledning maatte vandre i Kachotten.

Næste Aar var man med til at faa andre paa Glati.

Den Mand, som jeg jo egentlig først burde have nævnt, var Skolens Rektor, Elberling.

Han siges at have været en meget lærd Filolog.

Trods et noget barskt Væsen undte han sikkert sine mange Drenge det godt.

Undtages de to øverste Klasser, i hvilke han underviste i Latin og Græsk, saa Skolens andre Elever ham i Reglen kun paa hans daglige, rullende Gang til og fra Skolen og endvidere hver Mandag, naar hele Skolen samledes til Morgenandagt i Solennitetssalen, samt ved de maanedlige Omflytninger, naar Rektor mødte med det store Papir, oplæste det nye Nummer for hver enkelt Elev i samtlige Klasser og i den Anledning roste eller gav Overhalinger.

Vilde vi opnaa en ureglementeret Fridag, stimlede alle Eleverne sammen ude paa Gangen foran 6te eller 7de Klasses Dør, inden hvilken Rektor læste, og averterede

ham ved en enstemmig, dump Brummen eller Mumlen om, at vi havde noget at bede om.

Naar Rektor derpaa viste sig i Døren, puffedes en af de yngre Elever frem af Klyngen for at forebringe Anmodningen, der helst skulde gives et humoristisk Anstrøg.

Ogsaa paa mig faldt Loddet en Gang.

Rektor: »Naa, hvad vil saa han, lille Fæ?«

Ego: »Vi vilde gerne bede Rektor om at have fri imorgen, Lørdag.«

Rektor: »Saa—aa? Vilde I det. Hvorfor vilde I saa netop have fri i Morgen?«

Ego: »Jo—o, for iovermorgen er det Søndag, og saa kunne vi naa at komme hjem at se til Kone og Børn.«

Rektor lo, saa det klukkede i ham, og gav Tilladelsen, som hilsedes med dundrende Hurraraab.

Desværre blev Rektors Syn efterhaanden saa svagt, at han næsten blev helt blind, hvortil kom, at han ogsaa hørte daarligt.

Dette kunde naturligvis ikke undlade at øve en vis Indflydelse paa hans Kvalifikation som Skolens Styre og Leder og medførte da til Slut ogsaa hans Afsked. Det kan dog ikke noksom fremhæves, at de omtalte, legemlige Mangler hos Rektor ingenlunde havde bragt Roskilde Skole i Forfald. Thi, som alt bemærket, hver enkelt Lærer holdt streng Disciplin i sin Time og fandt sig ikke i nogen uhøvisk eller uopdragen Opførsel.

Jeg tror, at alle vi Drengene egentlig var kede af at skulle af med vor gamle Brumbas, der trods sit barske Væsen var afholdt af os. Ganske vist, vi var bange for ham, men havde dog Følelsen af, at han kun vilde vort Vel.

Spektakkelmagere var vi som alle andre Skoledrengene i den Alder, sloges indbyrdes, naar man blev »budt op«,

og leverede større Slag udadtil med »Skoftegnaverne« (saaledes kaldtes Eleverne fra Borger- og Friskolen i Modsætning til »Fedtelatinerne« i Latinskolen), saaledes at vi vistnok ofte fortjente Betegnelsen »vilde Dreng«; men mulig var det netop denne Friluft-Tilværelse, der gjorde os utilgængelige for forskellige Fristelser, selv om et eller andet giftigt Frø blev kastet ud mellem os.

Et Folkefærd, som vi Latinere ogsaa stadig laa i Fejde med, var »Bjergtroldene«, Drengene nede fra »Bjerget«, Holberg-Jepes Fødeby, St. Jørgensbjerg. De havde mere Karakter af Bondedreng og brugte Sten i Stedet for Næverne, saaledes at Slagsmaalene med dem i Reglen var Fjernkamp, der kunde være farlig nok og stundom ogsaa efterlod ret alvorlige Skrammer.

Vore Fritidsfornøjelser om Vinteren var iøvrig Slædekørsel ned ad den lange, ret stejle »Tutsti« eller Skøjteløbning paa Fjorden.

Hvilken Fart, naar vi, efter at have krydset paa Skøjter ud til den lille Ø »Elleore«, gjorde omkring og med Overfrakken bredt ud som Vinger fik Nordenvinden til Medbør og som en Pil, uden at røre en Fod, i faa Minutter tilbagelagde den vist over en halv Mil lange Isvej ind til Havnen!

En yndet Sport, naar det var Slædeføre, var ogsaa at »hænge bag i«. Vi stillede med vore Slæder i Udkanten af Byen, tilraabte de hjemfarende Bønder et »maa vi hænge bag i?« og anbragte efter et mer eller mindre velment Nik Slædetovet i en af Ringene paa Bondekøretøjets Bagsmæk eller Fjæle og fik os saaledes mangen storartet Slædetur. Mindre oplivende var Tilbageturen, naar vi maatte trave en hel eller en halv Mil uden at indhentes af Køretøjer, der skulde samme Vej som vi.

I de rigtige Drengaar var det navnlig Røverlegene i

»Klostermarken« og det stærkt couperede, bevoksede Terræn i Byens umiddelbare Nærhed, der var Glandspunktet i Sommer-Friluftstimerne. Paa Fridagene førtes Guerillakrigene i den fjærnere liggende Boserup Skov, hvor man stundom ogsaa kunde indfange Patienter fra det nærliggende St. Hans Hospital.

De ufarlige Sindssygepatienter havde Tilladelse til at færdes frit i Skoven uden Opsigt, og Mødet med dem kunde undertiden være uhyggeligt nok, selv for en til Tænderne væbnet Røver eller Soldat.

Engang havde jeg søgt Skjulested under en ung Gran, der lig en Skærm strakte sine fyldige Grene helt ned over Bakkekammens Lyng, og var i Færd med at puste ud efter en skarp Forfølgelse, da der med ét, lige ved Siden af mig, lød et hult, tonløst: »Her er saa mange Snoge«.

Det var en af de Sindssyge, der havde valgt Skyggen af en ung Nabo-Gran til Siesta — en høj, sværlemmet Mand, ud af hvis Blik Vanvidet lyste; saa forekom det i hvert Fald mig.

Hurtigere, end om jeg havde haft »den Onde« i højstegen Person i Hælene, var jeg ude af mit Skjul og af Sted. Alle fingerede Røver- og Soldaterfornemmelser veg i samme Nu for Virkelighedens Uhygge.

Vederkvægende var Badene i Fjordens friske, kølige Bølger; derimod drev jeg specielt ikke meget Sejlsport, da vi fra Hjemmet stadig erindredes om at passe paa Fjordens Kastevinde, der i Faders (han var som saa mange af mine Forfædre ogsaa Roskildenser) Skoletid havde krævet flere Ofre. Maaske var Uvantheden med at færdes til Søs netop Skyld i, at jeg en af de faa Gange, jeg var til »Orlogs«, fik mig en ufrivillig, forsvarlig Dukkert.

Vi havde været et Par Stykker ude at ro paa Fjorden

og styrede ind i Havnen, paa hvis Mole et nyt Hold, der havde lejet Baaden for næste Time, ventede. Jeg stod oppe paa Brædtet i Forstavnen og hev Tovet i Land. Den Klodsmajor, der greb det, halede Baaden ind med et saa voldsomt Ryk, at jeg gik paa Hovedet i Vandet. Lejligheden til i Praksis at klare mig med Klæderne paa var forsaavidt velkommen; vanskeligere var det uset at faa nyt Tøj hentet, blive klædt om og faa alt det vaade bugseret hjem, hvor jeg boede. Men Kammeraterne hjalp mig; det gik alt fortræffeligt, og da jeg sad ved Aftensbordet, havde min Plejefa'er og Plejemo'er ikke Gnist af Anelse om, at jeg for et Par Timer siden fuldt paaklædt havde undersøgt Bunden nede i Havnen. Denne Begivenhed gjorde mig dog for Fremtiden mere lydhør overfor Moders »Bekymringer for Vandet«.

I de ældre Klasser, alt eftersom Vikingenaturen veg Pladsen for Følelsen af snart at blive et voksent Menneske, var det navnlig Udflugterne til Boserup Skov, Bogenæs og Hertha-Dalen, der blev Foraarets og Sommerens Glands-punkter.

Endnu hvert Foraar drager gamle, glade Erindringer mig ned til Boserup Skov, der er berømt ved sit spraglede og yppige Blomstertæppe. Naar Majsolen gør Luftten lun, og de første Bøgeblade sprænge Hylstret, maa jeg, fulgt af mine Kære, derned.

Mellem Anemoner, Bukkar og Kodriver, under nysudsprungne Bøge eller i Skyggen af Unggraner, ad den snart muldsorte, snart solbeskinnede, hvide Skovvej, forbi »Pavillonen« med alle sine malede »Fuglekongeskiver« fra over et hundrede Skyttefester, langs Hegnet, forbi Skovriderboligen og videre frem over Granskovens brune, glatte Naale-Asfalt, gaar Vejen ned til Brinken, hvor Fjordvigen skærer sig ind mellem skovklædte Bakker.

Blandt Fridagene i Roskilde Skole var Markedsdagene nogle af de bedste. I Hovedgaden, paa Raadhustorvet og den aabne Plads foran Palæet var rejst lange Rækker af Telte, hvor allehaande Sager: Manufakturvarer, Fødevarer, Legetøj, Honningkager og andre søde Varer faldes.

Karruseller og Gøglertelte havde fuldt Hus, og den

paa hin Tid bekendte »Tyroler-Ferdinand« med sin »brunøjede Datter« ude fra Dyrehavsbakken lokkede til sig store Skarer, der med begejstrede Bravoraab hilste hans bekendte, »gemytlige Arier«.

For de mindre af Skolens Elever var det en sat Regel, at man en Markedsdag skulde ud »at sy Bønder-Pigerne sammen«. Naar de 4 à 5 i Række og med hinanden under Armene stod fortabte foran en Disk eller en Markedsskriger, fik vi smaa Gavtyve ved Hjælp af en Stoppenaal og Traad i en Fart sammenkoblet Kjolerne

med et langt Sting og fulgte nu de intetanende Ungmøer for at se, hvad Enden paa Komeden blev.

Tidt kunde det vare længe, inden Finalen kom; thi Pigerne hang, med Armene ind i hinanden, sammen som Ærtehalm; men tilsidst maatte det jo ske, at Rækken var nødt til at aabne sig, og de kvindelige Udbrud af Forbavselse morede os da kosteligt.

Særlig »Pæremarkedet« ved Efteraarstid stod i høj Kurs. Rendestenene, der var dækkede med Halm og Tæpper, flød bogstavelig med de dejligste Æbler, Pærer, Blommer og Nødder.

Mange Skillinger til at købe for havde vi selvfølgelig ikke; men vi vidste jo nok alligevel at finde paa Udveje.

Ved at bede om nogle »Prøver« hjem til »vor Moder« kunde vi stundom samle os et lille Oplag; men undertiden kunde det jo ogsaa hænde, at vedkommende Sælgerske svarede: »Næ, Gu' gør jeg ej. Du æder dem jo selv!«

Særlig een Markedsdag kom til at spille en Rolle i Roskilde By's Historie.

Saa vidt jeg mindes, var det i 1861 eller 1862.

Baron Dirckinck-Holmfeld, der ejede »Maglekilde« med sit berømte »Løvegab«, havde skrevet en politisk Pjece, der havde vakt Indignation mellem de Nationalliberale.

Nævnte Markedsdag hen paa Eftermiddagen blev der overalt paa Markedet uddelt smaa Sedler, hvorpaa stod: »I Aften Kl. 8 stormes Maglekilde!« Man sagde, at Parolen var udgaaet fra København, og at der derinde fra var mødt forskellige, som skulde lede Demonstrationen. Imod Forventning tillod Justitsraad Holm mig at gaa ned til »Maglekilde« for at se, om den omtalte Trudsel virkelig skulde blive udført.

Da jeg tillige med nogle Kammerater kom derned, var vi i Øjeblikket de eneste, der befandt os i Nærheden af Bygningen. Vi saa Baronens lille Skikkelse vende hjem for at gaa ind gennem Døren i den nordlige Fløj.

Længe varede det dog ikke, før der strømmede flere og flere til, og da Klokken var 8^{1/2}, var allerede et meget talrigt, spektakellystent Publikum samlet om Baronens Residentsslot.

Tumultuanterne tog efterhaanden Opstilling paa Marken langs den østlige Façade, formentlig fordi man antog, at Baronen her havde sin Familielejlighed.

Spektaklerne begyndte naturligvis med Piben og Hujen samt Raab: »Baronen frem!«

De Belejrendes Antal voksede fra Minut til Minut, og snart var hele den store Bygning omringet paa alle 4 Sider af Spektakelmagere.

Værst gik det dog til paa den østlige Side. Staaende paa den noget højtliggende Mark, hvorfra man kunde se lige ind i Værelserne, begyndte Mængden at slaa enkelte Ruder ud med Sten, og snart regnede det med Brokker og Jordklumper, der dels havde Ruderne til Maal dels var beregnet paa at træffe Spejle m. v., som kunde ses inde i Værelserne.

Uophørlig klirrede Ruder og Glas, medens Pøbelen hujede og raabte Hurra.

Mod en af Indgangsdørene forsøgte et Par lange Labaner en Attaque, idet de løb Storm imod den, holdende hver i sin Ende af en lang Bjælke, der benyttedes som Vædder. Det gav et enormt Skrald; men Døren holdt dog.

Man skreg og raabte, at man vilde have fat i Baronnen, og mens nogle paastod, at han endnu var i Bygningen, hvor »han sad skjult under et Kar i Kælderen,« var der andre, som vilde vide, at Fuglen allerede var

fløjet, idet Baronen skulde være undsluppen over i Rektorens Have, der kun ved en smal Sti var skilt fra »Maglekilde«.

Roskilde Politi, der, saa vidt jeg véd, kun bestod af en Politifuldmægtig og 2 Politibetjente, der var ret immobile, havde ganske vist indfundet sig kort efter, at Optøjerne havde taget deres Begyndelse; men denne Politistyrke var selvfølgelig ganske magtesløs.

Var Politiet ved den ene Façade, bombarderede man desto ivrigere de andre tre.

Klokken henad 10 mødte Byens Borgervæbning, formeret i et Kompagni under Kommando af Lieutenant, Skomagermester Pätges.

De Roskilde Borgere var pragtfulde, naar de kom i Uniformen; men mest pragtfuld var selvfølgelig Chefen, der mindst var klædt som en af Napoleons Marchaller, i trekantet Hat med en mægtig vajende Fjer, store Guld-epauletter og et pragtfuld Sabelskærf om Livet. Synet af denne Krigerskare imponerede dog ikke. Borger-Soldaterne havde vistnok en Følelse af det prekære ved mulig at skulle arrestere N. N., hvis Bukser eller Støvler man plejede at reparere og lappe, eller ved at lægge Haand paa den unge Mand, der mulig var »Jomfru Lottes« Tilbeder, og Roskilde-Garden modtoges derfor med vittige Bemærkninger og Spydigheder, der nok som viste, at dens Opræden mere betragtedes som Sjov.

Det skyldtes derfor hverken Politiet eller Borgervæbningen, at Tumultuanterne til Slut faldt til Ro, men kun det Faktum, at saa godt som alle Vinduer var slaet ind, og at der i det hele havde været et saadant Halløj, at man nu antog at have jaget Baronen en dygtig Skræk i Livet. Han forsvandt sporløst fra Byen og viste sig, saa vidt jeg véd, ikke oftere derude.

Optøjerne geraadede selvfølgelig ikke Roskilde By til Ære, men glemtes dog forholdsvis hurtigt, og kun enkelte af Tumultuanterne der paa Slagmarken var bleven noteret af Politiet, blev ikendt Bøder.

Som Tilskuer havde jeg ved denne Lejlighed ikke været udsat for nogen Art af Forulempelse. Mere truende saa det ud ved en anden Begivenhed, der ogsaa havde bragt Roskilde Borgernes Blod i Kog.

Vor skikkelige Pedel havde en noget varmblodig Kone, der en skøn Dag faldt i Armene paa en omvankende Mormonpræst, som gjorde adskillige Proselytter i Byen.

Han holdt Møder i forskellige Smugkroer, og da jeg og en Kammerat havde faaet at vide, at et større Opvækkelsesmøde skulde holdes i et Baghus i Ringstedgade, besluttede vi at indfinde os som Tilhørere.

Præsten var en høj, »slatten« Fyr med bleggul Ansigtifarve og langt, sort Fuldskæg. Hans Tale røbede straks den udannede Mand, der imidlertid lod sin Tales Strøm, spækket med Skriftsprog, flyde ustandseligt, efter at vi først havde sunget en saakaldt Salme, der ved Indgangen til Lokalet blev stukket hver Tilhører ud, og som i høje Toner priste Mormonlærens Ufejlbarlighedovre ved Saltsøen.

Min Kammerat og jeg var de eneste mandlige Tilhørere og har vel nok ved vor Optræden forarget de kvindelige Medlemmer, som med Øjnene slugte den lange, sødvamle Fyr, der aabenbart ret var i sit Es.

Men hvor længe var Adam i Paradis?

Mormonen var midt i sin Tale om Velsignelsen ved den menneskelige Kærlighed, da Træsko-Klappen og høj-røstet Tale lød udenfor i Gaden.

Formentlig var det Tilhørerindernes Mænd, Forlovede og Nærmeste, der vilde drage de Forvildede bort fra Mormonvejen.

Den lille Gade var hurtig fyldt af støjende Mennesker, der raabte: »Ud med Mormonpræsten!« Denne, der rimeligvis var vant til slige Attaquer, aflaaede straks Døren og slukkede Lysene, idet han paabød Selskabet at forholde sig rolig, saa vilde Stormen nok lægge sig.

Gardiner for Vinduerne fandtes ikke, og formodentlig var det derfor, Præsten slukkede Lysene, for at ikke en eller anden Sten skulde finde Vej til ham.

Hylene blev værre og værre; en Rude knaldede og endnu en. Situationen begyndte at blive ret kritisk. Hvad vilde vi ogsaa paa den Galej?

En anden Dør fandtes imidlertid, der førte ud til en Have. Den var kun forsynet med en Krog; men ogsaa den havde Præsten ladet sætte paa for ikke at blive angrebet bagfra.

Det lykkedes os at arbejde os hen til Døren trods Præstens og hans kvindelige Tilhøreres Protest, og snart var vi i det fri ude i Haven, hvorfra vi let naaede vore respektive Hjem uden selvfølgelig at omtale, at vi havde været med ved Mormonspektaklerne.

Den næste Dag hørte vi, at de fleste Ruder var bleven slaaet ind, og at det i det hele havde set ret truende ud for Mormonen og hans Tilhængere, men at Byens 2 Politibetjente omsider havde givet Møde, og at det denne Gang dog var lykkedes dem at klare Situationen.

Blandt Begivenhederne i Skoleaarene maa jeg dvæle lidt ved min Konfirmationsforberedelse.

Jeg mindes, at min Religionslærer, Adjunkt P. A. Holm, der var ivrig Grundtvigianer, en Dag spurgte mig: »Naa, Christian, hos hvem skal Du konfirmeres?«

Da jeg svarede: »Hos N. N.«, udbød han: »Skal du virkelig ogsaa konfirmeres hos ham!«

At der laa noget til Grund for hans Forbavselse, fik vi Konfirmander undertiden ogsaa Indtryk af.

I Balslevs Katekismus og i Bibelhistorien eksamineredes vi nøje efter Bøgenes Tekst; men forøvrigt helledes Timerne navnlig Verdenshistorie og Astronomi, hvori N. N. var saa vel bevandret, at Timerne langt fra var kedelige.

Stundom forklaredes ogsaa det læste Pensum, og unægtelig forbavsedes jeg ved at høre, at Miraklerne kunde inddeles i de smaa og de store.

De smaa Mirakler var de, man let kunde forklare; de store derimod de, der krævede Videnskabens Hjælp.

Blandt de smaa Mirakler var Lazarus's Opvækkelse fra de Døde, idet han kun havde ligget i en søvnliggende Døs, og Christus havde kaldt paa ham med saa høj og gennemtrængende Røst, at Lazarus var bleven vakt af sin »Dvale«.

Man fortalte, at N. N. som ung vilde have været Officerer og nærede en glødende Interesse for det militære Kald.

En rig Onkel vilde det imidlertid anderledes og forestillede den unge Mand, at han, hvis han fulgte sin Officerslyst, ikke maatte gøre sig Haab om at arve ham.

Vilde han derimod studere Teologi og blive Præst, skulde hele Formuen tilfalde ham.

Kampen har formodentlig været haard for den stakels, unge N. N.; men omsider sejrede Mammon.

Han studerede Teologi, tog sin Embedseksamen, man siger endog med egregie, og blev Præst.

Paa mig gjorde N. N.'s Teorier ikke Spor af Indtryk, og unægtelig var, fraset Præstens Docering i Historie og Astronomi, Timerne i Konfirmationsforberedelsen spildt. Selve Konfirmationen skete hjemme i Ondløse Kirke hos min Fader og var en for mig smuk og højtidsfuld Begivenhed.

Som tidligere berørt holdt Biskop Martensen den paafølgende Pinse Visitats i Ondløse.

At modtage denne højlerde Prælat satte selvfølgelig Præstegaarden i Bevægelse.

Uvilkaarlig tænker man sig som Barn Aandens Stormænd udrustede med et voluminøst Legeme, og jeg forbavsedes derfor ikke lidt ved at se den lille, spinkle Bisp, der imidlertid trods sin Lidenhed havde noget overordentlig værdigt og myndigt i hele sin Optræden.

Biskop Martensen vidste jo, at Fader trods sit Navn nærmest tilhørte den højkirkelige Retning, og dette bidrog vistnok ikke lidt til, at »Hans Højærværdighed« paa forskellig Vis lagde for Dagen, at han følte sig veltilfreds i Præstegaarden.

Som gængs ved slige Visitatser var Præsterne fra hele Omegnen indbudt til Bispemiddag, der forløb meget fornøjeligt, selv om man stadig havde Fornemmelsen af, at der var en Prælat til Stede.

Indenfor Familiens snævre Kreds diskuterede Bispen og Fader Dagens brændende Spørgsmaal, saavel de kirkelige som de politiske, om hvilke de vistnok var fuldt ud enige.

Bispen var iøvrig meget underholdende i de Dage, han gæstede Præstegaarden. Særlig bed jeg Mærke i en lille Historie, han fortalte om Frederik den Syvende.

Kongen havde en Dag talt med Martensen om sin Død og havde da blandt andet sagt: »Naar jeg engang dør, skal man føre mig paa en Orlogsmand ud paa Østersøen, svøbe mig i Dannebrog og sænke mig i Havet.«

Hvad der særlig vakte min Beundring for Bispen var hans ualmindelige Evner til at eksaminere. Uvilkaarlig forestillede man sig, at denne lærde Mand kun kunde bevæge sig i de højere, aandelige Sfærer; men Faktum viste, at han var en fuldendt Mester i at stille jævne og

letfattelige Spørgsmaal, som derfor ogsaa besvaredes godt af Bønderbørnene, skønt de naturligvis skælvede ved Synet af Fløjelskjolen og de prægtige Dekorationer.

I det hele fik man Indtryk af en stor Aand i et lille Legeme og af en fuldstøbt Karakter. Senere, da jeg var bleven Student, hørte jeg ham ofte prædike i Kristiansborgs Slotskirke.

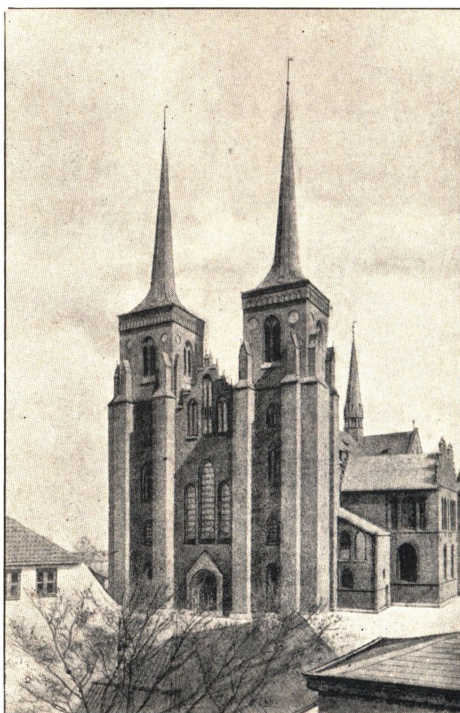
Lørdag Aften samlede Adjunkt Holm i sit Hjem de af os Disciple, der havde Lyst til at overvære et lille, opbyggeligt Møde, under hvilket der blev sunget før og efter hans Foredrag, der altid var af kristelig Art. Om han drog nogen af Eleverne til Grundtvigianismen, véd jeg ikke; for mit Vedkommende var det i hvert Fald ikke Tilfældet. Men iøvrig følte jeg mig meget tiltalt af denne livlige og poetisk begavede Mand.

Nogen Uvillie og Kritik vakte det fra de andre Læreres Side, naar Holm pludselig i Religionstimen foreslog os at synge en eller anden Salme, hvilket Forslag selvfølgelig fulgtes med Glæde, da det jo baade var en Afveksling og ikke gav Anledning til Karakterer. Han satte Pris paa, at vi sang højt og tydeligt; men selvfølgelig kunde en Snes Drengestemmer, der alle gjorde deres bedste, ikke undlade at forstyrre Naboklasserne, som var optagne af andre ikke kristelige Sysler.

Efter nogle Aars Forløb kaldtes han til Præst og afløstes da af Adjunkt Scharling. Han var en udmærket Mand baade som Menneske og som Lærer og blev inden kort Tid ualmindelig afholdt. At han som »gamle« Professor Scharlings Søn ikke var Grundtvigianer, siger sig selv. Undertiden inviterede han de ældste Elever hjem til sig, og vist er det, at de Timer, jeg tilbragte i hans fint dannede og litterært interesserede Hjem staar for mig

i en vis Glorie, hvortil ogsaa bidrog, at hans Hustru var meget musikalsk og ofte glædede os unge ved sit smukke Fortepiano-Spil og sin Sang.

Man siger, at »gammel Kærlighed ruster ikke«, og

det maa formodentlig være Grunden til, at hvor jeg saa senere hen i Livet — baade herhjemme og i Udlandet — er traadt ind under mægtige Kirkehvelvinger, har det forekommet mig, at ingen Kirke kan maale sig med Roskilde Domkirke i Højtidelighed, Hygge og Poesi. At det historiske giver Kirken noget særligt tiltrækkende

og uvilkaarlig øver sin Indflydelse paa den, der fra Barn færdes under dens høje, gothiske Buer, er en Selvfølge. Iøvrig har de fleste Mennesker jo deres Yndlingskirke saavel som deres Yndlingsblomst; det er ikke altid de største og mest pragtfulde; tværtimod! En pynter helst sit Knap-hul med Violen, en Anden med Margueriten.

Jeg havde ikke været mange Dage i Skolen, før en Kammerat lærte mig gennem de aabent staaende Kælder-Vinduer ned til Gravkamret, hvor den Gang Christian den Fjerdes Kiste stod, at kalde paa den gamle Konge fra »Trefoldigheden«.

»Kong Christian den Fjerde!« raabte man med høj Røst, og fra Kirkens talløse Rum svaredes der stærkere og svagere: »Kong Christian den Fjerde!«, — et Mylder af Svar, der lød, som kom de fra Aandernes Verden og med en Klang fra længst forsvundne Dage. Rugede Mørket over den gamle Domkirke, var Experimentet særlig nervepirrende og gav Fantasus endnu stærkere Fart.

I endnu nærmere Berøring med de Hensovende kom man oppe ved den store Pille tilhøjre for Alteret. Inderst inde i en formodentlig af Nysgerrige tilvejebragt Udskrabning af Murværket kunde man se et Laarben, der ikke var længere fjærnet fra Pillens Yderside, end at man med flad, udstrakt Haand kunde med Spidsen af Fingrene røre ved Svend Estridsens jordiske Levninger.

Fra hvert et Rum, fra Krogene i de dybe Kældere, fra Mure og Søjler, fra de fliselagte Gulve i Midte- og Side-skibene — fra hvert et Sted hvisker Historien om svundne Tider, om Glæde og Sorg, om Fald og Sæde, om Magts- og Myndigheds Forgængelighed, kort sagt om Tidens Tand; hvordan den skørner og mørner alt, hvad jordisk er!

Navnlig om Sommeren, naar de mange Besøgende vistes om i Kirken, slog vi Drengene ofte Følge med et

eller andet Selskab og gjorde da den lange, interessante Vandring fra den ene til den anden Seværdighed, indtil vi kunde Forklaringen lige saa godt som Fremviseren; saa gik det i hvert Fald mig. Trods den ofte tørre Op-rem-sning blev man ikke ked af disse Fremvisninger. Tvertimod! For hver Gang traadte flere og flere Billeder frem.

Ofte stod Kirkedøren i den lille Udbygning, der vender ud mod Latinskolen, aaben. Vi sneg os ind og kunde timevis glæde os ved at lytte til Matthison-Hansens Spil paa Orgelet, som han, hvad der er noksom bekendt, behandlede mesterligt baade med Hænder og Fødder.

Undertiden var der Blytækkere oppe paa Taget, og naturligvis maatte man saa derop. Besværligt var det, men Umagen lønnede sig. Deroppe fra kunde man næsten se, hvad de gode Roskildensere havde i Gryden.

Jeg taler her om Reparationer paa selve Kirketaget, ikke paa Spirene. Var der Blytækkere paa dem, lignede de, naar de hang deroppe paa deres Stilladser, smaa Dværge. Uden paa Spirene vovede vi os ikke. Derimod kendte vi godt det indre af Taarnene og Spirene, hvor Jagt efter Falke- og Allike-Æg ofte drev os tilvejs.

»I gaar vel ikke op i Taarnene?« spurgte gamle Line Dahlberg¹⁾ ofte, og saa fortalte hun en frygtelig Hi-

¹⁾ Efter et Par Aars Ophold i Justitsraad Holms Hjem, mente han og Fader, at det var vel ensomt for mig at bo ganske ene hos den gamle Justitsraad og Hustru, og jeg kom da i Huset hos Jomfru Line Dahlberg, der holdt Pensionat for Skoledisciple. Vi var hos hende 6 Pensionærer, og skønt Boligen, Maden o. s. v. selvfølgelig ikke kunde staa Maal med, hvad jeg var bleven vant til i det Holm'ske Hjem, var det, daglig at være mellem Kammerater — ogsaa udenfor Skoletimerne — for mig et saadant Gode, at jeg gerne havde nøjedes med bart Brød og en Madras. Hun forstod ret at omgaas unge Mennesker, gjorde det rart og hyggeligt for os og holdt alligevel os unge Springfyre under et vist

storie om, hvordan en Fremmed en Gang paa egen Haand var gaaet op i et af Taarnene, hvis Dør havde staaet aaben, og var naaet helt op til Klokkerne, da pludselig den store Klokke begyndte at ringe. Manden faldt død om, dræbt af den voldsomme Lydbølge. Om Historien var virkelig eller et Fantasifoster, skal jeg lade være usagt. Utrolig er den vel næppe. Vist er det, at naar de store Klokker ringede, tonede de som sande Domsbasuner og satte endog paa lang Afstand Luften i voldsomme Svingninger.

Jeg har Indtrykket af, at man i Begyndelsen af Tredserne ikke viste megen Pietet overfor Fortidslevninger. Baade inde i Domkirken og udenfor den saas paa den Tid mange Steder Dynger af gamle Ligsten med Indskriptioner, der utvivlsomt er gaaede al Kødets Gang og nu tjene som Skærver i Bygnings- eller Brolægningsbeton, Gud ved hvor.

Skønt Navnet Bistrup har en vemodsfuld Klang, var dets Nærhed ved Roskilde By dog Anledning til forskellige, pudsige Smaabegivenheder og Oplevelser for os Skoledrenge.

Ugentlig kom en stor Skare af mandlige eller kvindelige Patienter vandrede op til Roskilde med en Opsynshavende i Téten og én i Queuen. Det var naturligvis Patienter, der ikke var farlige for Omgivelserne, og alle tilhørte de den tarveligere Klasse. Hver raadede over faa Skillinger, og medens Kvinderne navnlig satte deres Formue i Naale med spraglede Glashoveder og deslige, hvormed de straks pyntede sig, gjorde Mændene navnlig Indkøb af Skraa- og Snustobak.

disciplinært Baand, som vi iøvrig aldrig søgte at bryde, da vi alle holdt meget af hende. Hun var en Slags Moder for os.

At Staklerne ikke var normale, kunde man selvfølgelig straks baade se og høre. For manges Vedkommende, navnlig Kvindernes, mindede Klædedragten om svundne Moder, og medens Adskillige uophørlig talte med sig selv, røbede ogsaa de Bemærkninger og Udbrud, som henkastedes til os gabende, smilende eller kaadmundede Dreng, naar Skaren drog forbi, at Staklerne ikke var ved deres fulde fem.

Navnlig en af Patienterne havde vi megen Morskab af. Han kaldte sig »Vorherre«, sagdes to Gange at have vundet det store Lod i Lotteriet, og lige saa hurtigt at have sat Formuerne overstyr, hvorefter han blev sindssyg.

Naar vi mødte ham, faldt Samtalen omtrent saaledes:

»God Dag, Vorherre!«

»God Dag, min Søn. Hvad hedder du?«

»Ja du er jo Vorherre. Er du ikke?«

»Jovist er jeg Vorherre.«

»Men saa er du jo ogsaa alvidende.«

»Javel er jeg alvidende.«

»Saa maa du jo ogsaa vide, hvad jeg hedder.«

»Det ved jeg ogsaa, min Søn; jeg kan blot ikke huske det i Øjeblikket.«

En anden af Patienterne, kaldet »Tosse-Ferdinand«, var ogsaa velkendt i Roskilde. Han blev brugt til at gaa Byærinder ude fra Hospitalet, og daglig kunde man derfor se ham i Byen.

Han kom altid ansættende i kort So-Trav tæt op ad Husenes Façader og pikkede da paa Ruden overalt, hvor han kunde se nogen inde i Stuerne, idet hans godmodige, røde Ansigt samtidig hilsende og nikkede.

I følgende Historie spillede »Tosse-Ferdinand« Hoved-

rollen. Den passerede rigtignok nogle Aar, før jeg blev »Roskildenser«, men selvfølgelig gemtes den i trofast Erindring og vandrede fra Generation til Generation; maaske lever den endnu derude mellem de brave »Latinere«.

I et Frikvarter fik Eleverne i 7de (ældste) Klasse fat i »Tosse-Ferdinand«, der netop passerede forbi Skolen, og afsluttede straks paa Stedet følgende Overenskomst med ham.

Han skulde lade sig lukke inde i det store Klasse-Skab, blive der hele den paafølgende Undervisningstime og selvfølgelig holde sig rolig som en Mus. Til Gengæld vilde han, hvis han bestod Prøven, faa 1 Skilling udbetalt af hver Elev, hvilket vilde udgøre ialt 12 Skilling, en for Staklen enorm Kapital.

Ferdinand blev anbragt i Skabet, Klokken ringede, og Timen begyndte.

Jeg tænker mig, at Læreren med Tilfredshed har bemærket den usædvanlig stille Velvillie, hvormed Matematikens uomtvistelige Sandheder den Dag modtoges.

Mindre tilfredsstillende maa Ferdinand have fundet Opholdet derinde i det mørke Skab, thi næppe var den halve Time forløben, før der hørtes en svag Banken.

Læreren: »Lad være at banke!«

Atter nogle Minutters uforstyrret Eksamination. Det banker paa ny og stærkere.

Læreren: »Lad dog være med den Banken! Hvem er det, der sidder og banker?«

En Elev: »Der er ingen af os, der banker.«

»Vist er der saal Voksne Mennesker!«

Lidt efter følger tre vældige Kraftslag, der ikke lader Tvivl om, hvor Lyden kommer fra.

Læreren farer til Skabet, aabner Døren med et rask Tag, og — »Tosse-Ferdinand« farer frem som skudt ud af en Kanon. Tableau!

»Gale Mand, hvad vil han her? Vil han her ud!«

Men det vilde Ferdinand nødig, i hvert Fald ikke før han havde faaet, hvad der tilkom ham: en Skilling pro persona.

Læreren halede i Ferdinand, der med fremstrakt Haand løb langs Bænkene for at modtage sin Tribut, og da han ikke havde mange Kræfter, medens Ferdinand var en lille, robust Fyr, lykkedes det sidstnævnte at indkassere hele sit Tilgodehavende, inden han blev sat paa Porten.

Med en Kammerat, der kendte daværende Overlæge, Professor Steenberg, aflagde jeg undertiden Besøg ude paa Bistrup og fik derved et lidt nøjere Kendskab til Hospitalet og Patienternes Behandling m. v. Særlig opmuntrende var disse Besøg ikke, men udøvede dog alligevel en vis Tiltrækning.

Taknemmelighed over at være rask og sund paatrænger sig vel enhver, der aflægger et Besøg paa et Hospital; men næppe føles Taknemmeligheden stærkere end efter en Vandring gennem et Sindssygehospital.

Jeg skal ikke indlade mig paa nogen Kritik; men utvivlsomt staar Nutidens Behandling af Sindssyge langt over, hvad Fortiden præsterede, og fremviser jo ogsaa langt flere Helbredelser.

I gamle Dage var det en »Skam« at være sindssyg. I vor Tid behandles Sindssyge som andre Patienter, og mange vinde Helbredet tilbage.

En vis Forsigtighed maatte altid iagttages ved Besøgene paa Bistrup. Et ungt Menneske, der besøgte en af de kvindelige Fællestuer, medens der serveredes

Kaffe, kunde ikke bare sig for at smile af en af Patienterne, der balancerede med Underkoppen, fyldt med skoldhed Kaffe, paa de tre Fingre.

»Damen« besvarede øjeblikkelig Smilet med at kaste ham Kaffe og Kop lige i Ansigtet.

I en mindre Ejendom ved Vejen midt imellem Bistrup og Roskilde boede en Familie, hvis Datter jeg traf ved vore Skoleballer. Hun fortalte om flere natlige Besøg af Sindsforvirrede, der i det blotte Linned var rømt fra Hospitalet og havde søgt Ly i hendes Hjem. Slige Visitter vare naturligvis ikke blot i højeste Grad uhyggelige, men voldte ogsaa megen natlig Besvær, idet der bl. a. hurtigst muligt maatte sendes Bud til Hospitalet for at melde det passerede.

Der var paa de Tider ikke saa lidt Selskabelighed i Roskilde; den var ikke karakteristisk ved Luksus og Overdaadighed; tværtimod! Hjemmene var af den gode, gammeldags, hyggelige Art. Hvad Tid paa Dagen, man ringede paa, var man velkommen og blev inviteret til at blive til Middag, The o. s. v. Gjorde Familien Bal, blev man ikke glemt og stillede da et Par Dage forud for at takke for Indbydelsen og samtidig anmode Husets Døtre om den eller den Dans; 2den Dans var Inklinationsdansen, som man først bad om, hvis man ikke vistes den Ære at opfordres til at »aabne Ballet« med Hjemmets ældste Datter.

Jeg var »Dansehest« om en Hals.

Hvor har jeg moret mig paa de Roskilde Baller, baade dem i Hjemmene og paa Skolens Baller, som de senere Aar holdtes paa Hotel »Prindsen« og i Reglen begyndte med en lille Komædie! Jeg brød mig adskillig mere om Dansen end om at agere Skuespiller. Dog en-

gang maatte jeg optræde »paa Bræderne« og spille Stuepigen i Erik Bøghs »Kærlighed paa Taget«.

Saavidt jeg mindes, havde jeg kun to Replikker at sige, saa det kunde jo endda gaa; værre var det med »Fruentimmerklæderne«. Da jeg efter Komeden skulde løbe hjem for at klæde mig om til Ballet, traadte jeg nede paa Domkirkepladsen op i Skørterne og slog en Koldbøtte, der efterlod en Skramme i Panden. Damerne vilde dog alligevel nok danse med mig; jeg havde tænkt mig det værste.

Hvis en eller anden af Baldamerne fra hin Tid tilfældig skulde læse disse Linier, tillader jeg mig at udtale en ærbødig Tak for hver en Dans, der forundtes mig af Roskildes nydelige, unge og ladylike Damer.

En Veninde havde jeg nede i Landsbyen »Bjerget«; det var »den gamle Dragon«. Hun var godt op i de Halvfjers, høj, knoglet og med Ørnetræk, der vist en Gang havde været smukke. Hun »tog imod« i sin lille Indsidderstue og fortalte sin interessante Livshistorie, naar man gav hende til »en Taar Kaffe«.

I Aaret 1810 eller 1811 havde hendes Kæreste, der ligesom hun var dansk af Fødsel, i Hamborg ladet sig hverve til fransk Soldat (Dragon). Da hun fik dette at vide, tog hun Mandfolkeklæder paa og rejste til Hamborg, hvor det ogsaa lykkedes hende at blive hvervet til at indtræde som Dragon i den franske Armé. Den kvindelige List er jo uden Ende, og det lykkedes hende virkelig til Slut at blive Menig ved samme Dragon-Eskadron som Kæresten.

Eskadronen var med i Rusland i 1812.

Yderst interressant fortalte hun om det forfærdelige Vinterfelttog og om de næsten overmenneskelige Anstrengelser, som Napoleons Tropper maatte udholde paa

Ruslands Snemarker. Hun og Kæresten var med ved Overgangen over Berezina-Floden, hvor saa mange af Eskadrons-Kammeraterne maatte lade Livet i den rivende Isstrøm, medens de to begge uskadt naaede den modsatte Bred paa deres svømmende Heste.

I Slaget ved Leipzig faldt hendes Kæreste, og formentlig har hun med dette Tab mistet Lysten til at fortsætte det militære Haandværk, under hvilket hendes virkelige Køn aldrig blev opdaget. Kæresten vidste jo Besked. Paa hvilken Maade hun til Slut vendte den militære Karriere Ryggen, kunde jeg aldrig faa rigtig opklaret, idet hun gav undvigende Svar.

Naar man spurgte hende, om hun nogensinde havde set Napoleon, den nye Tids Cæsar, svarede hun: »Ja; to Gange. Den ene Gang var i Rusland. Det var en iskold Vinternat; min Kæreste og jeg var udstillet som Blænkere. Pludselig hørte vi nogen komme ridende langs Kæden. Det var Kejseren, fulgt af nogle af sine Officerer.

Idet han red forbi os, sagde han: »Pas godt paa i Nat!«

Den anden Gang var »lige efter Slaget ved Leipzig, hvor min Kæreste faldt. Jeg saa Kejseren køre forbi i en lukket Vogn; men jeg kendte ham straks«.

Der kom en sær Ild i den Gamles graa Øjne, naar hun talte om Kejseren. Hun gestikulerede stærkt; de mange Ansigtsrynker glattedes ligesom ud af Glæden, der lyste over Trækkene, naar hun fortalte om »den lille Korporal«, de franske Soldaters Afgud. Adskillige Gange under sin Fortælling maatte hun have Snustobaksdaasen frem og bød da ogsaa Tilhørerne en Pris.

At hun selv som gammel ikke havde glemt sin Vaabenfærdighed, godtgjorde hun noksom en Gang, da nogle Næstved-Drøner drog gennem Roskilde. Hun stillede straks og gav sig i Passiar med Folkene, hvem hun for-

talte sine Ungdomseventyr. Da der blandt dem var en vantro Thomas, trak hun hans Sabel ud af Skeden, indtog med skrævende Ben Rytterstillingen og udførte de reglementerede Rytterhug med en saadan Kraft og Elegance, at Dragonerne maatte indrømme: »Der er ingen i vor Eskadron, der gør dem bedre«.

At hendes Fortællinger ikke var Fabel, viste Sct. Helena-Medaillen, som hun havde faaet tilsendt fra Frankrig.

»Den gamle Dragon« var iøvrig vel kendt i mange Præstegaarde og paa mange Herregaarde i Sjælland, idet hun ofte foretog lange Udflugter til Fods og da var en villig Fortæller overalt, hvor man kunde fornøje sig ved at høre hende berette om det, der havde været hendes Livs Drama.

Jeg har senere hørt, at hendes Levnedsløb skulde være udkommen paa Tryk; men paa de Biblioteker, hvor jeg har forhørt derom, har man benægtet det.

Da jeg nu en Gang er ved Napoleonserindringer, har jeg et Par andre paa Hjertet.

Paa Herregaarden Lerchenfeldt (ved Kallundborg), som tilhørte Godsejer Holm, var jeg som Dreng i Besøg.

Det var en meget varm Sommerdag. Vi stod nede i Mejeriet for at beundre et eller andet vedrørende Mælkeriet.

De hvidkalkede Vægge nærmest den store Kedel var næsten sorte af Fluor. Da jeg i den Anledning gjorde en Bemærkning, svarede en gammel Røgter, der stod ved Siden af: »Saadan saa det ud med franske Lig paa Ruslands Snemarker, da vi gik tilbage i 1812«.

Ogsaa han var en af Napoleons gamle Soldater. Ja, endnu i det Herrens Aar 1904 lever en Mand, der har set »den store Kejser«. Det er Landstingsmand, Kammerherre Thygesen, der ganske vist ogsaa stærkt nærmer sig de 100 Aar.

Som lille Dreng fulgte han med sin Fader til Paris, hvor han fra et Hotels Vindu saa Kejseren drage gennem Byen i Spidsen for Tropperne.

Han paastaar ganske tydeligt at kunne mindes Kejsers Skikkelse med Napoleonshatten og den graa Kappe.

Kammerherren har jeg haft den Fornøjelse at træffe her i København hos Ingeniørregimentets daværende Chef, Oberst Hoskiær.

Fra jeg var lille, har Napoleon været min Helt, som jeg aldrig kunde blive træt af at høre om.

Min Fader, der var født 1804, maatte tidt fortælle om, hvad han erindrede fra Napoleonstiden.

Det var navnlig Disputerne pro et contra Napoleon, som havde floreret i hans Barndomshjem, da han var lille Dreng. Jeg sagde ikke noget; men unægtelig undrede det mig at høre, at min Bedstefader, den gamle Provst Thomas Schat Rørdam, havde været ivrig Anti-Napoleonist.

Men tilbage til Skolen og den Mand, der beskikkedes til vor Leder og Styrer: Sorø Akademis Rektor, Etatsraad Bojesen, en Mand, hvis Energi og Jærnvillie dannede en forunderlig Modsætning til hans lille og spinkle Skikkelse.

Mange Historier om ham løb forud. Man fortalte, at han i Mangel af Spanskrør pryglede Sorøanerne med en lang Jærn-Vindus-Krog, samt at hans Hustru, naar nogen bemærkede: »Deres Mand ser ikke rigtig vel ud«, svarede: »Saa har Bojesen vist ingen pryglet i Dag, og det kan han slet ikke taale«.

Han kom! Om nu end Virkeligheden ikke svarede fuldt ud til de bange Anelser, vist er det, at vi straks fra den første Stund og siden hen skælvede for den lille »Jærnmand«.

I samme Øjeblik Skole-Klokken havde lydt, stod Rektor snart i den ene snart i den anden Klasse, og vé den Lærer

eller Elev, som da ikke var paa Plads. Læreren fik en af den Slags Reprimander, som man ikke oftere udsætter sig for, og Eleven en Lussing saa intensiv, at man nødigt vendte den anden Kind til.

I Rektor Elberlings Tid eksisterede Lussinger ikke i de to øverste Klasser. Men at denne Antagelse var en Illusion under det Bojesenske Regimente, blev vi snart klar over.

Omme i Skomagergade boede en gammel Kone, kaldet »Mutter Hanegal«, der blev aldeles rasende, hvis man galede efter hende, hvilket naturligvis havde til Følge, at hun knapt viste sig paa Gaden, før »Kyke-li-ky!« skingrede fra Porte og Gadedøre, fra »Latinere« og »Skoftegnavere«, der paa det Felt slog Følge med hinanden.

Intet anende sad vi en Dag i næstøverste Klasse og »pløjede« Latinen, da Rektor med et farer ind ad Døren og tager Kursen mod en af Eleverne.

»Du har galet efter en gammel Kone!« hvorpaa følger en Lussing, saa det skingrer i Klassen. Der blev hverken spurgt om Vedkommende nu virkelig ogsaa var den, der var bleven meldt for at have galet, eller om vi var vant til at faa Lussinger i 6te Klasse. Meldingen var bleven anset for Fakta, hvorpaa Eksekutionen straks udførtes. Unægtelig en disciplinerende Retsfølgning, der gavnede baade Disciplinen og »Mutter Hanegal«.

Endnu en god Stund, efter at Etatsraaden havde smeldet Døren i efter sig og var forsvundet, stod vi alle, Læreren saavel som Eleverne, som Saltstøtter, der først lidt efter lidt genvandt saa meget Fatning, at vi atter kunde sætte os ned og tage fat, hvor vi slap.

At blive kaldt ind til Rektor var anset for værre end det værste. Det hændte ogsaa kun meget faa, jeg tror, fordi der i Virkeligheden fra den tidligere Rektors Tid

var et godt og venligt Forhold mellem Lærere og Elever, saaledes at Lærerne helst undgik at melde en Elev dels af Frygt for, at Revselsen skulde blive altfor haard i Forhold til Forseelsen, dels ved Tanken om, at der i en Melding kunde ligge en Antydning af, at vedkommende Lærer ikke selv kunde klare Situationen, ligesom jeg ogsaa havde Indtryk af, at Lærerne lige saa vel som Eleverne helst holdt sig saa fjærnt som muligt fra den lille Jærn-Etatsraad.

Som Lærer var Etatsraad Bojesen fortrinlig. Klart og fyldigt gennemgik han det latinske eller græske Pensum til næste Dag, og vé den, der ved den følgende Overhøring ikke nøjagtigt kunde gøre Rede for alt baade i Henseende til Oversættelse og Grammatik. Hjemme at forberede sig til hans Fag tog mindst lige saa lang Tid som samtlige andre Lektier. Dovenskab kendtes ikke i Bojesens Fag.

Hans Øgenavn var »Maa—maa!«, to Ord, som han ofte indskød foran en Sætning, i hvert Fald naar han var i Krigshumør.

Af lang Varighed blev hans Rektorvirksomhed ved Roskilde Skole dog ikke. Allerede da han kom til os, ymtedes der om, at hans Helbred var mindre godt paa Grund af en begyndende Brystsygdom, der — mulig ogsaa paa Grund af Overgangen fra Sorøs mere blide Vejrlig til Roskildes friske, skarpe Luft — tog saaledes Fart, at han efter henved et Aars Forløb maatte drage til Italien, hvor han døde.

De sidste Maaneder i Roskilde laa han til Sengs, dog ikke saaledes, at han derfor forsømte sine Timer i 7de Klasse. Bleg som et Lig, mat og udtæret traadte han paa Slaget ind i Klassen og overfaldtes da i Reglen af nogle voldsomme Hosteanfald, der lød, som skulde Brystet

sprænges. Men alligevel tog han fat paa Eksaminationen, og længe varede det ikke, før han talte sig saa varm, at det var, som om Sygdommen var borte.

Saa vandrede han atter ind til sit vistnok meget haarde Sygeleje, men om han end laa der som en slagen Mand, hans Aand hvilede dog over Skolen og holdt alt i god Trit.

Man havde Følelsen af, at han, selv om han var halvdød, kunde holde Justits.

Medens Rektor Bojesen til Hverdag kun var Bussemand, kunde han ved Skolens festlige Lejligheder, eller naar man traf ham udenfor Skolen, være saare venlig og elskværdig, saaledes at man havde Vanskelighed ved at forstaa, at det var det samme »Tugtens Ris«, man for faa Timer siden havde set indenfor Klassens fire Vægge.

I yngste Afdeling af 7de Klasse faldt det i min Lod at blive valgt til Arrangør af Skoleballet, og da min Meddirektør bestemt nægtede at holde Festtalen for Rektor, maatte jeg tage Affære.

Hvad skulde jeg sige? Opgaven var ikke let.

Forskellige Planer gærede i min unge Sjæl. Jeg blev staaende ved »Danaiderne«. Rektor og Lærerne var naturligvis Danaiderne, der forgæves søgte at øse Kundskabens Kildevand i vore, Elevernes, Kar, hvis Bund imidlertid var saa gennemhullet af Tankeløshed og Dovenskab, at Lærdommen løb ligesaa hurtigt ud, som den fyldtes paa. Vi lovede imidlertid Bod og Bedring og takkede Rektor, fordi han gerne vilde have flinke Studenter ud af os.

Rektor nikkede venligt til mig og klinkede med mig, idet han elskværdigt bemærkede: »Det kom Du virkelig ret godt fra, Rørdam«.

Etatsraad Bojesens Eftermand blev Rektor Povelsen, der under Krigen 1864 var bleven fordreven af Preusserne fra Rektorstillingen i Slesvig By.

Overgangen var unægtelig behagelig.

Rektor Povelsen var ikke mindre streng, ikke mindre bestemt end hans Forgænger; men hans hele Maade at tage os Unge paa diametralt modsat den Bojesenske Methode.

Af Naturen begavet med en stoisk Ro fældede han en retfærdig Dom, bygget paa paalidelige Fakta. Først naar han forgæves havde appeleret til Æresfølelsen, greb han Tugtens Svøbe.

Jeg ser tydelig den høje, kraftige Skikkelse — med det karakteristiske Hovede, de alvorlige, blaa Øjne og det store, krusede Haar —, som han stod dér oppe paa Katederet den første Dag i 7de Klasse og indledte sin Virksomhed med en lille Tale, hvoraf jeg særlig mindes følgende: »Saalænge De (Eleverne) opfører Dem som voksne og velopdragne, unge Mennesker, vil jeg behandle Dem som saadanne, og vi ville da komme godt ud af det sammen. Glemmer De det, hvad jeg ikke vil haabe, bruger jeg de skrappeste Midler, jeg har i min Haand, til Hævdelse af Disciplin og Skoletugt«. Vi forstod, at han talte ud af sit Hjerte og rettede os efter hans Ordre.

I de halvandet Aar, vi havde den Glæde at blive undervist af denne noble, i saa høj Grad pædagogisk begavede Mand, opførte vi os virkelig som »voksne og velopdragne« og, jeg maa tilføje, flittige, unge Mennesker, og hin lykkelige Dag, da vi omsider smykkede os med Studenterhuen, kunde det med Sandhed siges, at der aldrig havde været endog den mindste Kurre paa Traaden mellem Rektor og os.

Som Lærer stod Povelsen ingenlunde under sin Forgænger. Tværtimod!

Straks at blive skældt ud, fordi man i en Oversættelse ikke bruger ganske de samme Ord som Rektor Dagen forud, er ikke oplivende, naar man iøvrig kan sin Lektie;

men en slig papegøjeagtig Gengivelse forlangte Rektor Povelsen heller ikke, men var tilfreds og udtalte sig endog rosende, naar Eksaminationen viste, at Eleven kunde tænke og lære paa egen Haand.

Hans daglige Eksaminationsmethode var i det Hele fortrinlig, om den end straks den første Gang virkede noget forbløffende.

»Vil De gaa op paa Katedret.« — Rektor tog Plads nede i Klassen. — »Tag Deres Bog med. Saa læser De op, oversætter, analyserer og gør de Bemærkninger, som De finder Anledning til, ganske som om De skulde gennemgaa dette Pensum for En, der ikke har læst det.«

Det kribledede i En den første Gang, man skulde til det. At se sig selv paa Katedret, mens Rektor sad dernede paa Bænken, at høre sin egen Stemme fra dette ophøjede Stade og saa under Dødsstilhed at skulle levere et langt Foredrag, var slet ikke saa let.

Var man færdig, fik en af de andre Elever den Op-gave at criticere det præsterede: nævne Fejlene, rette dem og gøre opmærksom paa, hvad der mulig var glemmt af nødvendige Oplysninger eller Bemærkninger, hvorpaa Rektor til Slut oppe fra Katedret gav sin Kritik.

Methoden var udmærket. Den tvang til grundig Hjemmeforberedelse, gav Øvelse i mundtligt at give Tankerne Form og borttog den Genertthed, der kun til en vis Grad er Ynglingens skønneste Dyd.

Det Povelsenske Regimente var i det Hele en rolig, strengt retfærdig Periode, under hvilken vistnok alle, Lærere som Elever, befandt sig vel.

Jeg ved nok, at der fra forskellige Sider bl. a. rettes den Anke mod Undervisningen i de lærde Skoler paa hin Tid, at der tildeltes Undervisningen i Latin og Græsk et uforholdsmæssigt stort Antal Undervisningstimer, medens

de moderne Sprog utilbørlig forsømtes, samt at Kendskabet til den nyere Historie og Literatur holdtes borte fra Timerne i Historie og Dansk. Ganske vist; hvad vi lærte af Fransk og Tysk — i Engelsk blev der slet ikke undervist — var sikkert et lavt Minimum. Og unægtelig kendte vi Romernes og Grækernes Statsmaskineri og Forfattere bedre end vor egen Tids herhjemme.

Hvem af os havde, da vi blev Studenter, læst Danmarks Riges Grundlov af 1849?

Om de unge Mænd, der er blevet Studenter efter senere Undervisnings-Theorier, slaar os af den gamle Skole i Bunden med Hensyn til Præstationsevne ude i det praktiske Liv ved jeg ikke; om saa er, skulde det glæde mig. Dommen derom tilhører dels Universitetet dels dem, der sidder inde med Fakta, som berettiger dem til at drage Parallelen.

Af udendørs Begivenheder, der indtraf i min Skoletid, er der enkelte, som jeg maa dvæle lidt ved.

I Begyndelsen af Tredserne florerede jo endnu de nordiske Studentertog, der illustrerer Datidens skandinaviske Idé, men hvis praktiske Konsekvenser i Virkeligheden løb ud i Sandet.

Fra København foretoges jo Udflugter til Omegnens bekendte, historiske Steder, og at »Kongegravenes« ærværdige, gamle By var blandt dem, paa hvis minderige Jord Tanken om et enigt Norden skulde forkyndes og forherliges, var en Selvfølge.

Jeg mindes et Hav af Studenterhuer — hvide med blaa eller røde Kanter og sorte med lange, fyldige Silkekvester —, der lig en Flodbølge skød frem fra Banegaarden og med Musik og vajende Faner i Spidsen brød sig Vej ned til Domkirken gennem de af Tilskuere tætpakkede Gader. Alle Deltagere, hvoriblandt ogsaa mange Gamle, havde Studenterhue paa. Den klædte Ploug. Frederik Barfod

med sit vældige, graa Skæg mindede nærmest om Holger Danske i Rus-Toilette.

Jeg mindes de vakre Sange, der uophørlig lød, hvad enten Toget var i Bevægelse eller i Hvile. Snart var det Upsalenserne, snart Nordmændene, saa Lundenserne eller vore egne, der med deres unge, kraftige Sangstemmer priste Nordens Enhed og tolkede Guldalderen, der skulde komme, naar »atter det skilte bøjer sig sammen«.

Mens Organist Matthison-Hansen mesterligt behandlede Orgelet, summede der under de mægtige Kirkehvelvinger og overalt i de talrige Gravkapeller, baade over og under Jorden, Hundreder af spørgende og forklarende Stemmer. Jeg tænker, at mangen en af de Hensovede, om han pludselig var bleven vækket ved det svenske Maal, havde revet sit gamle Slagsværd fra Kisten for med det at sammenføje, hvad Nutiden vilde sammenkitte ved Fredens Daad.

Inde i »Palæets« Gaard stod dækket lange Borde med allehaande Forfriskninger og Drikkevarer, der serveredes af Byens Borgere og blev budt om af Byens unge Damer, klædte i de nordiske Farver.

Begejstret blev der talt og begejstret blev der sunget. Hvem husker Ordene, som de faldt? I Datidens Blade — særlig »Fædrelandet«, Plougs Organ, og »Dagbladet«, Billes Organ — vil man jo kunne genfinde dem alle, Ord til andet.

Et andet praktisk men mindre betydningsfuldt Resultat fik disse Møder ved forskellige Forlovelser mellem Brøderfolkenes unge Mænd og Kvinder. Ikke mindre end to af mine Kusiner blev hjerteskedte af den norske Amor.

At Hjemmet i Ondløse Præstegaard altid drog mig lig en stærk Magnet er en Selvfølge. Naar den holstenske

Vogn mødte i Ringsted eller senere, efter Kallundborgbanens Aabning, ved Regstrup eller Mørkøv Station for at hente os Feriegæster hjem, maatte man straks have en Passiar med vor rare Kusk, spørge, hvordan han selv havde det, og hvorledes alt stod til i Præstegaarden; saa hen at klappe de to sorte Kørehopper og faa Kufferter, Rejsetasker m. v. om Bord, hvorpaa hele Rejseselskabet indhyllede sig i det enorme Udvalg af tykke Overkapper, Tæpper o. s. v., som Fader altid sendte med, vel vidende, at »rigtige Københavnerne« tager paa Landet i samme Paa-kledning, hvori de spadserer paa Østergade.

Fader, Moder og mine Søstre stod i Døren og tilvinkede os det første Velkommen, naar »Holsteneren« skumplede hen over den ujævne Brolægning.

»Velkommen hjem! Goddag! Goddag!« En Summen af glade Stemmer, kærlige Omfavnelser og Præsentation af en eller anden hidtil ukendt Feriegæst fulgte efter den ofte vanskelige Nedstigning ad den høje, smalle Vognstige, der altid stod parat ved Indgangsdøren.

Hjemmel

Omkring i alle Stuerne for at se, om alt stod som sidst; ud i Haven; ind i Borgestuen at sige Goddag til Pigerne; ned i Staldene, Loerne og Laderne at hilse paa Karlene, Røgteren og »Drengen«! Ud omkring i Husene at trykke de gamle Bekendtes Hænder! Saa mange glade Minder var der at opfriske, at Ferien knap slog til.

Altfor hurtigt løb de herlige Ferie dage, selv Sommerferien; den 23de Juli begyndte den og sluttede 23de August. Hvor Tiden var bleven af, vidste man ikke.

Stundom fik vi i Skolen en lille, uventet Ferie paa 2 à 3 Dage. Saa af Sted med Aftentoget til Ringsted, som jeg først naaede henad Kl. 10. Halvfjerde Mil var der at gaa til Ondløse (der havde jo ikke været Tid til at avertere

Fader). Vejen de første $1\frac{1}{2}$ Mil er øde og ret trist; bælgmørkt var det i Reglen; Lysene i Gaarde og Huse forlængst slukkede; desto stærkede virkede Glædens Lysstraale inde i En. Som Regel mødte jeg ikke en levende Sjæl paa de $3\frac{1}{2}$ Mil.

Gennem Taastrup By og forbi Herregaarden Bonderup, der var købt af Etatsraad Suhr, og i hvis Hovedbygning Johanne Louise Heiberg for en Stund residerede. Det var alt over Midnat. Sikkert hvilede den store Kunstnerinde forlængst i Søvnens trygge Favn inde bag de hvide Mure og drømte om sit Livs-Æventyrs Dage, de i straalende Glans og de i Trang og Modgang.

Kun een Gang naaede jeg at se hende paa Scenen som den unge Pige i »Nej«. Hvor var hendes Spil betagende; men se paa hendes Ansigt maatte man helst ikke; thi selv den tykt paasmurte Sminke m. v. kunde ikke skjule, at hun var for gammel til den unge Rolle. Phister som Klokker Link var uforlignelig; det var Skuespilkunst!

Udenfor Scenen saa jeg ofte Fru Hejberg i Roskilde, hvor hun besøgte sine to Brødre: Skomager Pätges, der tillige var Lieutenant ved Byens Borgervæbning, og Hattemager Pätges, der ogsaa fungerede som een af Byens to Politibetjente.

Smuk var hun eller havde hun i hvert Fald været; Ansigtet ovalt, regelmæssige Træk, store, smukke, talende Øjne; en lille Krølle ved Tindingen; ret høj og en let og graciøs Gang.

Og videre gik Vejen gennem Byen Uggerløse ad Ondløse til.

Træt?

En 13 à 14 Aars Dreng bliver ikke træt, naar det gaar ad Hjemmet til.

Dér laa den første af Ondløses Gaarde. Klokken var bleven 4. Komme ind i Præstegaarden ved at banke drabeligt paa Porten, vilde jeg selvfølgelig ikke. Jeg maatte kravle over Kirkegaardsmuren henne ved »Snedkerens Hus«, hvor jeg ved et Hop kunde faa fat i Teglstenene ovenpaa Muren og komme op paa den og over den.

Derpaa forsigtig mellem Lavendel Hækkene og Gravene og hen til det lille Vindu, der fra Karlekammeret vendte ud til Kirkegaarden.

»Jens! — — Jens!«

Det varede en rum Tid, inden jeg hørte nogen skramle med Træskoene.

Endelig »lindede« Jens Vinduet.

»Præstens Christian! Næ—æ! Nu har jeg aldrig set saa galt! Paa denne Tid af Natten! Hun (Uhret) gaar vel til Fire?«

Jens paa Hosesokker foran mig, grinende og hviskende og med Pegefingren i Vejret som Advarselstegn om ikke at træde for stærkt paa de gamle, knagende Bræder i Stuerne.

»Gud Fader bevar's, hvor Præstens vil bli'e glade i Morgen. — — Fra Ringsted! — — Ved Nattetid!«¹⁾

¹⁾ Jens holdt ikke af Ringstedvejen. Nogle Aar forud var han, efter at have kørt min Søster og Svoger til Ringsted Jærnbane-station, bleven overfaldet, da han paa Tilbagevejen ved Nattetid kørte langs det Stengærde, der, noget før man naar Taastrup, sætter Skel mellem Landevejen og en Skov. Den gode Jens har vist siddet og sovet og Hesten vel fulgt hans Eksempel. Pludselig springer en Vagabond ned fra Stengærdet og standser Hestene med et Ryk, medens en anden springer op paa Vogntrinet, bagfra kværker Jens, tager hans Uhr og Portemonnai og i Tilgift giver Jens nogle velmente Rap henover Rygstykkerne med den tykke Ende af Jens's egen Pisk. Saa forsvandt Vagabonderne ind i Skoven, og Jens naaede omsider Ondløse Præstegaarden; men de to sorte Kørehopper var som indsmurte med hvidt Sæbeskum.

Oppe i de 3 Gæsteværelser var der Senge nok at vælge imellem; opredte var de ikke, men Masser af Dynere og Puder laa i dem.

Støvlerne og Trøjen af og saa til Køjs for først at vaagne, naar Fader og Moder næste Formiddag vækkede mig med deres kærlige »Velkommen« og Forundrings Udbrud.

De faa Døgn, jeg derefter kunde tilbringe hjemme, var en rigelig Erstatning for Marchturen fra Ringsted. Naar jeg skulde tilbage til Roskilde, holdt selvfølgelig den holstenske Vogn for Døren.

Undertiden benyttedes de korte, uventede Ferier til Besøg hos mine Brødre Thomas og Hans i København. Thomas boede paa Regensen sammen med den før nævnte Fabricius de Tengnagel, der studerede Jura. Hvor der er Hjerterum, er der jo ogsaa Husrum. Om Dagen var vi ude at se Byens Mærkværdigheder; om Aftenen rededes mit Leje paa en Sofa eller nogle Stole eller paa Gulvet. Sengklæder? Fabricius kunde undvære en Pude, Thomas en Madras o. s. v., og hver af dem havde jo sin Slobrok, og to af den Slags var en fortræffelig Overdyne. Jeg sov som en Sten.

Et muntert Pølsegilde var jeg med til i den minderige, røde Studenter-Gaard med den store Lind, der kan fortælle saa meget om »Herrerne i Aandernes Rige«. De 6 indbudte Regensianere mødte alle i Slobrok og med deres lange Piber. Der blev holdt »Pølsetaler«, sunget en »Pølsevis« og hugget saa voldsomt ind paa de sorte og hvide Pølser ude fra Landet, at man temmelig hurtig naaede Bunden paa det store Fad. Selvfølgelig serveredes ogsaa et Glas svensk Punsch ovre fra Urtekræmmeren ved »Helvede« (en Café).

Der blev passiareet, let og sunget, alt mens Tobaks-

røgen fra 8 ivrige Rygere mer og mer fyldte det lille Værelse med saa tætte, blaa Skyer, at man havde vanskeligt ved at trække Vejret; men sligt var de brave Regensianere jo vant til. Særlig underholdende var en af dem; han fik fat i »Jeppe paa Bjerget« og oplæste Jeppest Monolog i Sengen, efterlignende Phisters Stemme saa briljant, at han hilsedes med stormende Bravoraab og Haandklap. Derpaa gengav han Fru Sødring som Madammen i «Genboerne»; ja endog Fru Eckardt i »Axel og Valborg« gik han ikke af Vejen for og fæstede derved stadig nye Blade til sin Laurbærkrans. Skuespiller blev han dog ikke, men tog sin theologiske Eksamen og blev Skolemand.

En Aften var jeg med min Broder i Kasino og saa Vilhelm Wiehe spille Tordenskjold i »Tordenskjold i Dynekilden«. Jeg var begejstret, og saa ofte jeg senere saa denne fortrinlige Skuespiller paa det Kgl. Theater, maatte jeg altid mindes »Tordenskjold«.

Ved et andet Besøg her i Byen var jeg Gæst hos to Roskilde-Studente, der boede paa Kvisten i Philosophgangen Nr. 89. Paa 2den Sal boede Digteren Chr. Winther. Ham saa jeg ikke ved den Lejlighed; men paa et bestemt Klokkeslet om Formiddagen hørte man Entrédøren dernede gaa; det var Digterens Hustru, der med en lille Kurv paa Armen trissede ned ad Trapperne. Saa stillede de to Studenter og jeg os op ved Kvistgelænderet og sang dæmpet:

»Guldbrune Lokker de flage i Vinden,
 let er hun, rank som et Aks,
 Øjet er sort, og Roser har Kinden,
 Ak! Du kan kende hende straks!«

Naturligvis skulde det være en Hyldest baade til hende og Digteren. Om hun optog det saaledes, ved jeg ikke;

hun lod som intet og fortsatte sin Gang ned ad Trapperne.

Den Gang vidste vi ikke bedre end, at Sangen »Flyv Fugl, flyv o. s. v.« var skrevet til hende, medens den i Følge Nicolaj Bøgh's »Christian Winther« er skrevet til Frøken Alvilda Müffelmann.

Da jeg var bleven Student, saa jeg ofte Digteren oppe i Caféen »Røde Lygte« i Adresseavisens Gaard i Vimmelskiftet. Ved Siden af de egentlige to Café-Værelser laa et lille, meget tarveligt møbleret Værelse ud mod Gaarden. Her sad daglig mellem 2 og 4 Eftermiddag »Træsnittenes« berømte Fader med en Kop Kaffe foran sig, rygende en Cigar og studerende Dagens Aviser. Hyggeligt var der ikke i det lille Rum, men det fandt han sig aabenbart gerne i, naar blot han kunde være ene. Undertiden var der ikke een Plads ledig i de andre Lokaler, og saa maatte man genere ham og kunde da senere fortælle, at man havde drukket Kaffe »sammen med« Chr. Winther.

Hvem der ikke vidste bedre, vilde ved Synet af hans bredskuldrede Skikkelse, store Moustache og zirlige Paa-kledning næppe have gættet sig til, at han var Digter. For at være det, syntes man, skulde Vedkommende have langt Polkahaar, en lidt luvslidt Frakke og se sværmerisk ud. Ingen af disse Betingelser opfyldte Chr. Winther.

Den 29de Juni 1863 døde Arveprins Ferdinand og bisattes kort efter i Roskilde Domkirke.

Da vor Plejemoder Line Dahlberg boede paa »Fondens Bro«, der fra Raadhustorvet fører ned til Domkirken, kunde vi Pensionærer fra vore Vinduer ganske tydeligt se hele det pragtfulde Ligtog, der fulgte bag efter Prinsens Kiste.

Nærmest denne gik Kong Frederik VII i sin præg-

tige Uniform og med den straalende Hjælm paa Hovedet, og til venstre for ham den unge Kong Georg af Grækenland, der med sin ungdommelige, syttenaarige Skikkelse, iført dansk Admiralsuniform, havde ikke saa lidt af Eventyrets Straalenimbus om sit Hoved.

Kort efter skulde han jo drage ind i det Athen, hvis Fortidshistorie vi Skoledrenge pløjede fra Morgen til Aften.

Lige bag ved Kongen saas Prins Christians slanke, ridderlige Skikkelse med Prins Frederik ved sin Side.

Hvem kunde da ane, at kun 3 Maaneder efter skulde Prins Christian som Kong Christian IX følge bag efter Kong Frederiks Baare ad samme Vej til den gamle, ærværdige Dôme, hvor vore Konger og Dronninger gennem 1 Aarhundreder er bleven stedet til Hvile, naar Døden to dem Scepteret ud af Haanden.

Flere Gange havde jeg set Frederik VII paa hans Smaarejser til og fra Jægerspris Slot, idet Kongen undertiden passerede Roskilde for med Fjorddamperen at naa Slottet.

Særlig mindes jeg en Gang, da Byen foranstaltede en større Festlighed i Anledning af Kongens Gennemrejse.

Paa Hestetorvet foran Banegaarden modtog de loyale Roskildensere Kongen med jublende Hurraraab, da han traadte frem paa Stentrappen ned mod Torvet.

Ved Siden af Kongen stod Grevinde Danner.

Byens fungerende Borgmester, Politifuldmægtig Aastrup, holdt Talen til Kongen, som svarede med et Par hjertelige Ord.

Der var jo over Frederik VII's Skikkelse og hele Fremtræden en kongelig Ro og Værdighed, som nødvendigvis maatte gøre Indtryk ved slige officielle Lejligheder.

Saa gik det af Sted pr. Vogn ned til Havnen, og skønt vi Drengene maatte nøjes med Apostlenes Befordring, naaede

vi dog tidsnok derned til at se Kongen staaende i Skibets Bagstavn og vinke med Haanden, mens Skibet langsomt gled ud af Havnen under: »Kong Kristian stod ved højen Mast«, der udførtes af Byens eneste Orkester.

Søndag Aften d. 15de November 1863 sad jeg med tre af mine Kammerater, der ogsaa boede hos Line Dahlberg, og fik os en hyggelig Whist, da med ét Døren sprang op, og en Broder til en af de Medspillende styrtede ind med Hat og Overtøj paa, idet han raabte: »Har I hørt, at Kongen er død paa Glyksborg Slot? Jeg kommer lige fra København. Der er et frygteligt Røre derinde!«

Kortene blev lagt til Side.

Bladene havde ganske vist et Par Dage forud bragt Meddelelser om, at Kong Frederik, efter at have deltaget i en Jagt, ikke befandt sig vel og maatte holde Sengen paa Glyksborg Slot; men næppe havde nogen tænkt sig Muligheden af, at Budskabet om hans Død skulde komme saa brat.

Det kom som et Tordenskrald! I Løbet af Aftenen blev Budskabet bekendt i ethvert Roskilde-Hjem.

Vel havde vi unge Knægte ikke meget Begreb om Politik, men af vor »Roskilde Avis«, som vi i Mangel af bedre hver Dag studerede, vidste vi dog tilstrækkeligt til at forstaa, at Kong Frederiks Død paa det Tidspunkt let kunde drage skæbnesvangre, krigeriske Begivenheder efter sig.

Sammen med »gamle Line«, hvem vi selvfølgelig straks havde meddelt Budskabet, diskuterede vi til langt ud ad Natten Danmarks Fremtidsudsigter.

Line, der som ung havde oplevet Krigen 1848—50, mente, at da vi havde faaet Krig umiddelbart efter Christian VIII's Død, fik vi saamænd ogsaa nok Krig efter Frederik VII's Død, og dette Argument forstærkedes

med adskillige andre og bedre, hentede fra nyere og ældre Numre af »Roskilde Avis«.

Mon der eksisterer et Barnesind, som under en slig Begivenhed ikke gribes af en vis romantisk Begejstring ved Tanken om Krig? Alle gamle Heltefortællinger og Krigssange bygger op deres Fatamorgana-Slot, hvor man naturligvis ser sig selv paa Tinden, øverst, fremmest, med draget Sværd, kæmpende og stridende, saa alt maa vige.

Var det derfor saa underligt, at vi under Diskussionen følte os mere og mere overbeviste om, at der kun var een Udgang: Krig! Man spaar jo dog helst det, man ønsker at opleve.

For 2den Gang den Aften maatte Line ud at lave en Omgang Punsch, og først da Vægteren fra Raadhustaarnet havde forkyndt, at nu var Klokkeren slagen »Eet«, sluttede Line Diskussionen med, at »vi dog ogsaa maatte tænke paa, at vi skulde i Skole i Morgen«.

En Mandag i Skolen plejer jo at være den værste at komme over; men hin Mandag, den 16de November 1863, fløj som et kort Sekund. Baade Lærere og Elever gav Lektierne en god Dag; alt drejede sig om Kong Frederiks Død.

For første Gang hørte vi Unge Klokkerne fra alle Byens Kirker »ringe til Lig over Kongen«. De talte et forunderligt alvorsfuldt Sprog, der uvilkaarligt satte En i Stemning og fremtryllede allehaande, fantastiske Forestillinger.

I de Dage spillede det national-liberale Parti som bekendt en stor Rolle, og skønt jeg ellers ikke kan nævne noget positivt for, at vistnok saa at sige alle vore Lærere tilhørte dette Parti, turde det være tilstrækkeligt at anføre, at der i Lærerbestanden var almindelig Glæde og Henrykkelse, da det 3 Dage efter Kong Frederiks Død

meldtes, at Kong Christian havde underskrevet Forfatningen af 18de November.

Som min Faders Søn var jeg unge Knægt naturligvis Helstatsmand og diskuterede selvfølgelig med Kammeraterne bemeldte Forfatnings Mangler, Ulæmper o. s. v., kort sagt, gentog fra Ord til andet, hvad jeg hjemme i Præstegaarden havde hørt fremsætte mod det national-liberale Parti og »al den Ulykke, det vilde bringe over Landet«, en Spaadom, som desværre jo kun altfor godt gik i Opfyldelse.

Den 19de December skulde Frederik VII's Bisættelse finde Sted i Roskilde Domkirke.

Dagen forud havde Byen travlt med at iføre sig sin mest højtidsfulde Sørgedragt.

Husfacadesne pyntedes med grønne Guirlander omvundne med sort Flor; fra Vinduer og Tage vøjede Dannebrog paa halv Stang, og Ahlgade og Fondens Bro bestrøedes med Grankviste.

Man ventede, at Kongens Lig, der den 18de førtes pr. Vogn fra København, kunde naa Roskilde ud ad Aftenen, og allerede Kl. 6 à 7 begyndte Roskildenserne at valfarte ud ad Kongevejen.

Det var bidende koldt, og lang blev Ventetiden; thi først henad Midnat skimtede man frem ad Landevejen mod København de Fakler, der ledsagede Kongens Ligvogn.

I alle Gaarde og Huse langs Landevejen stod tændte Lys i Vinduerne, og Kirkeklokkerne ringede baade fra Landsbyerne og inde fra Roskilde.

Øjeblikket, da Kongens Ligvogn drog forbi, var i Sandhed højtideligt. For sidste Gang blottede Mængden Hovederne for Kong Frederik!

Seks sørgeklædte Heste trak den store, tunge Ligvogn, under hvis Katafalk Kongens Egetræskiste stod med den af danske Kvinder skænkede Guldkrans hvilende paa Laaget.

Den militære Eskorte, der var til Hest, førte Fakler, hvis rødlige Lys i November Blæsten flakkede hen over Kongens Baare.

Nærmest efter Ligvognen fulgte flere lukkede Karosser. Man sagde, at det var Kongens højeststaaende Hofembedsmænd, der fulgte deres gamle Herre paa hans sidste Rejse.

Ligvognen kørte op paa »Hestetorvet«, hvor den blev holdende under militær Bevogtning, til Bisættelsen skulde finde Sted næste Dag.

Kolde og mødige kom man omsider i sin Seng. Det var, som havde man oplevet et lille Afsnit af Ingemann's Romaner.

Sjælden har Roskilde By vist været gæstet af saa mange Mennesker som hin 19de December 1863, da Kong Frederik stedtes til Hvile i Roskilde Dôme.

Jernbanetogene leverede et enormt Kontingent, og alle Byens Gæstgiver- og Købmandsgaarde var smækfulde af Køretøjer ude fra Landet.

Spændt ventede vi oppe ved Vinduerne i Fondens Bro Ligtøget.

Omsider forkyndte Hornsignaler, at det nærmede sig.

Forrest red med antrukken Pallask en Afdeling af den kongelige Hestgarde, dette smukke stadselige Korps, — i de straalende Messing Brystharnisker, funklende Hjælme, hvide Benklæder og høje Ridestøvler —, der desværre kun et Par Aar efter blev slettet af Hærens Lister.

Umiddelbart foran Ligvognen førtes Kong Frederiks hvide Livhingst. Om det er sandt eller ikke, ved jeg ikke, men Mængden vilde vide, at den umiddelbart efter Begravelsen skulde falde for en Kugle. Ingen maatte bestige den Hest, Kongen havde redet.

Lige efter Ligvognen fulgte Kong Christian IX med sin Søn, Kronprins Frederik, paa venstre Side,

og efter dem et endeløst Tog af saavel uniformerede som civilklædte Herrer.

Blandt dem, man særlig pegede paa, var ogsaa den franske General Fleury, der sagdes at være sendt af sin Herre Napoleon III i en diplomatisk Mission til København og Stockholm. Det var en lille, fransk Skikkelse, der i sin glimrende Uniform og smykket med Ordner og Stjerner tog sig brillant ud. Rygtet vilde fortælle, at hans og hans Hustrus Søn var bleven understykket som »Kejserprins«.

Saa snart Kongens Kiste førtes ind i Kirken, ophørte Klokkeringningen. Adgangen til Domkirken var naturligvis forbeholdt de Udvalgte.

En Time senere begyndte Klokkerne igen at ringe, og i samme Øjeblik drønedes mægtige Kanon- og Gevær-salver fra det Infanteri og Artilleri, der var placeret nede paa »Domprovstens Vænge«.

Det var første Gang, jeg saa og hørte vore brave Jenser give Ild, og ihvorvel det var løst Krudt, imponerede det mig i allerhøjeste Grad, og kunde jeg have smidt Drengeklæderne og være krøbet i Munderingen, var jeg vist bleven Soldat med det samme.

Nede fra Batteriet naede jeg dog tilstrækkeligt tidlig op i Byens Gader, hvor jeg saa det store Ligfølge, nu i opløst Skikkelse, vende tilbage til Banegaarden.

En mat og tung Stemning hvilede over den lille By, da dens Gader atter om Aftenen stod mennesketomme, mens Decemberstormen sled og rev i de ophængte Guirlander og Blomsterdekorationer.

Den paafølgende Jul i Ondløse Præstegaard havde ligesom vistnok i alle andre danske Hjem sit særegne Præg. I Duften fra Julelysene og Grantræet blandede sig ligesom Lugten af Krudtrøg, og i Juleklokkernes Kimen var der

en vis alvorlig Klang, som ellers ikke hører hjemme i Juleglæden. Og dog gav netop denne krigerske Stemning Julen 1863 et vist poetisk og romantisk Skær, som i hvert Fald for mit Vedkommende medførte, at denne Jul har præget sig særlig stærkt i min Erindring.

Væsentlig hertil bidrog da ogsaa, at min kjære, næst-ældste Broder Ludvig, der havde ligget til Tjeneste ved 3dje Bataillon i Altona, allerede var indkaldt som Korporal og hyppig sendte sine med Længsel imødesete Breve til Hjemmet.

Jeg har altid i høj Grad respekteret Daad, der følger efter begejstrede Ord, og jeg kunde derfor ikke andet end beundre den ægte Patriotisme, hvormed min Moder saa sin Søn drage af Sted og senere følge hans Leven og Færden under de alvorlige Forhold paa Krigsskuepladsen.

Hun var i Ordets smukkeste Betydning stolt over at have en Søn med i Kampen for Konge og Fædreland.

De mange tidligere Fortællinger om det smukke, lykkelige Samliv mellem Prins Christian og Prinsesse Louise medførte ganske naturligt, at man i Ondløse Præstegaard, hvor huslig Lykke ogsaa herskede i saa høj Grad, altid havde omtalt Fyrsteparret med ublandet Beundring, og denne steg om muligt endnu mere, da Fader som ivrig Anti-nationalliberal mente, at der var bleven lagt et ganske utilbørligt Pres paa den nye Konge for at faa ham til at underskrive Forfatningen af 18de November, »Ulykkes-Forfatningen«, som Fader kaldte den.

Diskussionen ved den Juls selskabelige Sammenkomster i Præstegaarde og paa Herregaarde drejede sig saa at sige kun om Tronskiftet og Krigen, og hvad dermed stod i Forbindelse. Mangen varm Disput udfægtedes, thi overalt mødtes man med Nationalliberale, hvis Anskuelse

Ondløserne jo iøvrig kendte saa godt fra adskillige af vor Slægts Nærmeste.

Julen gik. Ministeriet Monrad var bleven dannet, og Krigen kom.

Jeg havde som Barn altid troet paa Drømme; men Natten mellem den 2den og 3dje Februar 1864 blev jeg grundig kureret derfor.

Jeg saa i Drømme min Broder Ludvig staa Lig hjemme i Ondløse Kirke. Han var iført Uniform. Laaget var taget af Kisten, og vi stod alle samlede om den.

Saa levende var Drømmen, at jeg selv i vaagen Tilstand ikke kunde faa den ud af mine Tanker, og da vi om Morgenen den 3dje Februar kom i Skole, og Telegrafan kort efter bragte den glædelige Meddelelse, at vore Tropper Dagen forud, 2den Februar, med Hæder havde tilbageslaaet Preussernes Angreb ved Mysunde, og at 3dje Regiment havde været med, tvivlede jeg intet Øjeblik om, at min Drøm var gaaet i Opfyldelse.

Sejrsbudskabet fremkaldte en unaadelig Begejstring hos alle og vel ikke mindst hos os unge. Mine personlige Bekymringer gemte jeg hos mig selv; men unægtelig følte jeg først Jubelen ret, da et Brev fra Moder meldte, at min Broder var uskadt.

Og da saa »Berlingske Tidende« den 1ste Marts 1864 meddelte Rapporten fra 1ste Armédivision over Kampen ved Mysunde den 2den Februar, hvori det til Slut hedder:

»I Forbindelse med foranstaaende Rapport fra 1ste Division bemærkes, at 3die Infanteri-Regiment i sin Rapport har fremhævet følgende Officerer og Underofficerer, som særlig have udmærket sig under Kampen, nemlig Kapitain Arnz (Bataillonskommand), Kapitain Svane, Premierl. Duus, Premierl. Madsen, Sekondlieutenanterne Mogensen, Gerlach, Bluhme og Lassen, Kommandersergeant Peter Møller, Korporal Rørdam, Underkorpo-

ralerne Jens Nielsen og Lars Poulsen samt Menig Nr. 306 Olsen af 5te Kompagni«.

— Ja, da bankede mit Hjerte af Glæde og Stolthed over, at han, hvis Navn stod dér mellem de andre tapre Mænds, var min Broder.

Krigen 1848—50 var jo i frisk Minde, da Preussen og Østerrig i 1864 væltede deres overmægtige Hære ind over det lille Danmark. Skønt man skulde tro, at to Stormagters fælles Angreb ikke lod Haab om, at Danmark kunde sejre i denne ulige Kamp, var det dog ret almindeligt at høre forhaabningsfulde Udtalelser om, at »vi ogsaa nok denne Gang skulde banke Tyskerne«.

I Hjem, hvor et sligt Haab næredes, forløb Januar Maaned og de første Dage af Februar 1864 paa vant Vis med Hensyn til det selskabelige Liv, og da saa tilmed Meddelelsen om Sejren ved Mysunde den 2den Februar kom, potenseredes dette Haab om et lykkeligt Udfald af Krigen.

Den 5te Februar gik saaledes Dansen lystig i et af de Roskilde Hjem.

Efter et Fortepiano og en Violin svingede vi unge Latinere Roskilde Bys unge Damer af Hjertens Lyst. De af vore Krigsmelodier, der kunde bruges til at træde en Dans efter, var stadig paa Repertoiret, og alt forløb saa muntert og festligt som vel muligt.

Ludvig Birkedal Rørdam.

Langt ud ad Morgenstunden, efter at Musikken havde »blæst af«, og medens Kaffen serveredes, traadte vor elskværdige Vært frem og sagde: »Kære, unge Venner! Jeg har desværre en sørgelig Meddelelse at bringe. Rygtet vil vide, at Dannevirkestillingen er forladt, og vor Hær paa March Nord paa«.

Det var i Sandhed en sørgelig Afslutning paa den glade Aften.

Vi Unge havde selvfølgelig i endnu mindre Grad end de Ældre Forestilling om, at de Meza's Opgivelse af Dannevirkestillingen i Følge Sagernes hele Stilling var det eneste rette.

Lørdag den 6te og Søndag den 7de havde jeg faaet Lov til at tilbringe i København, og Lørdag Formiddag dampede jeg altsaa af Sted til Hovedstaden for at besøge min Broder, Stud. theol. Hans, der boede i Knabrostræde. Overalt, paa Gader og Stræder, i Kaféer og Restaurationer drøftedes selvfølgelig Hærens Tilbagegang fra Dannevirke.

Stemningen over det skete var i høj Grad forbitret.

Om Aftenen, da jeg skulde gaa i Seng hos min Broder, der boede oppe paa en Kvist, studsede vi begge ved fra det fjerne at høre ligesom en stærk Brusen af en larmende Folkemasse.

Vi fik Vinduet op og kunde nu tydelig skelne Tumlen og Hujen, nu og da blandet med Hurraraab.

Min Broder holdt paa, at vi skulde lade Spektakler være Spektakler; men omsider fik jeg da Lov til at vove mig ene ud, og forsynet med Portnøgle mere fløj end gik jeg ned ad Trapperne og tog Kursen mod Kongens Nytorv, hvor jeg traf en ung Student, jeg kendte.

Torvet var fuldt af brølende og larmende Mennesker, der raabte paa »Forræderi« og gav deres Harme Luft i allehaande Skældsord navnlig mod General de Meza.

Adskillige Soldater var imellem Tumultuanterne. Det var Menige fra en holstensk Bataillon, som endnu ikke var afgaaet til Krigsskuepladsen, fordi man, som man sagde, ikke rigtig turde stole paa dem.

Jeg mindes særlig en af disse uniformerede Holstenere, der temmelig drukken var krøben op paa en Lygtepæl, hvorfra han holdt en Tale til den tætte Skare, der omgav en af disse improviserede Folketalere, paa hvilke der den Nat ikke var Mängel.

Hvad han sagde, kunde jeg ikke høre; men Tilraabene vidnede om, at det var noget, der faldt i Tilhørernes Smag.

En Del af Tumultuanterne var selvfølgelig løse og ledige Eksistenser, hvoraf en stor By jo altid tæller mange, og som øjeblikkelig giver Møde, saasnart der er »Sjov i Gaden«, men mange tilhørte utvivlsomt Middelklassen.

Om Bolværket ved Nyhavn var under Reparation eller ikke, mindes jeg ikke, men vist er det, at der langs Kanalen var anbragt et interimistisk Lægte-Rækværk.

Jeg befandt mig just i Nærheden af det, da en lang Fyr flaaede en Lægte fra, bandt et rødt Lommetørklæde om Lægtens ene Ende, og idet han rejste sin Fane brølte: »Til Amalienborg!«, hvorpaa han til Melodien »Den tapre Landsoldat« istemmede en Smædevise om General de Meza og satte sig i March mod Store Strandstræde, fulgt først af enkelte, saa af flere og flere, idet Raabet »til Amalienborg« gentoges ned over Torvet, saaledes at efterhaanden hele Folkemængden slog Følge.

Skraalende og hujende drog Toget over St. Annaplads ind i Amaliegade, der laa stille og øde ganske som nu og paa den Tid af Døgnet.

Kongen var jo ved Armeen; Byen næsten helt blottet for Militær og Politiet paa hin Tid meget faatallig og

tilmed ledet af en Chef, der sagdes at staa de National-Liberale nær.

Ingen Afspærring eller Bevogtning syntes at skulle standse Folkemængden, der rykkede frem. Gennem Kolonnaden saaes kun Frederik V's Statue inde paa Pladsen.

Comtesse Reventlow, der den Gang var Hofdame, hos Dronning Louise, har senere fortalt mig følgende:

»Jeg sad den Aften hos Dronningen og de kongelige Børn i et Værelse i »det gule Palais« ud mod Gaden. Gardinerne var ikke rullede ned, og Lysekroner og Lamper tændte, saaledes at man ude fra tydeligt kunde se ind til os.

Jeg blev angst, da vi hørte den fremvæltende Folkemasses Skrig og Raab, og udbrød nervøst: »Mener Deres Majestæt ikke, det var bedst at slukke alle Lysene her og flytte ind i et af Værelserne mod Gaarden?«

Dronningen blev vred. »Bliv De kun ganske rolig, Comtesse, hvor De er,« svarede hun, saa paa mig med et misbilligende Blik og fortsatte roligt det Arbejde, hun syslede med.«

Naaet frem til »det gule Palais« studsede man ved pludselig at høre en skarp, gennemtrængende Kommando-stemme, og umiddelbart efter svingede Hestgarden, der havde holdt inde paa Pladsen, frem gennem Kolonnaden i skarpt Trav og med dragne Pallasker.

I samme Nu forsvandt ethvert Tegn paa, at den larmende Mængde virkelig havde noget bestemt Formaal, bag hvilket der laa en Villie. Smæderaabene hørte op ligesaa brat, som naar en uartig Gadedreng faar en Lussing, og den støtte Sejrs-march slog om til vild Flugt, der naturligvis blev besværligere og besværligere, eftersom de forrest Flygtende, der var fuldstændig klare paa Situationen, naaede ind paa dem, der endnu havde Næsen

vendt mod Amalienborg, og som endnu ikke ret vidste, hvad der var foregaaet i Têten.

Alene Hestehovene kunde have anrettet Ravage; men det var aabenbart ikke Meningen.

Da Mængden var drevet tilbage til Kongens Nytorv, gjorde Hestgarden Holdt og red noget efter tilbage til Amalienborg.

Hatte, Sko, Stokke o. s. v. o. s. v. markerede Mængdens Tilbagetogslinje gennem Amaliegade, over St. Anna-Plads og store Strandstræde.

Man vilde vide, at en perialiseret Spektakelmager paa Kongens Nytorv havde revet en Hestgardist af Sadlen ved bagfra at springe op og faa fat i Gardistens Halskrave, men at Gardistens Bagmand i samme Øjeblik havde rejst sig op i Stigbøjlerne og med sin flade Pallask givet Tumultuanten en saadan Lektion ned ad Ryggen, at han hylende forsvandt i Mængden.

Efterat Hestgarden var redet bort, begyndte paany forskellige Talere at tage Ordet. Men Ordene faldt ikke saa djærvt og modigt som før, ligesom Hurraerne og Tilraabene var prægede af adskillig mere Spagfærdighed.

Adskillig Tid forløb, inden Mængden igjen fik tilstrækkelig Courage til at forsøge en ny Fremmarch.

Humøret var tydeligt nok ikke nær saa stærkt oppe som under forrige »Felttog«, og med adskilligt langsommere Trit marcheredes denne Gang frem ad Amaliegade, der oppe ved Kolonnaden var afspærret af Politiet.

Uventet kom Kontrastødet.

Nogle Brandsprøjter var bleven kørt op, og da Mængden var kommen tilstrækkeligt nær, overøste et Par Brandmænd Têten af Angrebskolonnen med en Syndflod af spruttende og knitrende Vandstraaler, samtidig med at

Politiet, der havde trukket Stavene, standsede Mængden og drev den tilbage.

Adskillige af Tumultuanterne blev ramt med en saadan Kraft af Vandstraalerne, at de faldt paa Halen, og ubønhørligt udøste Brandsprøjterne deres vaade Velsignelse baade over dem, der indtog den tvungne liggende Stilling, og over dem, der hovedkuls gjorde omkring, saaledes at hele Têten i Løbet af faa Sekunder lignede en Hoben druknede Mus.

Københavnerne har jo, selv under en ilter Stemning, en vis Sans for det komiske.

At se sine slunkne, vanddrivende Kammerater retirere under Eder og Forbandelser over det »nederdrægtige« Brandvæsen var ikke til at staa for. Det regnede med Vittigheder og Brandere.

Bidende koldt var det. De dyngvaade Helte ønskede naturligvis snarest muligt at komme i Hus, og da de vendte tilbage igennem Mængden, der stadigt havde Politiet i Hælene, var det tydeligt at mærke, at ogsaa de Tumultuanter, der ikke havde været i Styrtebad, ogsaa havde faaet koldt Vand i Blodet. Amaliegade blev forholdsvis let ryddet og derpaa helt afspærret af Politiet, hvorpaa Kongens Nytorv atter gæstfrit aabnede sin Favn for den retirerende Menneskesværn.

Hvad skulde der nu gøres?

En foreslog et, en Anden et andet; men sluttelig vandt det Forslag almindelig Bifald, at man skulde søge ud til Konsejlspræsident Monrads Bolig paa Kristianshavn.

Paa ny satte Mængden sig i Bevægelse ned ad Holmens Kanal og langs Børsen.

Politiet havde imidlertid været forudseende, og da man naaede Knippelsbro, var den trukket op.

Der stod man!

Klokken var bleven 3, og Anstrengelserne ved at raabe og huje i Forbindelse med Vinternattens Kulde havde nu gjort Gemytterne møre.

Der skete ingen Opfordring til at gaa hjem; men efterhaanden tyndedes Skaren ud, og hen paa Morgenstunden var atter alt roligt i det gamle København.

Stille som en Mus listede jeg op ad Trapperne til Kvisten i Brolæggerstræde og kom i Seng uden at vække min Broder.

I Roskilde havde vi ofte Lejlighed til at se de Saa-rede, naar de med Jærnbantogene førtes tilbage til København, og Synet af dem bragte Hjertet til at banke af Taknemmelighed overfor dem, der trods den knusende Overmagt trofast og tappert værgede Fædrelandet ovre i Dybbøl Skandser.

At denne stærkt bevægede Tid ikke var egnet for Hjemmelæsning, vil enhver kunne forstaa. Vi skaffede os naturligvis i god Tid Underretning om, naar Tog med Soldater, der skulde til Krigsskuepladsen, eller med Saa-rede derovre fra, passerede Roskilde, og af Fritimerne tilbragtes derfor de allerfleste oppe paa Banegaarden.

Særlig mindes jeg en meget haardt Saaret: Major Hoffmann, der var Stabschef hos General Wilster i Frederits.

Gardinerne i den Kupé, der var bleven indrettet til Leje for Majoren, var ikke trukket helt til. Jeg mindes det dødblege Ansigt, omrammet af Tæpper. Nogle sagde, at han allerede var død, hvilket dog ikke var Tilfældet, idet han først udaandede nogen Tid efter Ankomsten til Kjøbenhavn. Han ligger begravet paa Frederiksberg Kirkegaard, hvor en Broncestatue endnu viser Majorens smukke, mandige Træk.

Stærkest Indtryk paa mig gjorde dog Synet af to faldne Officerer, der begge fandt Heltedøden den 18de April 1864, og som blev begravet paa Graabrødre Kirkegaard i Roskilde, der var deres Fødeby.

Formodentlig var det for at konstatere Identiteten, at man i det lille Kirkegaards-Kapel aftog Laagene af de to i Hast sammentømrede Kister af sort overstrøgne Bræder. Hvor Døden havde mejet saa rask, hunde det jo let være sket, at Kisterne havde indesluttet andre end dem, hvis Navn de lød paa.

Lieutenant Lindhardt, hvem jeg personlig havde kendt og ofte talt med, var ramt af et preussisk Geværprojektel midt i Panden, og Skudsåret gjorde hans Træk noget ukendelige. Han laa i sin lange, tykke Feltkappe og med Feltstøvlerne paa. Ler og Jord paa Kappe og Støvler fortalte om Feltlivet i Dybbøl Skandser og Løbegrave.

Kaptajn Grüner var ramt i venstre Bryst. En lille Blodplet paa Uniformen viste, hvor Kuglen var gaaet ind.

Over det smukke Krigeransigt var en Fred og Ro, som om det nød Søvnens trygge Hvile.

Marodører havde stjaalet hans Fingerringe, afskaaret Skulderdistinktionerne og endog røvet ham hans Soldaterstøvler.

Der var i de Dage en særlig Højtid over det lille Kapel, der jo ellers saa ofte for en kort Stund har givet mange Hensovede Plads, inden Jorden kastedes over dem. Jeg tænker, det var, fordi man følte Betydningen af Ordet: »Alt for Fædrelandet«!

Et Par Dage efter jordfæstedes fra Domkirken de to Krigere under stor Deltagelse fra Byens Side. Blandt dem, der fulgte efter Kaptajn Grüners Kiste, var en af

Soldaterne fra hans Kompagni, der som saaret laa paa Lasarettet i Kjøbenhavn.

Han havde faaet Dagen at vide, da hans Kaptajn skulde begraves, og havde ved indtrængende Bønner tilsidst erholdt sin Læges Tilladelse til trods sit Saar at tage til Roskilde for at følge sin Chef til Jorden.

Grüner, hvis eneste Broder faldt i den første slesvigske Krig, efterlod sig Hustru og 4 smaa Piger. Sønner havde han ingen af; men den Soldat, som fulgte ham til Graven, opkaldte senere sin ældste, lille Dreng efter Kaptajnen og gav Barnet hans fulde Navn.

De fleste Tropper, som passerede gennem Roskilde paa Vejen til Krigsskuepladsen, transporteredes naturligvis pr. Jernbane. Dog mindes jeg ogsaa en Bataillon, der til Fods drog gennem Byen, hvor den havde nogle Timers Rast. Ved et Tilfælde traf jeg mellem de Menige en ung Karl hjemme fra Ondløse Sogn og slentrede om med ham, alt medens han fortalte om Livet inde paa Rekrutskolen og i Geledet. Han maatte naturligvis fremvise og forklare alt, hvad han havde paa lige fra Felthuen til Støvlerne.

En rigtig flink og frejdig Fyr var han. Fremtiden saa han tillidsfuldt i Møde, og kun nødig sagde jeg ham Farvel.

At de mange Krigsindtryk, vi unge fik, ikke kunde unnlade at gøre deres Virkning, er en Selvfølge.

Lige fra Krigens Udbrud havde det kriblet og krablet i mig. En Lørdag først i Marts stak jeg Line Dahlberg den Plade, at jeg havde faaet Lov til at tage til Kjøbenhavn og blive der Lørdag over; og med Toget umiddelbart efter endt Skole dampede jeg afsted til Hovedstaden for at melde mig som frivillig paa et af de da etablerede Indskrivningskontorer.

I den Tro, at min Broder Studenten vilde blive ligesaa begejstret for min Plan, som jeg selv var, opsøgte jeg ham straks paa Kvisten i Brolæggerstræde for at bede ham være mig til Hjælp.

»Det var jo meget kønt,« sagde han, »at jeg havde Lyst til at gaa frivillig med, men hvad skulde det blive til?

Om jeg troede med mine 17 Aar og lille og spinkel, som jeg var, at kunne taale Feltlivets Strabadser? Ikke engang Rekrutskolen vilde jeg kunne døje at gennemgaa. Selv om jeg kom i Trøjen, vilde jeg efter al Sandsynlighed aldrig naa over til Krigsskuepladsen, og naaede jeg endelig derover, vilde jeg snart ligge syg med Næsen i Vejret paa et eller andet Lasaret og saa videre og saa videre. Nej, der var slet ingen Mening i den hele Plan. Desuden var det Lørdag Aften; Kontorerne var allerede lukkede, og om Søndagen kunde man selvfølgelig ikke melde sig. Hvis jeg ikke opgav Planen, maatte han som ældre Broder meddele den til Fader og Moder, saaledes at de forinden kunde give deres Tilladelse, og alt blive ordnet, ogsaa med Hensyn til min Udmeldelse af Skolen og Bortrejse fra Line Dahlbergs Pensionat, overfor hvilket Fader jo havde Forpligtelser.«

For silde indsaa jeg, at jeg efter min daværende Mening havde begaaet en stor Dumhed ved at betro mig til min Broder.

Alle mine begejstrede Indvendinger maatte absolut falde til Jorden overfor hans i og for sig rigtige Ræsonnementer.

Frem og tilbage talte vi baade oven og i Senge. Løfte om at opgive Planen gav jeg ikke, og formentlig var det ogsaa Grunden til, at han næste Dag, Søndag, havde lagt en nøjagtig Plan over, hvorledes Dagen skulde tilbringes hos Slægt og Venner eller i Museer, og trofast fulgte

mig, hvor jeg gik og stod, ligesom han sikkert ogsaa har draget et Lettelsens Suk, da han Søndag Aften saa mig vel anbragt i Jernbanekupeen, der dampede ad Roskilde til.

Uendelig flov følte jeg mig, da jeg igen viste mig paa Skuepladsen i Roskilde. Naturligvis røbede jeg ikke Historien for nogen, men alligevel har man maattet kunne se paa mig, at der var noget i Vejen. Gamle Line Dahlberg spurgte, om jeg ikke var rigtig rask, og Kammeraterne, om jeg ikke havde moret mig i København.

En skøn Dag i Efteraaret 1864 modtog Roskilde By Meddelelse om, at General Wilster, Chef for 8de Brigade, der bestod af 9de og 20de Regiment, vilde i nogen Tid blive indkvarteret i Byen. Særlig for os unge var dette Soldaterbesøg naturligvis en vigtig Begivenhed. Naar vi havde Tid til det, fulgte vi med Bataillonerne ud paa Øvelse, og mange Tanker jog gennem En ved at se de brave Jenser fra Dybbøl-Skanser eksercere og manøvrere.

De fleste af dem var kraftige Karle med stort Skæg.

Mindst en Gang om Ugen blev der af de militære Orkestre musiceret udenfor de Højstkommanderendes Boliger, og Gaden var da selvfølgelig tæt pakket af Tilhørere.

Blandt de alleryngste af Officererne mindes jeg Lieutnanterne Dinesen og Rist (den senere Forfatter, hvis Bog »En Rekrut fra 64« man læser med den største Interesse og Beundring).

Særlig mindes jeg en Dag, da 20de Regiment stod opmarcheret paa Ahlgade, og Fanen skulde føres op.

En lille, sorthaaret Lieutnant, der endnu syntes at mangle nogle Aar i Snesen, traadte frem foran Fanen, der stod paa højre Fløj.

Da Musikken paa hans Komando: »March!« intonerede Fanemarchen, og han strunk og stram førte Fanen langs Regimentsfronten, bemærkede man straks, at han haltede stærkt. Han var ligbleg i Ansigtet og Trækkene prægede af udstandne Lidelser.

I Kampen paa Dybbøl d. 18de April var han bleven haardt saaret i højre Ben, havde ligget lang Tid paa Lazarettet, men havde atter meldt sig til Tjeneste.

Jeg har mange Gange senere set Fanen blive ført op; men aldrig under Forhold, der gjorde saa stærkt Indtryk paa mig som hin Dag.

Den unge Lieutnant var Oscar Petersen-Plaun (nu Oberstlieutenant).

I nogen Tid syslede vi Gymnasiaster med Tanken om, at Skolen burde foranstalte et eller andet til Ære for Officererne, og fik da til Slut iscenesat et Bal, hvortil Generalen og samtlige Officerer blev indbudt.

Den store Sal i det gamle »Hotel Prinsen« blev festlig smykket med Dannebrogssflag, Blomster og Grønt. Musik blev rekvireret fra København, og alt indrettet saaledes, som vi skønnede det mest passende, naar vi vilde indbyde dem til Bal, der nys havde traadt den blodige Dans ovre paa Krigsskuepladsen.

Vi, der stod som Værter ved Indgangs-Døren, var ikke lidt stolte over at faa Lov til at trykke Generalen og alle hans tapre Vaabenfæller i Haanden.

Vore patriotiske Følelser viste sig formentlig bedst derved, at vi ikke tog i Betænkning frivillig at blive »stukket ud« af alle de flotte, gallaklædte Officerer, overfor hvem vi selvfølgelig faldt grundig igennem, naar de smukke Damers Valg stod mellem Krigerne og os, der,

selv om vi var Gymnasiaster, dog kun var og blev Skole-drenge.

Jeg maa dog tilstaa, at da jeg præsenterede »min Flamme«, Victoria Bech, der utvivlsom var den skønneste blandt de skønne, for Generalen, følte jeg en vis Bero-ligelse ved, at han, bortset fra de blanke Knapper, De-korationerne og alt det Guld, der gør Generalsuniformen saa pyntelig, var langt ude over den Alder, i hvilken man plejer at gøre Indtryk paa et sekstenaarigt Kvinde-hjerte.

Jeg tror, at vi alle som een følte oprigtig Glæde ved at se Officererne more sig godt, og længe efter, at den store, militære Indkvartering forlængst havde forladt Kon-gegravens By, var Officersballet i »Hotel Prinsen« et af vore kæreste Samtaleæmner.

Straalende gik det ikke i Skolen under Krigen, og fra min Fader modtog jeg nu og da Breve, der lod skimte, at han paa Grund af økonomiske Vanskeligheder mulig vilde se sig nødsaget til at tage mig ud af Skolen for at lade mig slaa ind paa en eller anden praktisk Vej.

»Købmandsdrengen« med de røde, frosne Hænder duk-kede atter frem for mit indre Syn. Uha!

I de forløbne Aar havde jeg flere Gange lejlighedsvis spurgt Fader, om jeg ikke maatte komme til Kjøbenhavn for at forberede mig til den militære Højskoleeksamen. Men Fader havde hver Gang bestemt svaret, at det i den Grad vilde overstige hans økonomiske Evner, at jeg ganske maatte slaa den Tanke ud af Hovedet.

Paany at fremkomme med et saadant Forslag vilde jeg ikke, da jeg jo var noksom klar over, at min kære Fader, der foruden mig havde to studerende Sønner og i de forløbne Aar havde udredet Brudeudstyr til mine to ældste Søstre, sad haardt i det.

Hvad skulde jeg gjøre? Jeg tænkte og tænkte. Kun eet var jeg klar over: denne Gang skulde jeg ikke tage nogen med paa Raad.

Saa skrev jeg et Brev til Kongen, fortalte om min Lyst til at blive Soldat, skildrede, hvorledes jeg var stillet, og bad Hans Majestæt hjælpe mig til at naa mine Øn-skers Maal.

Jeg mindes endnu grant hin Aften, da jeg med Brevet i Lommen vandrede frem og tilbage langs Stakittet, der skilte Jærnbaneterrænet fra Vejen, som fra Hirsegaden fører hen til Banegaarden.

Jeg vilde selv putte Brevet i Jærnbane-Postvognens Brevkasse.

Toget kom brusende. Der var ingen Tvivl eller Vaklen i mig. Det Brev maatte og skulde afsted, og overbevist om, at det vilde bringe mig Lykke, stak jeg det i Brev-kassen.

Terningen var kastet!

Jeg var dengang i yngste Afdeling af 7de Klasse. Skolens Styrer var den foran nævnte Rektor Povelsen.

Naar man venter Svar paa et Spørgsmaal af Betydning for Ens hele Fremtid, sniger Timer og Dage sig lang-somt afsted.

Saa mange Spørgsmaal dukker op. »Skulde du ikke hellere have gjort det eller det? skrevet saadan eller saadan? eller vil der overhovedet blive svaret?«

Dag efter Dag gik. Der kom intet Svar.

Saa en skøn Dag i »det lange Frikvarter« styrer Rektor Povelsen sine Skridt henimod mig: »Rørdam; vil De komme ind paa mit Kontor Klokken 2?« Han nikkede og saa venligt paa mig.

Det fløj igennem mig: Han har Svaret!

Jeg stillede hos ham paa Slaget 2.

»Har De skrevet til Kongen?»

»Ja.«

»Her er kommet et imødekommende Svar paa Deres Anmodning.« Rektor tog Brevet frem. »Det er fra Hans Majestæts Kabinetssekretær, Gehejmeetatsraad Trap, der skriver til mig, at Hans Majestæt allernaadigst vil hjælpe Dem til at blive Officer, men at det anses for det bedste, at De først tager Deres Studenter Eksamen.«

»Hvor jublede det i mig! Rektor kunde sikkert se det paa mig. Han lagde Haanden paa min Skulder og sagde: »Vær nu flittig og flink, saa vil det gaa Dem godt i Livet.«

Sjældent har jeg givet et Løfte med saa fast en Villie til at holde det.

»Sagen bliver foreløbig mellem os to,« bemærkede Rektor og tilføjede: »Men nu maa De en Dag tage ind og fremstille Dem for Geheimeetatsraad Trap. Jeg skal give Dem Brev med. Saa vil han nok vejlede Dem med Hensyn til, om De mulig kan faa Audiens for at takke Hs. Majestæt, der har været saa god imod Dem.«

Med et Brev fra Rektor i Lommen skulde jeg nu alt-saa en Dag præsentere mig for Hs. Majestæts Kabinets sekretær.

Iført min bedste Stads og da navnlig et Par nye, lyse-graa Benklæder, som jeg havde købt for mine egne, sammensparede Skillinger, holdt jeg mit Indtog paa Københavns Banegaard og tog Vejen mod Sølvgade Nr. 26, hvor Gehejmeetatsraaden dengang boede.

En Portner lukkede op, efter at jeg havde trukket i det fine Messinghaandtag, og viste mig op paa 1ste Sal, »hvor jeg bare skulde ringe paa Klokken, saa kom der nok nogen.«

»Hvem skal jeg melde?» spurgte Tjeneren.

»Ja, det var Christian Rørdam fra Roskilde Skole.«

Kort efter stod jeg Ansigt til Ansigt med Gehejme-etatsraaden i hans hyggelige Studereværelse.

Han var en middelhøj, skulderbred Mand. Ansigtet fyldigt og regelmæssigt, en høj og bred Pande, lidt krogget Næse, noget fremspringende, rund Hage og kloge, livlige Øjne.

Formentlig var jeg den Dag saa optaget af Situationen, at denne Skildring af Manden er Resultatet af mange senere Observationer.

I hvert Fald mindes jeg med Taknemmelighed, at han modtog mig overordentlig venligt, spurgte mig meget ud, talte om forskellige af min Slægt og opfordrede mig til at komme til ham, saa ofte jeg senere kom til København.

Brevet fra Rektor fik jeg afleveret. Da han havde læst det, bemærkede han: »Det glæder mig at læse, hvad deres Rektor skriver. Jeg skal nu fortælle Kongen, at De har været hos mig, og De kan vel saa nok komme herind en Mandag for at blive stedt til Audiens hos Majestæten. Foreløbig maa vi altsaa se at blive Student.«

Paa hans Spørgsmaal, om jeg nu ikke var ked af først at skulle være Student, svarede jeg, at jeg var saa taknemmelig over den Udsigt til Hjælp, som Hs. Majestæt havde givet mig, at den Tid, jeg havde tilbage i Skolen, næppe vilde falde mig lang, og at jeg iøvrig kunde have Gavn af, hvad jeg skulde lære til min Studenterexamen.

Nogen Tid efter stedtes jeg til Audiens hos Kongen.

Det var paa Christiansborg Slot ved en af de offentlige Mandags-Audienser.

Aldrig før havde jeg været paa et Slot.

Gardisterne, der med deres mægtige Bjørneskindshuer

paa Hovedet stod paa Post nede ved Slotskirkeporten; de uendelig mange Trapper og lange Gange, inden man naaede op til Forgemakket i »Dronningens Fløj,« de røde Lakajer, og de mange uniformerede og stærkt dekorerede Audienssøgende — der ligesom jeg tog Vejen mod Audiensgemakkerne — hvoraf nogle honoreredes med »Gevær paa Skulder« af de indendørs Gardister med et saadant Skrald, at det rungede gennem Slottet, — alt dette imponerede mig selvfølgelig i høj Grad.

Kabinetssekretæren havde instrueret mig om, hvorledes jeg let kunde kjende den jourhavende Adjutant paa Guldsnoren om højre Arm. Til ham skulde jeg melde mig og kun sige, at jeg kom for at takke Hans Majestæt.

Det gjorde jeg.

Audienssalen var fuld af Mennesker. De Fornemste kom først ind til Kongen; det gik efter Rang.

Skønt Audienstiden strakte sig over to Timer — fra Klokken 11 til 1 —, faldt Tiden dog ikke lang, da der stadig var nok at se paa: de mange fornemme og gallaklædte Herrer i deres pyntelige Uniformer, fine Damer i raslende Silke, Gamle og Unge, Mænd og Kvinder, Rige og Fattige, Vigtigmagere og Beskedne, kort sagt, et stort og blandet Selskab, der, skønt omgærdet af de samme fire Vægge, dog uvilkaarligt fordelte sig i Grupper efter Stand og Klasse. De, der var højest paa Straa, holdt Salens Centrum besat; udenom dem stod de Audienssøgende af lavere Rang og i Hjørnerne, langs Væggene og i Vindusfordybningerne alle vi andre, hvoriblandt mange stakels fattige Mennesker.

Unge Ben generes jo ikke af at staa nogle Timer. Værre er det for dem, der har gamle, rystende »Under-saatter.« Pludselig hørte man da ogsaa fra en af Hjørnegrupperne et Dump. En gammel Mand var faldet be-

svimet om. Adjutanten ringede, og to røde Lakajer kom ind og bar den Besvimeede ud.

At blive baaret af Kongens Lakajer!

Klokken var næsten 1; da slog min Time.

Kongen, der var i Generalsuniform, kom hen imod mig.

Jeg gjorde et dybt Buk, nævnte mit Navn og sagde, at jeg kom for allerunderdanigst at takke, fordi Hans Majestæt vilde hjælpe mig til at naa mine Ønskers Maal: at blive Officer. Kongen rakte mig venligt Haanden.

»Ja, jeg fik Deres Brev og vil ønske, De engang maa blive en flink Officer.«

Kongen talte om min Rektor, Povelsen, der jo af Preusserne var bleven fordrevet fra Slesvig By, og spurgte om mit Slægtskab med Præsten i Lyngby, ligesom Hs. Majestæt ogsaa mindedes, at der i første slesvigske Krig havde været en Rørdam, der var Præst i Frederits under Byens Belejring.

Da Kongen til Slut ytrede: »Det har fornøjet mig at se Dem«, bukkede jeg dybt og trak mig baglæns ud ad Døren.

Den gode Gehejmeetatsraad Trap havde forud instrueret mig lidt om, hvordan man skulde »gerere« sig.

Situationen var jo heller ikke saa let for saadan en ung Knægt som jeg.

Inderlig glad og taknemmelig vendte jeg tilbage til Roskilde og stillede næste Dag hos Rektor for at afgive Beretning om min Audiens hos Kongen, i hvem — næst mine Forældre — jeg fra hin Dag har haft min bedste og mest trofaste Velgører, og til hvis fyrstelige Hjem jeg fra 1891, da jeg blev Adjutant hos Kong Christian, har været tjenstlig knyttet med min Taknemmeligheds og Hengivenheds stærkeste Baand.

Stor var mine Forældres Glæde, da jeg senere fortalte om mit Brev til Kongen, om det Svar, jeg havde faaet, og om hvad der ellers var passeret. Moder trykkede mig ind til sig og sagde bevæget: »Hvilken Glæde for Dig, Christian, og for Fader og mig! Gud velsigne Kongen derfor!«

Hvor det, at faa Udsigt til at naa det Fremtidsmaal, der straalte for En ude i Horizonten, har en vældig Magt!

Jeg maa desværre indrømme, at jeg havde været en doven Krabat i Krigsaaret og derfor havde meget at indhente i Latin og Græsk, hvorimod de matematiske Fag og dansk Stil m. v. ikke voldte mig Betænkeligheder.

Under »fuld Kraft paa Maskinen« og med Hjertet fyldt af glade Forhaabninger forløb for mig det sidste halvandet Aar af min Skoletid, og inden jeg ret vidste af det, skrev vi 1866 og nærmede os Juni Maaned.

En skøn Dag fik vi Meddelelse om, at »gamle Madvig« selv vilde komme og føle os vordende Studenter paa Tænderne.

Studenterhuerne havde allerede i flere Maaneder ligget fix og færdige i vore Kommodeskuffer; selvfølgelig var de købt i Thrænes bekendte Studenterhue-Kælder, Klareboderne 6, København. En Studenterhue, som ikke var købt dér, var i en lang Aarrække ikke anset for at være, som den burde være.

Kunde Examenslæsningen undertiden falde lidt anstrængende, var et Glimt af Huen derhenne i Skuffen tilstrækkeligt til at sprede alle Skyer og give fornyet Arbejdskraft.

»Gamle Madvig« viste sig slet ikke saa »morderisk«, som man havde tænkt sig, skønt han naturligvis var en streng Censor, der ikke lod sig nøje med halv Besked

men krævede nøje Kendskab til sin store, voluminøse Grammatik og dens utallige Paragraffer. Baade i Latin og Græsk fik jeg mg, hvorimod min latinske Stil ikke fandt rigtig Naade for hans Øjne.

I det hele gjorde den gamle, højlærde Mand Indtryk af at se mildt og forstaaende paa de Unge.

Senere hen i Livet havde jeg et Par Gange Anledning til at aflægge ham Besøg i hans Hjem her i København og følte mig da altid i høj Grad tiltalt af hans rolige, venlige og elskværdige Væsen.

Line Dahlberg gjorde et pænt, lille Studentergilde. Det manglede ikke paa Punsch til Retterne; vi spiste og drak, holdt Taler, sang og dansede efter Bordet til Tonerne af en Harmonika, der til Fuldkommenhed behandledes af en flink, yngre Kammerat, nuværende Do mprovst Lindhardt i Aarhus. Ved slige Lejligheder kunde Line trods sine halvhundrede Aar godt træde en Dans, særlig naar en af hendes »egne Studenter« bød hende op, og selvfølgelig lod jeg ikke Lejligheden gaa tabt.

Med Tak mindes jeg endnu den Dag idag, hvad hun var for os Unge i de Aar, vi havde den Glæde at bo hos hende: en Blanding af en Moder og en trofast Veninde.

Et Skovbal i »Pavillonen i Boserup Skov« afsluttede Studenterfestlighederne. Et saadant Skovbal først i Juli, med friskt, grønt Bøgeløv udenfor Vinduerne, Maanen paa Himlen, mild, lun Luft med krydret Duft fra Skovbunden og sittrende af Nattergalens Triller, unge, smukke Balamer og saa — Studenterhuen, sligt oplever man kun een Gang.

Dagen efter Examenens Afslutning sagde Rektor og Lærerne os hjerteligt Farvel, og førstnævnte tilkendegav ved et lille Nik, at jeg kunde følge ham ind paa hans

Kontor, hvor han talte til mig med Ord, som jeg altid mindes med Glæde og Taknemmelighed. Alt godt ønskede han mig for Fremtiden og udtalte sluttelig: »Hvis De, naar De begynder paa den militære Bane, skulde faa Brug for en Anbefaling, saa send mig blot et Ord,« et Løfte, hvis Opfyldelse jeg snart kom til at nyde godt af.

Saa kom Afskeden med Kammeraterne. Efter 6 à 7 Aars Samliv paa Skolebænken kender man jo hinanden ud og ind: Skikkelse, Ansigt, Maanerer, Karakter, kort sagt, hele Personen har fotograferet sig uudslettelig i Ens Hjerne, og kun med Fornøjelse har jeg senere hen i Aarene bladet i dette »Mindealbum«.

Kommer man end godt ud af det med alle Kammeraterne, der er dog altid en og anden, som man særlig slutter sig til, og jeg maa da for mit Vedkommende særlig nævne: Jakob Holm (senere Overretssagfører og Godsforvalter paa Løvenborg), Johan Kjeldahl (senere Professor og Forstander ved Gl. Carlsbergs Laboratorium; blev Student Aaret efter mig) og Frits Levy (senere Læge, Dr. medicinæ og Professor), idet jeg tør regne mig som 4de lille Blad i et Firkløver, der i de sidste Skoleaar trofast delte godt og ondt med hinanden. Er Skoletiden endt, saa skilles Vejene jo ofte; i hvert Fald blev det Tilfældet for mit Vedkommende, idet de tre nævnte Kammerater studerede videre ved Universitetet, medens jeg tog fat paa Forberedelsen til den militære Højskoleexamen, og kun en sjælden Gang har vi senere hen i Livet mødt hinanden og kunnet opfriske gamle, fornøjelige Skoleerindringer.

I mit kære Hjem i Ondløse Præstegaard blev jeg modtaget med hjertelige og glade Lykønskninger.

Jeg havde naaet den første Milepæl!

